

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ
INSTITUTAS

POLITIKOS IR MEDIJŲ MAGISTRO PROGRAMA

PATRICIJA JOANA UŽIENĖ

II kurso studentė

**„NEPANAŠU Į PLAUKIKĖS FIGŪRĄ“: LIETUVOS SPORTO ŽURNALISTŲ
DARBO PRINCIPAI IR NUOSTATOS DĖL MOTERŲ SPORTININKIŲ
ATVAIZDAVIMO**

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: doc. dr. Inga Vinogradnaitė

Vilnius, 2022 m.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas („Nepanašu į plaukikės figūrą“: Lietuvos sporto žurnalistų darbo principai ir nuostatos dėl moterų sportininkių atvaizdavimo) yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Patricija Joana Užienė

Vardas, pavardė

(parašas)

MAGISTRO DARBO PRIEŠLAPIS

Magistro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Užienė, P. J. „Nepanašu į plaukikės figūrą“: Lietuvos sporto žurnalistų darbo principai ir nuostatos dėl moterų sportininkų atvaizdavimo. Politikos ir medijų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė doc. dr. Inga Vinogradnaitė. – V., 2022. – 119 p.

Reikšminiai žodžiai: sporto žurnalistika, žiniasklaida, lyčių lygybė, reprezentacija, atvaizdavimas, moterų sportas, vyrų sportas, seksizmas, stereotipai.

Kiekybiniu aspektu vyrų ir moterų vienodo atvaizdavimo sporto žurnalistikoje niekada nebus dėl objektyvių priežasčių. Tokia yra sporto žurnalistikos lauko specifika – dominuoja vyrų sportas. Todėl esminis faktorius, kuris analizuojamas šiame magistriniame darbe – kokybinis sportininkų/ių atvaizdavimas. Anksčiau atlikti tyrimai parodė, kad žiniasklaidoje atsispindi stereotipiniai lyčių vaidmenys, neišvengiama tendencingų klausimų interviu metu sportininkams/ėms lyčių aspektu. Taip pat gajus moterų įlytinimas per vizualumą ar iliustracijas straipsniuose. Kaip tai atsispindi Lietuvos sporto žurnalistikos lauke?

Šiame darbe analizuojamas Lietuvos sporto žurnalistų požiūris į šalies sporto žiniasklaidos rinką, darbo įpročius ir principus, taip pat požiūris į sportininkų atvaizdavimą lyčių lygybės aspektu įvairaus pobūdžio medijų kanaluose. Aiškinamasi kaip nuostatos siejasi su jų pačių iniciatyvomis rengiant turinį, savo darbotvarkėje dėliojamą naujienų atranką. Siekiant išnagrinėti ir analizuoti Lietuvos sporto žiniasklaidos tendencijas ir pačių žurnalistų požiūrį į jas, pasirinkta atlikti pusiau struktūruotus giluminius interviu su 12 Lietuvos sporto žurnalistų, kurie dirba skirtingose redakcijose. Interviu duomenų analizė rodo, kad Lietuvoje situacija yra pakankamai gera, žvelgiant į pasaulinį kontekstą. Nors stereotipinio sportininkų/ių atvaizdavimo atvejų pasitaiko, žurnalistai yra sąmoningi ir supranta esamas problemas dėl lyčių reprezentacijos žiniasklaidoje. Tam padeda ir besikeičiantis visuomenės požiūris į lyčių lygybės klausimus.

Turinys

Įvadas	6
1. Teorinis pagrindas	14
1.1. Stereotipiniai lyčių vaidmenys sporto žurnalistikoje	15
1.2. Įrėminimo ir dienotvarkės nustatymo efektai sporto žurnalistikoje	19
2. Metodologija	23
3. Tyrimo rezultatai	27
3.1. Sporto žurnalistikos rinka Lietuvoje	27
3.2. Požiūris į sportininkų reprezentaciją	32
3.3. Asmeninių nuostatų atsispindėjimas ir redakcinė politika	39
Išvados	48
Literatūros sąrašas	52
1 Priedas	57
2 Priedas	58
Summary	118

Įvadas

Sportas tradiciškai yra sritis, kurioje dominuoja vyrai. Visuomenėje yra įsigalėję ryškūs socialiniai lyčių įvaizdžiai, kuriuos pakeisti yra sunku. Sporte dominuoja su vyriškumu siejamos savybės, tokios kaip jėga, greitis, konkurencija. Tad moterys, esančios sporte, gali būti laikomos vyriškomis, o į tarp moterų dominuojančią sporto šaką įžengę vyrai – gali būti palaikyti ne vyriškais. Stereotipizavimo įsigaliojimams didelę įtaką daro žiniasklaida – būtent žurnalistų iniciatyva gali būti įtvirtinami egzistuojantys stereotipai arba priešingai – gali to vengti ir nepriimti. Nors šiandien vis garsiau kalbama apie lyčių lygybę sporte, tačiau moterys vis dar išlieka užribyje ir sunkiai yra atsikratoma stereotipinės jų reprezentacijos žiniasklaidos priemonėse.¹ Pastaraisiais dešimtmečiais moterų įsitraukimas į sportą vis didėjo, siekiama sudaryti panašias sąlygas įvairapusiškai: lygūs prizai už apdovanojimus, sportinės karjeros galimybės, vienoda motyvacinė sistema, stipendijos. Pastangų yra siekiama tiek nacionaliniu mastu, tiek ir tarptautinių organizacijų iniciatyva.² Tačiau žiniasklaidoje moterų sportas vis tiek lieka užmirštas ir tą parodo įvairios anksčiau atliktos studijos skirtingose šalyse.³ Vyrų ir moterų atskirtis sporto žurnalistikoje vis dar egzistuoja, o ryškiausia ji kiekybine prasme (Pirkko Markula⁴, Marija Vujovič⁵, Cheryl Cooky ir Michael A. Messner⁶, Ronaldas Bishopas⁷, Richardas Giulianotti⁸, Lucie Schoch⁹). Savotiškai atskirtį šiuo aspektu lemia ganėtinai objektyvūs kriterijai: vyrų sportas yra kur kas labiau žiūrimas, jo yra daugiau. Tiesa, pastaraisiais metais pastebimi pokyčiai kokybinio turinio atžvilgiu ir tai yra vienas iš lyčių lygybės pasiekimų. Nors vis dar pasitaiko stereotipinės moterų reprezentacijos atvejų, jos nebėra taip dažnai pozicionuojamos kaip seksualinis objektas, o ir patys žinių pranešėjai, komentatoriai vengia juokauti apie moteris, apie jas kalbama su pagarbesne retorika.¹⁰ Tą lemia bendras kintantis požiūris į lyčių lygybės klausimus ir pačios auditorijos lūkestis, kad stereotipinio atvaizdavimo

¹Marija Vujovič, Marta Mitrovič, Neven Obradović, *Women and Olympic games: media coverage*. Serbija, University of Niš, 2017, p. 1114.

² Olympics.com, „IOC Statement on gender equality in the Olympic Movement“ 2021-02-09. <<https://olympics.com/ioc/news/ioc-statement-on-gender-equality-in-the-olympic-movement>>, [Žiūrėta 2021-05-16]

³ Pirkko Markula, *Olympic Women and the Media*. 1 leid. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2009. p. 2.

⁴ Markula, 4.

⁵ Vujovič, 1114.

⁶ Cheryl Cooky, Michael A. Messner, Michela Musto, „It’s dude time!“ *A quarter century of excluding women’s sports in televised news and highlight shows*. SAGE journals: Communication & Sport, 3(3), 2015, p. 262

⁷ Ronald Bishop, *Missing in action: Feature coverage of women’s sports*. Sports Illustrated. Journal of Sport and Social Issues, 2003.

⁸ Richard Giulianotti, *Sport: Critical Sociology*. Cambridge, Polity Press, 2 leid. 2016.

⁹ Lucie Schoch, *The gender of Sports News: Horizontal Segregation and Marginalization of Female Journalists in the Swiss Press*. SAGE Journal, Communication and Sport, XX (X), 1-21.

¹⁰ Cooky, „It’s dude time!“, 262.

atvejai turėtų būtų vengiami, o tai taip pat kyla iš kintančių normų visuomenėje. Šio magistrinio darbo pavadinimas prasideda citata „Nepanašu į plaukikės figūrą“, kuri iliustruoja atvejus medijose, kai sportininkas yra įreminamas į tam tikrus kūno politikos standartus. Tai tikra citata, kurią per 2021 m. vasarą vykusią Tokijo olimpijų žaidynių plaukimo varžybas pasakė komentatorius Nerijus Kesminas, kai vienos plaukikės figūrą palydėjo prunkštelėjimu ir replika, kad tai „nepanašu į plaukikės figūrą, tiesą sakant“¹¹. Toks komentaras sukėlė reakcijas viešojoje erdvėje, keletas visuomenės veikėjų savo socialinio tinklo paskyrose pasidalino savo neigiamu vertinimu dėl šio poelgio, kurį traktuoja kaip seksistinį ir neprofesionalų. Kone visi didieji internetiniai Lietuvos portalai apie šią situaciją pateikė pasakojimą su įvairiomis reakcijomis, taip pat pakalbintas pats komentatorius, kuris atsiprašė¹² pridūręs, esą, nieko nenorėjo įžeisti. Nors komentaras nėra pats grubiausias, kokį būtų galima sugalvoti, įdomiausia yra stebėti pačią grandininę reakciją: komentarai viešojoje erdvėje, rezonansas ir pačioje žiniasklaidoje. Daugelis tai sieja su vertybiniu pokyčiu ir, bendrąja prasme, pastarųjų metų požiūriu į lyčių lygybės klausimus. Kita vertus, patys žurnalistai, kaip tekstų ir reportažų autoriai, šiuo atžvilgiu, turi nemenką įgalinimą patys daryti įtaką turinio apipavidalinimui. Todėl svarbus ir jų pačių požiūris į vis garsiau eskaluojamą lyčių lygybės aspektą ir pastangas jam įsigaliooti. Nėra aišku ar būtent lyčių lygybės judėjimas skatina vis labiau vengti stereotipinių klišių, o juk sportas yra tik vienas iš galimų diskurso objektų šiam klausimui atskleisti. Aktualu išsiaiškinti kokios yra pačių žurnalistų nuostatos dėl lyčių lygybės sporto žurnalistikoje.

Anksčiau atlikti žiniasklaidos tyrimai parodė, kad yra ryškus temų apie moteris sporte trūkumas. Lietuvoje yra atlikta ir sporto žurnalistikos lyčių lygybės analizė pagal kiekybinius komunikacijos parametrus. „Kantar“ duomenimis, 2020 m. atliktas tyrimas parodė, kad pranešimų apie vyrus įvairiuose spaudoje, radijo ir TV kanaluose buvo 3,3 kartus daugiau, nei moterų, o dar šiame tyrime nebuvo įimtą įtrauktas krepšinis, kur vyrauja visiškai vyrų dominavimas.¹³ Yra žinoma ir tai, kad reprezentacijos kiekybiniu atžvilgiu lyties aspektu gali skirtis ir priklausomai nuo žiniasklaidos priemonių galimybių. Sakykime, televizija turi labai ribotą eterio laiką, tad taip pat pastebėtas ir ryškiausias hegemoninis vyriškumas. Kitaip tariant, kiekybiniu atžvilgiu, daugiausiai naujienų yra apie vyrus – 3,7 daugiau, nei moterų. Taip pat atlikta ir kito faktoriaus stebėsena – informacinių laidų pradžioje apie vyrų sportą

¹¹ Prunkštelėjimas ir replika eteryje apie plaukikės figūrą supykde: Nerijus Kesminas tikina nieko įžeisti nenorėjęs, atsiprašo, Delfi.lt, <<https://www.delfi.lt/veidai/zmones/prunkstelejimas-ir-replika-eteryje-apie-plaukikes-figura-supykde-nerijus-kesminas-tikina-nieko-izeisti-nenorejes-atsipraso.d?id=87783473>>, [Žiūrėta 2021-11-13].

¹² Po Nerijaus Kesmino leptelėjimo apie plaukikės figūrą – kirčiai: „Įžeisti nieko nenorėjau“, Lrytas.lt, <<https://www.lrytas.lt/zmones/veidai-ir-vardai/2021/07/25/news/po-nerijaus-kesmino-leptelejimo-apie-plaukikes-figura-kirciai-izeisti-nieko-nenorejau--20211042>>, [Žiūrėta 2021-12-15].

¹³ Lietuvos tautinis olimpinis komitetas, *Žiniasklaidos analizė*. <<https://www.ltok.lt/ziniasklaidos-analize/>>, [Žiūrėta 2021-04-18].

kalbama 6 kartus dažniau, nei apie moterų. Spaudos pirmuosiuose puslapiuose vyrų sportas minimas 1,5 kartų dažniau.¹⁴ Savo ruožtu, Lietuva ėmėsi iniciatyvų¹⁵ ir taip pat redakcijoms buvo sukurtos rekomendacinio pobūdžio gairės dėl sporto temų ir sportininkų vaizdavimo. Jose skatinama atsisakyti naujienų pateikimo per seksizmo prizmę, vengti eskaluoti lyties pagrindu žeminančius įvykius.¹⁶ Kita vertus, tai tik rekomendacinio pobūdžio gairės. Politikai negali kištis į redakcijos darbo principus, siekiant įtvirtinti konkrečius nurodymus, esą tai galimai būtų palaikyta kaip viena iš cenzūros formų ar saviraiškos laisvės ribojimo būdas. Taigi, pastangos sumažinti lyčių atskirtį egzistuoja, tik klausimas kaip tai atsispindi. Ar pastebimi kokybiniai pokyčiai? Kokia yra pačios visuomenės reakcija ir lūkesčiai? Kokių priemonių savo iniciatyva imasi patys žurnalistai, siekdami paneigti įsivyravusius stereotipus, o gal kaip tik juos toliau eskaluoja? Čia taip pat svarbus ir pačių žurnalistų požiūris.

Atliekant literatūros apžvalgą paaiškėjo, kad iki šiol atlikti kitų šalių tyrimai dažniausiai aiškinosi apie kiekybinį ir kokybinį žiniasklaidos turinį, bet ne priežastinį ryšį šių rodiklių kaitai. Vieną tokių atliko Leonard N. Reid ir Lawrence C. Soley, kai 1956-1976 m. tyrė olimpinių žaidynių metu išleistus populiariojo amerikiečių „Sports Illustrated“ žurnalus.¹⁷ Kiek vėlesniame laikotarpyje Ronaldas Bishopas tokiu pačiu principu tyrė laikotarpį nuo 1980 iki 1996 m. Buvo pastebėta, kad lyginant 1956 m. ir 1996 m. pokytis buvo nežymus: atitinkamai apie moteris buvo 4,3 proc. ir 3,3 proc. publikacijų.¹⁸ Tačiau kaip ir pats autorius pripažįsta, „Sports Illustrated“ negali objektyviai atspindėti moterų sporto populiarumo tendencijų.¹⁹ Michaelas A. Messneris pažymėjo, kad žiniasklaidos pasirinkimai yra nulemti „savaime suprantamų prielaidų“ ir natūraliai dominuojančių grupių.²⁰ Autorius tokių grupių eskalaciją masinės komunikacijos priemonėse apibrėžia kaip baltaodžių, vyrų dominavimo ideologiją. Pastebima, kad pastangos yra įvairiose šalyse – inicijuojama mažinti tą atskirtį. Marija Vujovič, Marta Mitrovič ir Nevenas Obradovičius tyrė moterų sporto nušviečiamumą 2012-ais metais Londone vyksiančių olimpinių žaidynių metu Serbijos žiniasklaidoje ir pažymėjo, remiantis surinktais duomenimis, kad lyčių atskirtis yra laikoma tarsi savaime suprantama. Esą, nepaisant įvairių pastangų, feministinio judėjimo ir sporto

¹⁴ Lietuvos tautinis olimpinis komitetas, *Žiniasklaidos analizė*. <<https://www.ltok.lt/ziniasklaidos-analize/>>, [Žiūrėta 2021-04-18]

¹⁵ Sporto žurnalistams pristatytos LTOK lyčių lygybės sporto žiniasklaidoje rekomendacijos, LTOK.lt, <<https://www.ltok.lt/sporto-zurnalistams-pristatytos-ltok-lyciu-lygybes-sporto-ziniasklaidoje-rekomendacijos/>>, [Žiūrėta 2021-11-04].

¹⁶ Lietuvos tautinis olimpinis komitetas, *Rekomendacijos sporto žurnalistams dėl sporto temų ir sportininkų vaizdavimo*. <<https://www.ltok.lt/wp-content/uploads/2020/02/Rekomendacijos.pdf>>, [Žiūrėta 2021-04-18].

¹⁷ Leonard N. Reid, Lawrence C. Soley, Sports Illustrated's Coverage of Women in Sports, *Journalism & Mass Communication Quarterly*, 12 vol. 56; Iss. 4, 1979, p. 861.

¹⁸ Bishop, 189.

¹⁹ Bishop, 192.

²⁰ Michael A. Messner, *Sports and male domination: The female athlete as contested ideological terrain*. *Sociology of Sport Journal*, 5, 197-211, 1988, p. 205.

aktyvistų iniciatyvų, nepakankama komunikacija apie moterų sportą žiniasklaidoje dar vis yra egzistuojanti problema.²¹ Šiame kontekste yra įdomus vienas iš naujesnių tyrimų, kuriuo Steva'as Shih-Chia Chen atskleidė, kad naujosios medijos, kaip socialiniai tinklai, gali būti išeitis, siekiant sumažinti marginalizaciją ir stereotipinę moterų sportininkių reprezentaciją. Jis tyrė socialiniuose tinkluose esančius vyrų ir moterų krepšinio puslapių įrašus, kurių tiriamuoju laikotarpiu apie vyrus buvo vos 6 proc. daugiau, nei moterų.²² Taigi, tradicinėse žiniasklaidos priemonėse, kur yra ribotas eterio ar puslapių, publikacijų kiekis – naujienų pasiskirstymo netolygumas yra ryškesnis. Naujųjų informacijos sklaidos kanalų turinyje, tokių kaip sporto žurnalų socialinių tinklų paskyros, tokia atskirtis pastebima kiek mažesnė.

Svarstydami kodėl lyčių lygybės aspektas tapo svarbiu būtent pastaraisiais dešimtmečiais, tyrėjai remiasi feministinio judėjimo istorijos pradžia. Richardas Giulianotti savo knygoje pasakoja, kad šie socialiniai klausimai tapo aktualūs kartu su „trečiąja feminizmo banga“, kuri prasidėjo paskutiniajame XX a. dešimtmetyje.²³ Šią bangą lėmė postruktūralistinės ir postmodernistinės teorijos, kai vis garsiau pradėta kalbėti apie kūno politiką, diskriminaciją lyties atžvilgiu. Kalbant apie lūžio tašką sporte, kai pradėjo vykti radikalūs pokyčiai lyčių atžvilgiu, amerikiečių akademikė Cheryl Cooky taip pat akcentavo panašų laikotarpį, keliasdešimt metų atgal, tačiau tokį judėjimą ji vadina „neužbaigta revoliucija“.²⁴ Esą, sporte vis tiek nelygios teisės dalyvauti jaunimui lyties atžvilgiu, profesionalės moterys uždirba ženkliai mažiau, nei vyrai sportininkai. Pastebėtina, kad atlygio skirtumai tarp vyrų ir moterų egzistuoja įvairiuose sektoriuose, Jungtinėse Valstijose moterys uždirba vidutiniškai apie 81 proc. to, ką uždirba vyrai, tai šie skirtumai kur kas labiau išryškėja profesionaliame sporte. Pavyzdžiui, vidutinis darbo užmokestis NBA lygoje vyrams krepšininkams yra apie 8,32 mln. Jungtinių Valstijų dolerių, kol WNBA moterys krepšininkės vidutiniškai uždirba apie 75 tūkst. Jungtinių Valstijų dolerių per metus.²⁵ Trūksta vienodo reprezentavimo medijose. C. Cooky savo tyrime koncentruojasi į moterų reprezentacijos televizijoje pokyčius pastaraisiais dešimtmečiais Jungtinėse Valstijose. Ji tyrė prieš 25 m. ir prieš 15 m. buvusią retoriką – pastebėjo, kad reprezentacija lyčių atžvilgiu ne itin keitėsi, nes vyrų varžybos nušviečiamos net ir ne itin svarbios, esančios ne sezono metu. Tiesa, pastebima, kad per pastaruosius 10 m. ženkliai pasikeitė moterų portretas, jų atvaizdavimas žiniasklaidoje įgijo pagarbesnį toną. Kitaip tariant, naujienų

²¹ Vujovič, 1133.

²² Shih-Chia Chen et al. *Differences in Official Athletic Website Coverage and Social Media use Between Men's and Women's Basketball Teams*. *Refereed Sports Journal*, ISSN: 1543-9518, United States Sports Academy, 2016, p. 2

²³ Giulianotti, 142.

²⁴ Cheryl Cooky, Michael A. Messner, *No Slam Dunk: Gender, Sport and the Unevenness of Social Change*, 1 leid. Rutgers University Press, 2018, p. 4.

²⁵ The Gender Pay Gap in Sports, online adelphi, <<https://online.adelphi.edu/articles/male-female-sports-salary/>>, [Žiūrėta 2021-12-16].

pranešėjai ir komentatoriai jau visai nėra linkę juokauti apie moteris ir nevaizduoja jų kaip seksualinių objektų.²⁶

Sporto naujienų pateikimą lyčių aspektu analizavo Emma H. Wensing ir Toni Bruce, kurie išskyrė penkias pagrindines žiniasklaidoje atspindinčias tendencijas, pagal kurias yra įrėminamas moterų atlečių vaidmuo, atsižvelgiant į kultūriškai susiformavusias lyčių roles.²⁷ Sporto industrijos profesorius R. Giulianotti moterį kaip reprezentacijos objektą ir jos roles aptarinėjo ir iš tos perspektyvos, kai ji yra sportininko žmona ar mergina (angl. WAGs – *wives and girlfriends*), jų klasifikaciją išskyrė į dvi rūšis.²⁸ Vienoje naujesnių studijų, atliktų Marijos Vujovič, Martos Mitrovič ir Neveno Obradovič taip pat buvo kalbama apie tai, kad jei kiekybiniu atžvilgiu naujienų apie moteris pagausėjimas yra pastebimas, tai nebūtinai dar reiškia kokybinius pokyčius.²⁹ Jų tyrime pritariama R. Giulianotti mintims dėl moterų reprezentacijos jas atvaizduojant kaip žmonas, kieno nors merginas. Taip pat M. Vujovič pastebi, kad moterys vis dar yra atvaizduojamos kaip seksualiniai objektai, nors yra atlikta tyrimų, kurie pagrindžia šio aspekto pokyčius. Esą, būtent tokio pobūdžio moterų atvaizdavimui skiriamas dėmesys, užuot sportinių pasiekimų aptarinėjimo, kas būtų objektyvus kriterijus informacijos viešinimui medijose.³⁰ Atkreiptas dėmesys į tai, kad realybė yra tarsi sukonstruota, ne natūraliai susiformavusi. Tad jei moterys nėra tokios dažnos dalyvės varžybose, joms pasirodžius, jei žiniasklaidos priemonės apie jas informuoja stereotipizuotai, auditorija tą taip pat priims kaip susiformavusią normą. Šių Serbijos tyrėjų atlikta Londono olimpinių žaidynių analizė atskleidė, kad medijoje kuriamas moters portretas yra labai stereotipizuotas, tarsi jos nė nepriklausytų sporto industrijai, bet vis tiek įžengia į šią vyriškąją erdvę.³¹ Šie tyrėjai išskyrė, kad vienas pagrindinių faktorių, siekiant atkreipti medijų dėmesį į moteris sportininkes, yra jų patrauklumas. Tam pritaria ir profesorius R. Giulianotti, kuris pastebi, kad moterys atletės gauna neproporcingai didelį kiekį dėmesio, ypač laikraščiuose, vien dėl savo patrauklumo. Profesorius panaudoja ir Lauros Mulvey³² vojeristinio žvilgsnio teoriją. Anot R. Giulianotti, vojeristine kamera yra tendencingai siekiama užfiksuoti „medaus kadrus“ (angl. *honey shots*), kai stambiu planu transliacijos metu yra rodomos sportininkės ar moterys, sėdinčios tribūnose. Kitos svarbios sporto industrijoje dalyvės – sporto žinių pranešėjos, kurios, anot profesoriaus R. Giulianotti, labiau atlieka

²⁶ Cooky, *No Slam Dunk*, 262.

²⁷ Emma Wensing, Toni Bruce, *Bending the rules. Media representations of gender during an international sporting event*. *International Review for the Sociology of Sport*, 38/4(2003) 387–396, 2013, p. 387.

²⁸ Giulianotti, 141.

²⁹ Vujovič, 1123.

³⁰ Vujovič, 1123.

³¹ Vujovič, 1121.

³² Laura Mulvey, *Vizualinis malonumas ir pasakojamasis kinas*, [iš anglų kalbos vertė Vilija Poviliūnienė], in: Karla Gruodis (sud.), *Feminizmo ekskursai: Moters samprata nuo Antikos iki postmodernizmo*, Vilnius: Pradai, 1995, p. 348.

reprezentacinę funkciją, o ne analitinę-ekspertinę.³³ Be to, vienas garsiausių Jungtinių Valstijų sporto žurnalų „Sports Illustrated“ vis dar renka „Metų maudymosi kostiumėlio“³⁴ laureatę, nors ant šio žurnalo viršelio moterys itin retai būna vaizduojamos. C. Cooky savo tyrime pateikia pavyzdžius, kur išskiria tendencingus komentatorių pasisakymus, kurie yra seksistiniai.³⁵ Kur kas senesnės žiniasklaidos (tarp 1956-1976 m.) analizę atlikęs R. Bishopas pastebėjo, kad išryškinamos straipsniuose tam tikros moterų savybės, kaip emocinis trapumas, o kalbant apie pasiekimus, nėra aptariama jų sportinė forma.³⁶ Taigi, atlikti tyrimai parodo, kad moterims sportininkėms dar vis priskiriami konkretūs lyčių vaidmenys, o tai atsispindi ir sporto žurnalistikoje.

Siekiant išsiaiškinti dėl sporto naujienų pasiskirstymo lyties aspektu ir jų reprezentacijos, tyrėjai dažniausiai pasitelkia kombinuotus kiekybinius ir kokybinius tyrimus, taip pat rėminimo (angl. *framing*) ir dienotvarkės nustatymo teorijas (angl. *agenda setting*). Pavyzdžiui, Messnerio, Duncano ir Jenseno tyrime buvo koncentruojamasi į pasirinktą kalbos stilių, analizuojant televizijos pranešėjų žinutes. Autoriai skaičiavo kiek per tiriamąjį laikotarpį esančiuose reportažuose kartų buvo paminėta lytis, pavyzdžiui, kad tai būtent moteris krepšininė. Pastebėta, kad per tiriamąjį laikotarpį moters lytis buvo akcentuota net 77 kartus, kol vyrų lytis niekada nebuvo paminėta ar kaip nors išskirta – tarsi tai būtų savaime suprantamas dalykas.³⁷ C. Cooky tyrė Jungtinių Valstijų atvejį, kur buvo skiriamas dėmesys televizijos sporto žinių anonsams, kuriais yra siekiama pritraukti žiūrovą toliau žiūrėti žinias ir po reklamos. Taip pat ir atkreipiamas dėmesys į pirmąją pranešamą naujieną žiniose (ar tai apie vyrus, ar apie moteris), kurios įprastai yra atrenkamos pagal naujienų atrankos kriterijus.³⁸ M. Vujovič, M. Mitrovič, N. Obradovič savo tyrimą siekė padaryti labiau reprezentatyvų, tiriant platesnę imtį pagal medijos priemonių pasiūlą: imtas populiariausias šalies portalas ir specializuota sporto laida. Hipotezės buvo keliamos dėl kiekybinio naujienų pasiskirstymo ir galimo stereotipinio lyčių pozicionavimo jose.³⁹

Kalbant apie pačių sporto žurnalistų požiūrį ir pastangas įvairiapusiškai nušviesti naujienas, svarbu yra atkreipti dėmesį į jų pačių darbo įpročius, susiformavusias nuostatas ir prioritetus planuojant temas. Atlikti tyrimai parodė, kad įtakos pastangoms didinti temų įvairovę lyčių atžvilgiu turi paties autoriaus lytis – didžiausias pastangas ar iniciatyvą rengti tekstus apie moterų sportą deda būtent žurnalistės

³³ Giulianotti, 140.

³⁴ Rookie of the year, Sports Illustrated Swimsuit, <<https://swimsuit.si.com/tag/rookie-of-the-year>>, [Žiūrėta 2021-11-06].

³⁵ Cooky, „It’s dude time!“, 278.

³⁶ Bishop, 185.

³⁷ Michael A. Messner, Margaret Carlisle Duncan and Kerry Jensen, *Separating the men from the girls: The gendered language of televised sports*. SAGE journals, Gender and Society, Vol. 7, Nr. 1, 121-137, 1993, p. 126.

³⁸ Cooky, „It’s dude time!“, 278.

³⁹ Vujovič, 1121.

moters (Louise North⁴⁰, Lucie Schoch⁴¹, Hansas Schmidtas⁴², Jennifer Hargreaves⁴³, Edward M. Kian⁴⁴). Svarbi ir pačių sporto redakcijų vidinė politika skirstant temas rašymui skirtingų lyčių žurnalistams, tai siejasi ir su karjeros galimybėmis.⁴⁵ Tiesa, pastebima, kad vis dar nevengiama stereotipinių klišių. Sporto psichologijoje lyčių aspekto akcentavimas yra aiškinamas ir realia įtaka patiems sportininkams. Esą, jeigu viešojoje erdvėje atsiranda sportininkei spaudimas pasiekti tam tikrą rezultatą akcentuojant lytį, rezultatai dažniausiai nebūna tokie geri, kaip to išvengus.⁴⁶ Yra atlikti ir tyrimai, kuriuose gilinamasi kokie yra žmonių televizijos žiūrėjimo įpročiai ir santykis su kuriamomis lyčių normomis.⁴⁷ Kalbama ir apie sporto redakcijose susiformavusią kultūrą, kuri remiasi vyrų sporto propagavimu.⁴⁸ Todėl kalbant apie tyrimus, kuriuose aiškinamasi kaip nuo žurnalistų priklauso turinys medijose apie sportą, yra žinoma, kad svarbus aspektas yra pačio autoriaus lytis ir santykis su sportu (sürgalius nuo vaikystės, pats buvęs sportininkas t.t.). Reikėtų paminėti ir tai, kad žurnalistų darbo principams įtaką daro tokie veiksniai kaip redakcinė politika, visuomenės lūkesčiai ir jo paties nuostatos. Nėra atlikta tyrimų apie tai, kaip, priklausomai nuo pačių žurnalistų nuostatų dėl lyčių lygybės, yra daroma įtaka jų pasirenkamoms temoms, darbotvarkei ir naujienų atrankos principams. Siekiant užpildyti šią nišą, magistro darbe yra keliamas **tyrimo klausimas**: Kokios yra Lietuvos sporto žurnalistų nuostatos dėl moterų vaizdavimo sporto žiniasklaidoje ir kaip jos atsispindi jų kuriamame turinyje žiniasklaidai?

Darbo tikslas: išsiaiškinti kokias nuostatas turi Lietuvos sporto žurnalistai dėl moterų vaizdavimo sporto žurnalistikoje ir kaip tai veikia jų darbo principus – kuriamą turinį ir naujienų atranką.

Išsikeltam tikslui pasiekti keliami šie uždaviniai:

- 1) Siekiama sukonstruoti teorinį pagrindą, kuriame aiškinamasi kokie veiksniai lemia kaip sportininkai/ės yra atvaizduojami/os žiniasklaidoje. Įvardijami rėminimo ir dienotvarkės teorijų pagrindai ir ieškoma prielaidų kaip jie taikomi sporto žurnalistikoje. Ši dalis padeda suformuoti ir išgryninti klausimyną informantams.

⁴⁰ Louise North, *The gendered world of sports reporting in the Australian print media*. JOMEC Journal, (2), 2012, p. 5.

⁴¹ Schoch, 11.

⁴² Hans C. Schmidt, *Forgotten Athletes and Token Reporters: Analyzing the Gender Bias in Sports Journalism*, Atlantic Journal of Communication, 26:1, 59-74, 2018, p. 59.

⁴³ Jennifer Hargreaves, 'Gender on the sports agenda', in A. G. Ingham and J. W. Loy (eds), *Sport in Social Development*, Champaign, IL: Human Kinetics, 1993, p. 302.

⁴⁴ Edward M. Kian, Marie Hardin, *Framing of Sport Coverage Based on the Sex of Sports Writers: Female Journalists Counter the Traditional Gendering of Media Coverage*, International Journal of Sport Communication, 2, 2009, psl. 185.

⁴⁵ Schoch, 4.

⁴⁶ Kimberly Hively, Amani El-Alayli, "You throw like a girl:" *The effect of stereotype threat on women's athletic performance and gender stereotypes*, Elsevier Journal, Psychology of Sport and Exercise, 15, 48-55, 2014, p. 48.

⁴⁷ Thomas C. Johnson, Edward Schiappa, *An exploratory study of the relationships between televised sports viewing habits and conformity to masculine norms*. Journal of Sports Media, 5(1), 53-78, 2010.

⁴⁸ North, 5.

- 2) Medžiagos rinkimas empiriniam tyrimui. Atliekama respondentų atranka siekiant kuo didesnės nuomonių įvairovės. Renkama tyrimo medžiaga – pusiau struktūruoti giluminiai interviu su 12 Lietuvos sporto žurnalistų/čių.
- 3) Atliekama tyrimo duomenų analizė, o rezultatai pristatomi išskyrus tris nuoseklius aspektus: sporto žurnalistikos rinką Lietuvoje, žurnalistų požiūrį į sportininkų atvaizdavimą ir stebėjimą kaip asmeninės nuostatos siejasi su redakcine politika rengiant turinį.
- 4) Vykdoma teorijos revizija, tikrinama ar jos iškeltos prielaidos siejasi su gautais tyrimo rezultatais. Teorinė dalis papildoma ieškant priežastinių ryšių kaip ir kodėl reiškiasi socialiniai lyčių vaidmenys sporto žurnalistikoje.

Darbo struktūra: 1) Teorinis pagrindas – skyriuje aptariamos tyrimui reikšmingos prielaidos. Išskiriami du skyreliai: pirmajame aptariami stereotipiniai lyčių vaidmenys žurnalistikoje, o antrajame – masinės komunikacijos efektai, tokie kaip įrėminimo ir dienotvarkės nustatymo teorijos; 2) Metodologija – pristatomas tyrimo dizainas, pateikiami pasirinkimų dėl imties argumentai; 3) Tyrimo rezultatai – atliekama duomenų analizė ir rezultatai pristatomi trim išskirtais skyreliais, kurie padeda pasiekti išsikeltą tyrimo tikslą.

1. Teorinis pagrindas

Šio darbo objektas yra sporto žurnalistų refleksijos apie jų darbą, požiūrį į sportininkų reprezentaciją lyčių lygybės aspektu. Aiškinamasi kaip tai siejasi su pačiu jų kuriamu turiniu žiniasklaidoje. Šioje dalyje aptariama teorija padėjo išskirti prielaidas, kuriomis remiantis buvo atliktas tyrimas. Teorinio pagrindo dėstymas skiriamas į dvi dalis: pirmajame aiškinamasi kaip stereotipiniai socialiniai lyčių vaidmenys atsispindi sporto žiniasklaidoje. Vėliau, aptarus juos, gilinamasi, kokios yra praktikos mėginant įgalinti abiejų lyčių lygų atvaizdavimą žiniasklaidoje. Šiuo atveju, kalbama apie sportininkus. Taip pat, kaip tai siejasi su žurnalistų požiūriu į sportininkų atvaizdavimo klausimą, žiniasklaidos darbo principais ir žurnalistikos įrėminimo (*framing* – angl.), dienotvarkės nustatymo (*agenda-setting* – angl.) teorijomis.

Trumpai įvedant į teorinį lauką, reikėtų užsiminti apie masinės komunikacijos efektus, kuriuos į bendrą žemėlapi⁴⁹ sudėjo ir suskirstė kategorijomis vienas įtakingiausių šios srities mokslininkų Denis McQuailas. Įrėminimo teorija aiškina efektą, kuris pasireiškia, kai auditorija priima vis besikartojančias įvykių interpretacijas, kai žiniasklaida išryškina tam tikrus kriterijus, pagal kuriuos yra vertinami vieši asmenys.⁵⁰ Dienotvarkės nustatymas – procesas, kai žiniasklaidos dėmesio kiekis tam tikram įvykiui ir klausimui sudaro išpūdį ir formuoja auditorijai nuomonę vertinant jo svarbą.⁵¹ Mano pasirinktieji įrėminimo ir dienotvarkės nustatymo masinės komunikacijos efektai minėtojo D. McQuailo priskiriami planuotų ir trumpalaikių efektų tipologijai.⁵² Kitaip tariant, abu efektai yra tiesiogiai priklausomi nuo pačių žurnalistų valios, pasirinkimo apie ką ir kaip rašyti, o tai formuoja naratyvą ir išpūdį kaip vertinti auditorijai procesą trumpalaikėje perspektyvoje. Tiesa, nuolat besikartojančios tendencijos ilgainiui įdiegia standartus ir normas – dėl ko auditorija dienotvarkės nustatymo ir įrėminimo įrankiais sukonstruotą realybę pradeda traktuoti kaip visiškai įprastą, egzistuojančią normą. Įrėminimo teorija, kalbant apie sporto žurnalistiką, leidžia daryti prielaidas kaip socialinė lytis ar lyties veiksnys gali paveikti sportininkų vaizdavimo principus. Rėminimas pasireiškia tuo, kaip žurnalistai atrenka tam tikrus renginius ir pabrėžia pasakojant istoriją tam tikrus faktus. Tyrimai parodė, kad įrėminimas pateikiant tam tikrą temą paveikia tai, kaip pats skaitytojas gali vertinti ar vertina aprašomą atvejį.⁵³ Kalbant apie moterų atvaizdavimo faktorių ir rėminimą sporto žurnalistikoje, tai buvo svarbus aspektas

⁴⁹ Laima Nevinskaitė, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*. Mokojoji knyga, Vilnius, 2011, p. 80.

⁵⁰ Nevinskaitė, 81.

⁵¹ Nevinskaitė, 82.

⁵² McQuail, Denis, *Mass Communication Theory: An Introduction*. London: Thousand Oaks: Sage, 2006.

⁵³ Edward M. Kian, Marie Hardin, *Framing of Sport Coverage Based on the Sex of Sports Writers: Female Journalists Counter the Traditional Gendering of Media Coverage*, *International Journal of Sport Communication*, 2, 2009, p. 188.

feministinio judėjimo atstovams/ėms. Viena pirmųjų tendencijas aiškino Gaye Tuchman, kuri rėminimą susiejo su tam tikra ideologija, kuri natūraliai sportą pateikia kaip vyrišką erdvę.⁵⁴ Medijose moterų sportas pateikiamas kaip žymiai mažiau matomas, o tai atspindi ir kertinę dienotvarkės nustatymo efekto savybę – žiniasklaida formuoja ne kaip galvoti ir vertinti, o apie ką galvoti.⁵⁵ Toliau aptariamuose skyreliuose bus aiškinamasi kaip pasireiškia stereotipiniai lyčių vaidmenys sporto žurnalistikoje ir kodėl tai pasireiškia, remiantis įrėminimo ir darbotvarkės nustatymo teorijomis.

1.1. Stereotipiniai lyčių vaidmenys sporto žurnalistikoje

Siekiant išsiaiškinti kokie aspektai yra ryškiausi, kalbant apie sportininkų/ių atvaizdavimą sporto žurnalistikoje lyčių lygybės aspektu, aktualu yra pasigilinti į šio lauko subtilybes. Kiekybiniu atžvilgiu sporto žurnalistikoje lyčių lygybė yra sunkiai pasiekiamas⁵⁶ dėl objektyvių kriterijų – sporto žurnalistikos paklausa auditorijos atžvilgiu ir populiariausių sporto šakų bendraja prasme – dominuoja vyriškomis laikomis sporto šakos. Kitaip tariant, savotišką atskirtį, šiuo aspektu, lemia ganėtinai natūralūs faktoriai – vyrų sportas yra kur kas labiau žiūrimas, jo yra daugiau. Kitas atžvilgis yra kokybinis – klausimas ne kiek, o kaip atvaizduojami yra sportininkai. Yra įprasta manyti, kad lyties atžvilgiu, egzistuoja tam tikri visuomenės standartai ir stereotipai. Stereotipais paremtas sportininkų atvaizdavimo būdas siejamas su kokybinio turinio aspektu. Studijos įrodo, kad susiformavę ir per žiniasklaidą įtvirtinami stereotipai prisideda prie efekto ir realiame gyvenime. Pavyzdžiui, susiformavęs požiūris, kad moterų futbolo trenerės yra retenybė, mažai dėmesio pasakojant apie jas istorijas prisideda prie to, kad ir pačių futbolo klubų politika natūraliai sudaro barjerą moterims įsidarbinti šioje srityje.⁵⁷ Todėl aiškinantis apie lyčių stereotipizaciją žiniasklaidoje, svarbus aspektas yra socialiniai lyčių vaidmenys. Kaip yra aiškinama šios sąvokos reikšmė, tai yra socialinės ir elgesio normos, konkrečioje kultūroje laikomos visuotinai socialiai priimtinos tam tikros biologinės lyties asmenims.⁵⁸

Kalbant apie socialinius lyčių vaidmenis, kurie atsispindi sporto naujienų pateikime, įvairūs tyrėjai yra išskyrę tendencijas. Vyrai dažnai yra pozicionuojami kaip pavyzdiniai, vertę ir didingus pasiekimus

⁵⁴ Tuchman, Gaye, *Introduction: The symbolic annihilation of women by the mass media*. In G. Tuchman, A.K. Daniels, & J. Benét (Eds.), *Hearth and home: Images of women in the mass media*, New York: Oxford University Press, p. 3–29, 1978.

⁵⁵ Mc Combs, Maxwell ir Reynolds, A. *How the News Shape Our Civic Agenda*. In J. Byrant, M. B. Oliver. *Media Effects. Advances in Theory and Research*. New York: Routledge, 2009, p. 1.

⁵⁶ Markula, 4.

⁵⁷ Torsten Schlesinger, Yvonne Weigelt-Schlesinger, “*Coaching soccer is a man’s job!*” – *The influence of gender stereotypes on structures for recruiting female coaches to soccer clubs*, *European Journal for Sport and Society*, 2013, p. 241

⁵⁸ Europos lyčių lygybės institutas, *žodynas*, <<https://eige.europa.eu/lt/thesaurus/terms/1209>>, [Žiūrėta 2021-11-14].

kuriantys asmenys. Kitaip tariant, lyties aspektas tampa naratyvo formavimo įrankiu žurnalistams rašant apie sportininkus. E. H. Wensing ir T. Bruce yra išskyrę penkias pagrindines žiniasklaidoje atsispindinčias tendencijas, pagal kurias yra įreminamas moterų atlečių vaidmuo, atsižvelgiant į kultūriškai susiformavusias lyčių roles.⁵⁹ Pirmoji, kai **vykstant moterų varžyboms, yra aiškiai pabrėžiama ir išskiriama, kad tai moterų varžybos, o tokio paties lygio sporto renginyje, kuriame varžosi vyrai, nėra išskiriama, kad tai būtų vyrų varžybos.** Tokiu atveju, lyties aspektas išvis neakcentuojamas ir vyrų varžybos suprantamos kaip norma. Antra, kai **moterys žiniasklaidoje yra atvaizduojamos kaip seksualiniai objektai arba įvardijami jų asmeninio gyvenimo vaidmenys, tokios kaip „žmona“, „mergina“.**⁶⁰ Apie tokias moters stereotipizuotas ir medijose konstruojamas roles kalba ir sporto industrijos profesorius R. Giulianotti. Jis moterį kaip reprezentacijos objektą ir jos roles aptarinėjo būtent iš tos perspektyvos, kai ji yra sportininko žmona ar mergina (angl. WAGs – *wives and girlfriends*). Jų klasifikaciją išskyrė į dvi rūšis, pagal trumpinį šio klasifikavimo apibūdinimą įvardijęs akronimu WAGs.⁶¹ Pirmiausia, žvelgiant iš konservatyviosios perspektyvos, toks vaidmuo gali būti aktualus aptarinėjant svarbiausias vyrų varžybas ar turnyrus, kai sportininkų antrosios pusės juos atlydi, tada žiniasklaidoje yra būdinga aptarinėti aprangą ir kitas detales. Kita R. Giulianotti išskirta WAGs tendencinga rolė, eskaluojama žiniasklaidoje, turi labiau neigiamą atspalvį: kai pasakojant istoriją apie vyrą sportininką jo antroji pusė pozicionuojama kaip asmenybė, kuri galimai daro žalą sklandžiam sportininko pasirengimui varžyboms, gali būti priežastimi, jei nepasiseks pasirodant turnyre ar rungtynėse.⁶² Trečioji socialinių lyčių rolių tendencija, kurią išskiria E. Wensing ir T. Bruce, yra pati **komentatorių nuosekli retorika kalbant apie moteris, kai yra pabrėžiamas jų emocinis trapumas, grožis, savęs aukojimas.**⁶³ Šį aspektą išskyrė ir kita tyrėja Katherine Kinnick, kuri pabrėžė, kad būtent dėl akcentuojamo emocinio trapumo moterys sportininkės yra pozicionuojamos kaip neva žymiai mažiau galinčios pasiekti varžybų dalyvės.⁶⁴ Taip pat pastebėta, kad atvaizduojant **moteris žiniasklaidoje neišvengiama ir infantilumo – suaugusias ir tituluotas moteris gali įvardyti kaip merginą, jauną panelę ar pasakojime įvardijant sportininkę paminėti tik jos vardą.** Taip pat N. Koivula pastebėjo tai ir savo darbe, tik papildo, kad moterims sportininkėms apibūdinti naudojami tokie būdvardžiai, kurie

⁵⁹ Emma Wensing, Toni Bruce, *Bending the rules. Media representations of gender during an international sporting event.* International Review for the Sociology of Sport, 38/4(2003) 387–396, 2013, p. 387.

⁶⁰ Wensing, 387.

⁶¹ Giulianotti, 141.

⁶² Giulianotti, 141.

⁶³ Wensing, 388.

⁶⁴ Katherine, Kinnick, *Gender bias in newspaper coverage of the 1996 Olympic Games: A content analysis of five major dailies.* Women Studies in Communication, 21(2), 1998, p. 212.

susiję su jaunu amžiumi, o vyrai – gretinami su branda, suaugusiaisiais.⁶⁵ N. Koivula šią tendenciją savo darbe, kuriame tyrė Švedijos žiniasklaidos apie sportą tendencijas, papildytą tokiais pastebėjimais kaip, kad vien per formuluotę gali būti perteikiamas toks naratyvas, lyg moterų sportas yra neįprastas. Pavyzdžiui, reporteris pristatęs moterų golfo rezultatus, sako „panelių golfe buvo taip“, o pereinant prie vyrų rezultatų nurodo: „o dabar grįžkime prie vyrų golfo“. Taip formuojant išpūdį, kad moterų varžybos šioje sporto šakoje yra neįprastos, o vyrų – normalusis golfas.⁶⁶ Kitas iliustratyvus pavyzdys kaip moteris vaizduojama ją tarsi sudaiktinant, tai viename garsiausių Jungtinių Valstijų sporto žurnalų „Sports Illustrated“ vis dar renkami „Metų maudymosi kostiumėlio“⁶⁷ rinkimai, nors ir pačios moteris itin retai pasirodo ant šio žurnalo viršelio, kas jau iliustruotą savotišką galios poziciją. C. Cooky savo tyrime pateikia pavyzdžius, kur išskiria tendencingus komentatorių pasisakymus, kurie yra seksistiniai.⁶⁸ Pentasis aspektas, anot E. H. Wensing ir T. Bruce, yra **pernelyg didelis dėmesys asmeninio gyvenimo detalėms, kurios visai yra nesusijusios su profesionaliu sportu**, tokios kaip šeimyninis gyvenimas. Taip pat M. Vujovič pastebi, kad moteris vis dar yra atvaizduojamos kaip seksualiniai objektai, nors yra atlikta tyrimų, kurie pagrindžia šio aspekto pokyčius. Esą, būtent tokio pobūdžio moterų atvaizdavimui skiriamas dėmesys, o sportiniai pasiekimai lieka antraeiliai, nors jų aptarimas būtų objektyvus kriterijus informacijos viešinimui medijose.⁶⁹ Moterims pasirodžius varžybose, jei žiniasklaidos priemonės apie jas informuoja stereotipuotai, auditorija tą taip pat priims kaip susiformavusią normą. Pastebima, kad šių išskirtų sportininkių atvaizdavimo lyčių atžvilgiu tendencijų labiausiai gali būti išvengta būtent olimpinių žaidynių kontekste, nes tada svarbiausia tapatybės dalimi tampa ne lytis, o pati šalies pilietybė, tapatumas atstovaujant savo šaliai.⁷⁰ Nors pabrėžiama, kad tai yra nuo seno įsigaliojusios taisyklės, tokie pavyzdžiai gajūs ir šiuolaikinėje sporto žurnalistikoje.

Panašiam kontekste, tik iš sporto komentatorių perspektyvos, keturias moterų sportininkių rėminimo strategijas išskiria Gina Daddario ir Brianas Wigley savo tyrime.⁷¹ Tyrėjai analizavo 2004-ais metais Atėnuose vykusių vasaros olimpinių žaidynių komentavimo tendencijas lyties ir rasinio išskyrimo aspektu. Jie išskyrė tokias nušvietimo strategijas: kai pabrėžiama moters rolė šeimoje, mėginimas spėlioti eteryje išskirtinai būtent moters emocinę būseną prieš svarbų startą ir būtent Azijos šalių atstovių

⁶⁵ Nathalie Koivula, *Gender Stereotyping in Televised Media Sport Coverage*, Stockholm University, Plenum Publishing Corporation, 1999, p. 601.

⁶⁶ Koivula, 600.

⁶⁷ Rookie of the year, Sports Illustrated Swimsuit, <<https://swimsuit.si.com/tag/rookie-of-the-year>>, [Žiūrėta 2021-11-06].

⁶⁸ Cooky, „It’s dude time!“, 278.

⁶⁹ Vujovič, 1123.

⁷⁰ Vujovič, 389.

⁷¹ Gina Daddario, Brian J. Wigley, Gender Making and Racial Stereotyping at the 2004 Athens Games, *Journal of Sports Media*, Vol. 2, No. 1, Spring 200, p. 30

išskyrimas, pabrėžiant jų kultūrinius stereotipus.⁷² Taigi, formuojamos moterų sportininkų rėminimo strategijos ganėtinai siejasi su skirtingais žanrais: komentavimo gyvame eteryje sporto varžybas ir sporto žiniasklaidos formuluojamus stereotipinius vaidmenis per antraštes, iliustracijas ar klausimų formuluotes, kurios lemia pokalbio tematikos parinkimą interviu metu. Tyrėja Anna Engel išskyrė, kad sporto šakos anksčiau buvo aiškiai skirstomos pagal lytis. Moteriškosios sporto šakos dažniausiai įvardijamos tos, kuriose nėra jokio kūno kontakto su varžovu, pavyzdžiui, slidinėjimas, dailusis čiuožimas ir kt. Taip pat tokios, kurios yra patrauklios ir gražios žiūrovo akiai.⁷³ Grožio aspektą pabrėžia ir Serbijos tyrėjai M. Vujovič, M. Mitrovič, N. Obradovič, kurių atlikta Londono olimpinių žaidynių analizė atskleidė, kad medijoje kuriamas moters portretas yra labai stereotipizuotas, tarsi jos nėra nepriklausytų sporto industrijai, bet vis tiek įžengia į šią vyriškąją erdvę.⁷⁴ Šie tyrėjai išskyrė, kad vienas pagrindinių faktorių, siekiant atkreipti medijų dėmesį į moteris sportininkes, yra jų patrauklumas.⁷⁵ Tiesa, lygiai taip pat tyrėjai išskiria ir su vyriškomis savybėmis stereotipiškai labiausiai besisiejantis sporto šakas. A. Colley vyriškąsias sporto šakas įvardija tas, kur yra daug ekstremalumo, kovų menai, taip pat tradicinės komandinės sporto šakos, kaip futbolas ar beisbolas.⁷⁶ Žiniasklaidos priemonės kuria turinį, naudojantis skirtingas medijų raiškas. Kalbant apie lyčių stereotipus ir juos lemiančius visuomenės lūkesčius bei diegiamus standartus, kone labiausiai jie atsispindi būtent vaizdinę išraišką turinčiose medijos priemonėse. Kitaip tariant, televizija turi poveikį formuojant stereotipizuotas lyčių charakteristikas. Apie tai pastebėjusi tyrėja N. Koivula, kurios tyrimas pagrindžia, kad televizija padeda reprodukuoti visuomenei vaizdus, kurie pateisina įprastinius lūkesčius apie tiek moteriškas, tiek vyriškas įvaizdžių tendencijas.⁷⁷

Kaip bebūtų, besikeičianti visuomenė ir požiūris į lyčių lygybės politiką, šių klausimų kėlimas į viešąją erdvę daro įtaką ir vis platesnei, didesnei moterų įtakai tiek sporte, tiek ir pačiame socialiniame gyvenime. Žvelgiant į socialinės raidos principus visame pasaulyje, čia svarbų vaidmenį prie pokyčių turi ir sportas, ypač tam tikrose šalyse, kur žmogaus teisių klausimai yra kur kas labiau atsilikę, nei kitų, taip padedant mažinti ypatingai didelį atotrūkį lyčių lygybės atžvilgiu tarp skirtingų valstybių. Pavyzdžiui, Saudo Arabijos moterys pirmą kartą dalyvavo olimpinėse žaidynėse 2012-ais metais, kai

⁷² Daddario, 30.

⁷³ Anna Engel, *Sex Roles and Gender Stereotyping in Young Women's Participation in Sport*, *Feminism & Psychology*, 4:439, 1994, p. 439.

⁷⁴ Vujovič, 1121.

⁷⁵ Ten pat, 1121.

⁷⁶ A. Colley, J. Nash, *Attitudes to the Female Sex Roles and Sex Typing of Physical Activities*, *International Journal of Sport Psychology* 18:, p. 18.

⁷⁷ Nathalie Koivula, *Gender Stereotyping in Televised Media Sport Coverage*, Stockholm University, Plenum Publishing Corporation, 1999, p. 589.

šios vyko Londone.⁷⁸ Tuo metu dar moterys Saudo Arabijoje negalėjo net vairuoti – tokią teisę išsikovojo 2018-ais metais.⁷⁹ Taip pat tuo metu, prieš Londono olimpinės žaidynes, Saudo Arabijos moterys buvo ir įvairiais kitais atžvilgiais suvaržytos, kaip kad draudimai ištekėti ar keliauti užsienyje, bet dėl pirmojo patekimo į olimpinės žaidynes įgijo išskirtines privilegijas užsiimti sportu ir treniruotis privačiose mokyklose, su valdžios priežiūra įsteigti sporto klubus, kas anksčiau būdavo tabu šioje šalyje.⁸⁰ Taigi, sportas tapo paspirtimi ir motyvu gerinti žmogaus teisių situaciją ir lygių galimybių sudarymą net ir tose vietose, kur tradiciškai ir kultūriškai tai būdavo sunkiai įmanoma. Tai taip pat pagrindžia kodėl sportas stereotipiškai yra traktuojamas kaip vyriška erdvė.

1.2. Įrėminimo ir dienotvarkės nustatymo efektai sporto žurnalistikoje

Aptarus konkrečius lyčių stereotipinius vaidmenis, šioje dalyje aiškinamasi, koku principu yra naudojami tam tikri rėmai žiniasklaidoje apie sportą ir kokie faktoriai tą gali lemti. Sportas visada buvo svarbus socialinio gyvenimo atspindys, tačiau pastaraisiais dešimtmečiais, stiprėjant žiniasklaidos vaidmeniui, svarbiu lyčių lygybės analizės objektu turėtų būti būtent sporto varžybose esanti vyrų ir moterų reprezentacija įvairiose žiniasklaidos priemonėse. Tokį santykį iš socialinių mokslų perspektyvos analizuoja akademikė Kristine Toohey, kuri teigia, kad būtent dėl masinių žiniasklaidos priemonių ryšio su sportu, šis laukas tampa neatsiejamu konstruojant lyčių diskursą ir hegemonijos tendencijas.⁸¹ Tiesa, pati žiniasklaida nėra objektyvus visuomenės atspindys – vien informacijos pateikimo būdas ją iš dalies jau daro subjektyvia. Todėl teorinis pagrindas, kuriuo remiamasi šiame darbe yra vienas kertinių medijos efektų – įrėminimo teoriją, kurią pirmiausia buvo apibrėžęs sociologas Ervingas Goffmanas.⁸² Ši teorija leidžia aiškintis koku būdu žiniasklaidos priemonėse yra reprezentuojami tam tikri įvykiai. Tai procesas, kuriuo medijos kuria tam tikrą socialinio ir kultūrinio konstrukto realybę, pasitelkiant informacijos atranką, parenkant citatas, nuotraukas. Akademikas Nemanja Zvijeris teigia, kad įrėminimo analizė yra

⁷⁸ Saudi Arabia to let women compete in Olympics for first time, CNN, <<https://edition.cnn.com/2012/06/25/sport/saudia-arabia-olympic-women/index.html>>, [Žiūrėta 2021 gruodžio 2 d.]

⁷⁹ Saudi Arabia Granted Women the Right to Drive. A Year on, it's still complicated, The New York Times, <<https://www.nytimes.com/2019/06/24/world/middleeast/saudi-driving-ban-anniversary.html>>, [Žiūrėta 2021 gruodžio 2 d.]

⁸⁰ Giulianotti, 141.

⁸¹ Kristine Toohey, A. J. Veal, *The Olympic Game: A Social Science Perspective*, Australia, 2nd Edition, CABI., 2007, p. 206.

⁸² Erving Goffman, *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*, Northeastern University Press leid., Niujorkas, 1986, p. 20.

būdas interpretuoti realybę pagal jo dalyvius.⁸³ Medijos ne tik pasiūlo auditorijai ką galima skaityti ir kuo domėtis, bet pateikia tam tikrą naratyvą, kuris suformuoja įspūdį kaip reikia vertinti tam tikrus aspektus. Masinių medijų efektas kone dar didesnis yra sporto žurnalistikoje, kadangi didžioji dalis žiūrovų sporto renginius, turnyrus ar bet kokias varžybas stebi būtent su medijų pagalba, ne gyvai. Todėl sporto žiniasklaidos tyrinėjimas padėtų ir išskirti pastebėjimus kaip kuriama kultūrinė vertė per sportą, požiūrį į lyčių skirtumus. Anot N. Koivula, kaip žiniasklaidos kuriamas turinys yra interpretuojamas taip pat priklauso ir nuo pačios auditorijos kultūrinio, socialinio požiūrio ir asmeninių nuostatų.⁸⁴ Tai svarbu kalbant apie sportininkų reprezentaciją medijose, o šį metodą savo tyrimuose taikė dauguma mano minėtų autorių, kurie atliko analizes. Magistriniame darbe aiškinamasi kaip žurnalistai kuria turinį ir kokie veiksniai lemia jo pateikimą. Įrėminimo ir dienotvarkės nustatymo teorijos parodo, kad tą pačią žinią galima pateikti įvairiais būdais, tad svarbu įvertinti pačių autorių pasirinkimo faktorius. Šio tyrimo atveju, siejant su pačių informantų požiūriu į sportininkų reprezentaciją lyčių lygybės aspektu ir kaip asmeninės nuostatos daro įtaką jų darbo principams.

Sporto redakcijose yra susiformavusi kultūra, kuri remiasi vyriško lauko dominavimu ir propagavimu, tą patvirtina ir Louise North atliktas tyrimas.⁸⁵ Autorė aiškinosi apie sporto naujienų tendencijas pagal tai, kokios lyties yra pats/pati žurnalistas/ė. Atliktame jos interviu pastebima, kad gana aiškiai išsiskyrė moterų ir vyrų požiūris. Esą, moterys respondentės dažniausiai deda daugiau dirbtinų pastangų, siekiant parengti daugiau temų apie moterų sportą, kol vyrai laiko naujienų apie moteris kiekybę „pakankamu“. L. North analizavo Australijos atvejį ir pastebėjo, kad olimpinėse žaidynėse nušviečiama daugiau naujienų apie moteris, nei įprastu metu, kai šis renginys nevyksta. Bendrai pastebima tendencija, kad moterys dažniau ir rašo apie moterų sportą.⁸⁶ Apie tokias pastangas rašė ir Hansas Schmidtas, analizuodamas Jungtinių Valstijų tendencijas – moterys ten taip pat labiau stengiasi padidinti moterų sporto matomumą.⁸⁷ Shelly Rodgers tyrimas parodė, kad, bent jau Nyderlanduose ir Jungtinėse Valstijose, moterys žurnalistės yra linkusios daugiau kalbinti ar savo rengiamai temai kaip šaltinį gauti informacijai rinktis moteris.⁸⁸ Tai siejasi ir su anksčiau aptartu dienotvarkės nustatymo efektu – aptarti tyrimai parodo, kad priklausomai nuo žurnalisto/ės lyties skiriasi šio efekto rezultatai.

⁸³ Nemanja Zvijer, *Sociology of Visual - Possible Directions of Future Development of Sociology in Serbia*, Sociologinė apžvalga, 46/2012.

⁸⁴ Nathalie Koivula, *Gender Stereotyping in Televised Media Sport Coverage*, Stockholm University, Plenum Publishing Corporation, 1999, p. 589

⁸⁵ North, 5.

⁸⁶ North, 5.

⁸⁷ Hans C. Schmidt, *Forgotten Athletes and Token Reporters: Analyzing the Gender Bias in Sports Journalism*, Atlantic Journal of Communication, 26:1, 59-74, 2018, p. 59.

⁸⁸ Rodgers, Shelly ir Thorson, Esther, *A socialization perspective on male and female reporting*. The Journal of Communication, 53(4), 2003, p. 658.

Kitaip tariant, žurnalistės labiau nušviesdamos moterų sportą pritaiko šį masinės komunikacijos efektą, kai žiniasklaida formuoja ne kaip galvoti ir vertinti, o apie ką galvoti.⁸⁹ Taip pat pačių žurnalistų kategorijos kalbant apie jų kelią į sporto žurnalistiką aiškiai persidengė. Dauguma vyrų žurnalistų – pasišventę sporto sirgaliai, o moterys – nebūtinai planavusios į žurnalistiką ateiti dėl sporto.⁹⁰ Tai iš dalies siejasi ir su darbų planavimu: L. Schoch tyrime išskiriama, kad moterys žurnalistės dažniausiai rašo nesigilindamos į temos niuansus, tai yra sporto subtilybes, iš techninės pusės, o labiau rengia turinį į plačiąją visuomenę orientuotas „soft“ pobūdžio temas apie sportininkus ar pačią sporto šaką.⁹¹ Kaip bebūtų, nuostatos ir noras didinti visų sportininkų nušviečiamumą nebūtinai gali būti lengvai realizuojamas – žurnalistai yra tam tikruose redakciniuose rėmuose, kai jam yra keliami tikslai pasiekti tam tikrą skaitomumą ar parašyti tam tikrą kiekį temų per ribotą laiką.

Dėl kokybinio sportininkų atvaizdavimo aspektų pokyčio, nuomonės tarp naujausiai tyrimus atlikusių tyrėjų išsiskiria. M. Vujovič tyrime buvo akcentuojama, kad jei kiekybiniu atžvilgiu naujienų apie moteris pagausėjimas yra pastebimas, tai nebūtinai dar reiškia kokybinius pokyčius.⁹² Jei tie kokybiniai pokyčiai ir nėra itin ryškūs, naujausiuose tyrimuose aiškinantis, kaip skirtingai reprezentuojami sportininkai, pastebimi pozityvūs pokyčiai. Tai yra vienas iš svarbių lyčių lygybės pasiekimų. Nors vis dar pasitaiko stereotipinės moterų reprezentacijos atvejų, pastaraisiais metais jos nebėra taip dažnai pozicionuojamos kaip seksualinis objektas, o ir patys žinių pranešėjai, komentatoriai vengia juokauti apie moteris, apie jas kalbama su pagarbesne retorika.⁹³ C. Cooky tyrime aiškinamasi kaip moterys atsidūrė žiniasklaidos užribyje, bet teigiamus pokyčius kokybiniu aspektu aiškina kaip bendrai kintantį visuomenės požiūrį į lyčių lygybės klausimus ir pačios auditorijos lūkestį, kad stereotipinės klišės turėtų būti vengtinios, o šios taip pat kyla iš kintančių normų visuomenėje.⁹⁴ Kita vertus, patys žurnalistai, kaip tekstų ir reportažų autoriai, turi nemenką įgalinimą patys daryti įtaką turinio apipavidalinimui. Todėl svarbus ir jų pačių požiūris į vis garsiau eskaluojamą lyčių lygybės aspektą ir pastangas jam įsigaliooti – vien temų pasirinkimas turi didelę įtaką, o tai siejasi su anksčiau aptarta dienotvarkės nustatymo teorija. N. Koivula savo tyrime pastebėjo, kad interviu kur kas dažniau yra imama iš tų sportininkų, kurios yra atstovės tų sporto šakų, labiau laikomų stereotipiškai vyriškomis.⁹⁵

⁸⁹ Mc Combs, Maxwell ir Reynolds, A. *How the News Shape Our Civic Agenda*. In J. Byrant, M. B. Oliver. *Media Effects. Advances in Theory and Research*. New York: Routledge, 2009, p. 1.

⁹⁰ Schoch, 11.

⁹¹ Schoch, 1.

⁹² Vujovič, 1123.

⁹³ Cooky, „It's dude time!“, 262.

⁹⁴ Cooky, „It's dude time!“, 262.

⁹⁵ Nathalie Koivula, *Gender Stereotyping in Televised Media Sport Coverage*, Stockholm University, Plenum Publishing Corporation, 1999, p. 600.

Kadangi yra pastebimi pozityvūs pokyčiai kokybinio atvaizdavimo atžvilgiu, svarbu aptarti ir pačias pastangas mėginant organiškai sudominti moterų sportu visuomenę, parodyti išskirtinumą ir natūraliai užpildyti tam tikras nišas, kur moterys turi sporte pranašumą. Šiai problemai išspręsti įprastai yra remiamasi tradicine politine strategija, kai moterys siekia savo teisių ar vaidmens įtvirtinimo konkrečiai sporte – galima būtų remtis klasikine Jennifer Hargreaves trijų strategijų analize. Pirmoji būtų **kooperacija**: vienodo įsitraukimo ir dalyvavimo lyties atžvilgiu, lygios vertės apdovanojimų siekis. Antroji, **išsiskyrimo strategija** – mėginimas atskirti įprastai labiau moteriškas sporto šakas ir jose atsiskleisti, dominuoti. Trečioji, yra **bendradarbiavimo** strategija, kai steigiami nauji modeliai, dėl kurių neeskaluojami skirtumai tarp lyčių.⁹⁶ Čia vertėtų paminėti ir Michael Ann Hall knygoje esančią mintį, kad siekis yra padaryti patirtis sporte vienodomis tiek moterims, tiek vyrams.⁹⁷ Tiesa, remiantis kultūros studijų perspektyva,⁹⁸ pirmieji du J. Hargreaves strategijos siūlymai (*kooperacijos ir išsiskyrimo teorijos*) sulaukia kritikos, nes, esą, skatina moterų marginalizavimą ir susipriešinimo būdu, noru demonstruoti save, kaip tik ir eskaluoja tą atskirtį. Su J. Hargreave **išsiskyrimo** strategija, kai mėginama pritraukti dėmesį per labiau stereotipiškai „moteriškas“ sporto šakas, nesutinka R. Giulianotti, kuris mėginimą sulaukti susidomėjimo iš kitų vadina „desperatišku bandymu sulaukti masinių medijos priemonių dėmesio“.⁹⁹ Prie tokio požiūrio skeptikų taip pat priskirti būtų galima ir Michaelį A. Messnerį, kuris moterų reprezentavimą sporte vadina ginčytinu ideologiniu lauku.¹⁰⁰ Jis žiniasklaidos strategiją reprezentuojant moteris vadino marginalizacija.¹⁰¹ Tiesa, jo paties išvalgos yra taip pat kiek senesnių laikų – 1988 m. Taigi, nors ir tam tikros organiškos strategijos kaip populiarinti moterų sportą egzistuoja, tai vis tiek sulaukia kritikų atsako, esą, nenatūralus mėginimas pritraukti auditorijos dėmesį gali būti vadinamas marginalizacija. Kitaip tariant, pokyčių reikia išlaukti, o žiniasklaida turi prisitaikyti prie natūralaus visuomenės kintančio požiūrio į lyčių lygybės atvaizdavimo klausimus ir neeskaluoti ar dirbtinai mėginti formuoti naratyvą atvaizduojant sportininkus.

Taigi, apibendrinant teorinę dalį, egzistuoja stereotipiniai lyčių vaizdmenys sporto žurnalistikoje, kurie formuoja tendencingą ir pasikartojantį naratyvą pasakojant istorijas apie moteris sportininkes. Tyrėjai atlikdami sportininkų/ių atvaizdavimo analizę labiausiai išskiria ir aptarinėja įrėminimo ir dienotvarkės nustatymo masinių komunikacijos efektų teorijas. Yra žinoma, kad patys žurnalistai turi įgalinimą formuoti turinį, o pasirinkimams daro įtaką jų pačių nuostatos dėl lyčių lygybės, jų pačių lytis,

⁹⁶ Jennifer Hargreaves, 'Gender on the sports agenda', in A. G. Ingham and J. W. Loy (eds), *Sport in Social Development*, Champaign, IL: Human Kinetics, 1993, p. 302.

⁹⁷ M. Ann Hall, *The game of choice: Girl's and Women's soccer in Canada*, Toronto: Routledge, 2006, p. 37.

⁹⁸ Giulianotti, 144.

⁹⁹ Giulianotti, 140.

¹⁰⁰ Messner, *Sports and male domination: The female athlete as contested ideological terrain*, 197.

¹⁰¹ Messner, 205.

santykis su sportu ir redakcinė politika. Šio magistrinio darbo tyrimu siekiama išsiaiškinti situaciją Lietuvoje, atliekami pusiau struktūrizuoti giluminiai interviu su informantais. Formuluoju klausimą informantams, kurie yra sporto žurnalistai, aktualu kalbėtis apie interviu metodiką, mat tai yra vienas pagrindinių įrankių rinkti informaciją jų straipsniams. Klausimą padėjo sudaryti aprašyti teorijos pagrindai, pagal kuriuos išskirti esminiai pastebėjimai apie lyčių atvaizdavimo tendencijas sporto žiniasklaidoje, įprastai iš žurnalisto perspektyvos esamus esminius darbo principus. Svarbiausi analizės aspektai, tikrinant šiame darbe aprašytą teoriją, būtų išsiaiškinti ar formuluojami klausimai interviu metu dar vis išlieka tendencingi lyčių atžvilgiu. Kitas svarbus aspektas – fiksuoti, kokios yra sporto žurnalistų nuostatos dėl sportininkų ir sportininkų atvaizdavimo, kuo skiriasi vienos nuo kitų. Daroma prielaida, remiantis teorija, kad tam tikros lyties žurnalistai/ės gali labiau kreipti dėmesį ir kelti rūpestį dėl lyčių lygybės klausimo sporte. Taigi, reikėtų patikrinti kaip tai pasireiškia ir ar egzistuoja temų pasidalijimas, kas buvo išskirta teorijoje minėtų autorių, kai moterys dažniausiai rašo apie moterų sportą ir dažniau apie ne analitinio pobūdžio temas. Galiausiai, sudėliojus šiuos akcentus, paaiškinama kaip siejant žurnalistų/čių asmenines nuostatas ir konkrečios redakcijos politiką, atrodo jų pačių ir kitų žiniasklaidos priemonių turinys.

2. Metodologija

Šioje darbo dalyje bus aptariama atlikto tyrimo logika ir strategija. Aiškinamasi kaip pasirinktas tyrimo dizainas ir numatyta metodika surinkta tyrimo medžiaga leidžia atsakyti į iškeltą probleminį klausimą ir pasiekti išsikeltus tikslus. Atliktas kokybinis tyrimas interviu metodu, apklausiami sporto žurnalistai, kurie dirbo per Tokijo vasaros olimpinės žaidynes 2021 m. Atliekami pusiau struktūrizuoti giluminiai interviu, kurie padeda patikrinti išsikeltas teorines prielaidas ir išskirti tipologijas. Lietuvos žurnalistikoje yra įprasta, kad konkrečiai sporte dirbantys žurnalistai specializuojasi ir dirba dažniausiai tik su sportu. Organizacijos duomenimis, kuri vienija aktyvius ir nebe aktyvius Lietuvos sporto žurnalistus, sporto komunikacijos ekspertus, viešųjų ryšių specialistus ar federacijų atstovus spaudai, narių yra 82.¹⁰² Tačiau dauguma jų nėra aktyvūs sporto žurnalistai arba savo karjeros kryptį pakeitė į viešuosius ryšius. Todėl į tyrimo imtį įtraukti tie respondentai, kurie aktyviai rašo ir praneša apie olimpinių žaidynių įvykius, yra didžiųjų žiniasklaidos priemonių atstovai. Tokie žurnalistai, kurie pagal

¹⁰² Lietuvos sporto žurnalistų federacijos puslapis. <www.lszf.lt/apie-lszf/istorija>, [Žiūrėta 2021-06-11].

savo darbo specifika patys renkasi ką geriau kalbinti, kuriose varžybose dalyvauti, kad būtų surinkta įdomiausia medžiaga – tokie atrankos kriterijai galimų respondentų ratą sumažina iki maždaug 15. Tiesa, ne visi aktyvūs sporto žurnalistai priklauso Lietuvos sporto žurnalistų federacijai – kai kurie nėra linkę būti aktyvūs tokios organizacijos veikloje. Taip pat pastebėtina, kad Lietuvos sporto žurnalistikoje dominuoja vyrai. Remiantis sporto žurnalistų federacijos narių sąrašu iš aktyvių žurnalistinį darbą turinčių asmenų, moterys sudaro apie ketvirtadalį.¹⁰³ Pastebėtina, kad tiriamuoju laikotarpiu, yra absoliutus moterų trūkumas internetinių portalų sporto redakcijose – didžiuosiuose, ne specializuotuose sporto portaluose, jų nėra nė vienos. Televizijose – priešingai – tiriamuoju laikotarpiu bent po vieną moterį turi beveik visos Lietuvos televizijos sporto žiniose.

Siekiant atskleisti kuo labiau skirtingas patirtis ir nuomonę, tyrimo eigoje atliekant kokybinius interviu šio darbo autorė rinkosi informantus iš kuo įvairesnių ne tik žiniasklaidos priemonių, bet ir kuo įvairesnių medijų raiškos atžvilgiu – t.y. televizijos, spaudos atstovai. Kitas svarbus kriterijus – informantų įvairovė lyčių, patirties žiniasklaidoje atžvilgiu (nuo dirbančių keletą metų iki keletą dešimtmečių). Iš viso per 2021 metų rugpjūčio-lapkričio laikotarpį buvo pasikalbėta su 12 informantų, o interviu trukmė gerokai skyrėsi – vienas pokalbis truko vos pusvalandį, o ilgiausi užsitęsėdavo ir iki dviejų valandų. Derinant dėl interviu pašnekovas buvo supažindinamas su tema, koku pagrindu renkama ši informacija, o jau prieš pradėdant uždavinėti klausimus paprašomas informanto sutikimas naudoti surinktą informaciją šiam darbui. Pašnekovai buvo informuojami, kad surinkta medžiaga bus konfidenciali ir pašnekovai bei jų atsakymai anonimizuoti. Tai suteikė jiems erdvės kalbėti laisviau, nevengiant kritikos ir savo darbdaviui, ir kolegų atžvilgiu.

Tokijo vasaros olimpinės žaidynės – pirmosios modernioje istorijoje, kai buvo tikimasi užtikrinti visišką lyčių lygybės pusiausvyrą. Tarptautinio olimpinio komiteto (IOC) vadovo Thomo Bacho žodžiais: „Olimpinis judėjimas deda pamatus naujam etapui – pirmosioms lyčių pusiausvyra paremtoms olimpinėms žaidynėms istorijoje“.¹⁰⁴ Tačiau patys organizatoriai susidūrė su vienas po kito pasipylusiais seksistiniais skandalais, o principinė tiek visuomenės, tiek pačios organizacijos reakciją į ją, parodo sociumo brandą ir lūžį keistis požiūriui į lyčių lygybę. Likus vos 5 mėn. iki metams dėl pandemijos¹⁰⁵ nukeltų žaidynių pačius organizatorius krėtė nesusipratimai: Tokijo olimpinė žaidynių vadovas Yoshiro Mori įsivėlė į seksizmo skandalą, nes pasisakė, kad nepageidautų daugiau moterų komitete, nes jos per

¹⁰³ Lietuvos sporto žurnalistų federacijos puslapis. <<http://www.lszf.lt/apie-lszf/nariai/>>, [Žiūrėta 2021-11-05].

¹⁰⁴ „IOC sends extremely strong message that gender balance is a reality at the Olympic games“, Tarptautinio olimpinio komiteto puslapis. <<https://www.olympic.org/news/ioc-sends-extremely-strong-message-that-gender-balance-is-a-reality-at-the-olympic-games>>, [Žiūrėta 2021-04-03].

¹⁰⁵ Tokyo 2020 organizatorių puslapis. Olympic games postponed to 2021, 2020-03-24, <<https://tokyo2020.org/en/news/joint-statement-from-international-olympic-committee-and-tokyo2020>>, [Žiūrėta 2021-03-20].

daug kalba ir negali sustoti. Dėl to jam teko trauktis, nes sulaukė spaudimo iš visuomenės, savanoriai pradėjo atsisakyti darbo olimpinėse žaidynėse, kilo spaudimas iš rėmėjų.¹⁰⁶ Jį poste pakeitė japonė Seiko Hashimoto, kuri pati buvo olimpietė. Tokį sprendimą paskirti moterį pats IOC komentavo teigiant, kad tai „siunčia svarbų signalą siekti lyčių lygybės“.¹⁰⁷ Pati naujoji prezidentė dar ir padvigubino organizacijos valdyboje esantį moterų skaičių iki bent 40 proc., įsteigė atskirą darbo grupę, kuri siekia gerinti lyčių lygybės klausimą.¹⁰⁸ Po tokio pozityvaus postūmio siekiant įgalinti moteris, į dienos šviesą pradėjo plūsti kompromituojantys dar 2020-ais metais vykę pokalbiai. 2021-ųjų kovo viduryje vietos spaudoje pasirodė informacija, esą, Tokijo olimpiados ceremonijų kūrybos direktorius Hiroshi Sasaki pasiūlė komikei Naomi Watanabe per atidarymo ceremoniją pasirodyti apsirengus kiaule (angl. *Olympig*). Kūrybos direktorius pasirodžius informacijai viešumoje atsiprašė modelio, bet taip pat atsistatydino iš savo pareigų. Taigi, matyti, kad sporto pasaulyje stereotipiniai nusistatymai lyties atžvilgiu tampa netoleruojami, o pati sporto industrija, kur ši atskirtis nuo seno buvo ryškesnė, imasi principinių sprendimo būdų.

Tokios socialinės problemos dėl moterų įgalinimo buvo sprendžiamos pandemijos akivaizdoje, kai šalis patyrė precedento dar neturinčias problemas perkėlinėjant olimpiadą metams iš 2020 m. į 2021 m. Dėl to patiriamos papildomos milijardinės išlaidos¹⁰⁹ ir taip pat logistiniai iššūkiai, siekiant suorganizuoti saugias olimpines žaidynes COVID-19 grėsmės akivaizdoje. Tai, kad lyčių lygybės klausimai sprendžiami ir garsiai aptarinėjami visame pasaulyje, tokių problemų kontekste, pagrindžia temos aktualumą. Olimpiada yra neabejotinai svarbiausias sporto renginys, kuriame persipina įvairios reprezentacinės reikšmės. Valstybės yra suinteresuotos investuoti daug lėšų, kad sportininkai garbingai atstovautų šiame renginyje. Sporto šakų įvairovė taip pat labai plati, tad tai pakankamai reprezentatyvus laukas siekiant įvertinti esamas tendencijas apskritai sporto žurnalistikoje.

Lietuvoje pastaraisiais metais daromos įvairios iniciatyvos siekiant lyčių lygybės sporte ir formuojant gerąją praktiką žiniasklaidos diskurse. Todėl tyrimo tikslams pasiekti yra pasirinkta imti interviu iš žurnalistų, kurie dirbo per Tokijo olimpines vasaros žaidynes, nes jie yra įsigilinę į kontekstą

¹⁰⁶ Nancy Gillen, „Around 1000 Tokyo 2020 volunteers quit in February due to sexism row and COVID-19 concerns“. Inside the Games, 2021-02-26, <<https://www.insidethegames.biz/articles/1104728/around-1000-tokyo-2020-volunteers-quit>>, [Žiūrėta 2021-03-20].

¹⁰⁷ „Tokyo 2020 Olympics: Seiko Hashimoto confirmed as new president“. Skysports, 2021-02-18. <<https://www.skysports.com/olympics/news/15234/12221438/tokyo-2020-olympics-seiko-hashimoto-confirmed-as-new-president>>, [Žiūrėta 2021-03-20].

¹⁰⁸ ZK Goh, „New TOCOG president Hashimoto Seiko wants to "spark" movement for more gender equality“. Olympicchannel, 2021-02-24, <<https://www.olympicchannel.com/en/stories/news/detail/new-tocog-president-hashimoto-seiko-gender-equality/>>, [Žiūrėta 2021-03-20].

¹⁰⁹ Factbox-Olympics-Money, money, money: the cost of Tokyo's pandemic-delayed Games, Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-olympics-2020-coronavirus-money-factb-idCAKCN2EE1K1>>, [Žiūrėta 2021-11-07].

šių įvykių ir iniciatyvų, jaučia šiandieninės sporto žurnalistikos nuostatas, visuomenės reakcijas. Pasaulio ekonomikos forumo duomenimis, Lietuva pagal lyčių nelygybės indeksą užima 33-ią vietą.¹¹⁰ Siekiant gerinti lyčių lygybės klausimą Lietuvos sporte 2014 m. buvo įsteigta pirmoji LTOK Lyčių lygybės sporte komisija, įgyvendinant IOC rekomendacijas.¹¹¹ Taip pat 2020 m. LTOK inicijuotus Jungtinių Tautų projektu „He for She“ buvo siekiama realiais pasakojimais atskleisti lyčių lygybės problematiką sporte, siekiama įkvėpti moteris, kurios siekia sportinės karjeros aukštumų.¹¹² Pasakojamos jautrios istorijos apie moteris, kurios įdeda daug pastangų, siekdamos suderinti šeimą ir sportą. Taigi, visas šis kontekstas parodo, kad lyčių atvaizdavimo sporto žiniasklaidoje aspektas nors ir yra viena maža dedamoji dalis sprendžiant lyčių lygybės klausimus, bet turi pagrindo būti analizuojama, remiantis pasirinkta tyrimo metodika.

Teorijoje aptariau ir apie įvairias organizacijų iniciatyvas gerinti situaciją, bet juk tai nebūtinai daro įtaką pačių žurnalistų, kaip asmenybių, vertybėms. Ar jie problemina lyčių atskirtį sporte, ar tai laiko įprastu dalyku? Aiškinamasi kaip rengiasi interviu, galvojant apie klausimus sportininkams, ar jie nėra tendencingi lyčių atžvilgiu? Mėginimas atrasti tipažus taip pat atsispiriant nuo to kokį santykį jie patys turi su sporto žurnalistika ir kaip atėjo į šią sritį – būtent tą darė kiti minėti tyrėjai. Po interviu analizės norėta išskirti kokios yra nuostatos lyčių atžvilgiu: promoteriškos ar visai ne. Siekta išsiaiškinti ar jie/jos mato problematiką dėl lyčių reprezentacijos skirtumų, kaip stengiasi išlaikyti temų įvairovę, objektyviai skiriant pakankamai dėmesio tiek vyrams, tiek moterims. Kokiais strategijos būdais mėginama spręsti šią atskirties problemą? Klausimynas pateikiamas 1 Priede. Svarbu paminėti ir tai, kad pati tyrėja šio magistrinio darbo specializuojasi sporto žurnalistoje jau 7 metus (patirtis jau šio darbo rašymo metu – aut. past.): darbinė patirtis tiek spaudoje, tiek televizijoje, dirbant komunikacijos vadove sporto federacijoje. Kokie tokio faktoriaus privalumai ir iššūkiai? Dirbant šioje srityje kylantis iššūkis galėtų būti atsiribojimas nuo asmeninių nuostatų, bet žinant šį faktorių, tyrėja maksimaliai siekė išlaikyti objektyvumą, iš šalies stebint nuomonių įvairovę, bendrą tiriamosios temos pokytį visuomenėje ir žiniasklaidoje. Privalumas tokios tyrėjos patirties buvo toks, kad giliai žinomos sporto žurnalistikos tendencijos, pastebėti pokyčiai tiek visuomenėje, tiek ir tarp žiniasklaidos atstovų, kas ir lėmė pasirinkimą mėginti atrasti iki šiol neištirtą nišą šioje temoje ir gilintis į šios temos analizę iš akademinės perspektyvos. Tiesa, vertėtų paminėti ir tai, kad dauguma respondentų ir iki interviu buvo žinomi šio

¹¹⁰World Economic Forum. Global gender gap report 2020, 2019-12-16. <<https://www.weforum.org/reports/gender-gap-2020-report-100-years-pay-equality#report-nav>> , [Žiūrėta 2021-03-20].

¹¹¹Lietuvos tautinio olimpinio komiteto puslapis. <<https://www.ltok.lt/lyciu-lygybe-sporte/>>, [Žiūrėta 2021-03-20].

¹¹² Lietuvos tautinio olimpinio komiteto puslapis. <<https://www.ltok.lt/heforshe-lietuva/>>, [Žiūrėta 2021-03-24].

darbo autorei. Tačiau, žinant žurnalistų darbo specifiką, atskirti asmeninį bendravimą ir profesionalumo išlaikymą interviu metu nebuvo iššūkis.

3. Tyrimo rezultatai

3.1. Sporto žurnalistikos rinka Lietuvoje

Sporto žurnalistika Lietuvoje yra svarbi žiniasklaidos sritis, sparčiai tobulėjanti kokybiniu aspektu ir prisitaikanti prie vis populiarėjančių daugiaplatformiškų medijos priemonių, tokių kaip socialiniai tinklai, tinklalaidės ir kt. Vis tik, tradicinės žiniasklaidos priemonės, tokios kaip internetiniai portalai ir televizija išlieka pagrindiniais turinio sklaidos įrankiais. Kiekvienas didysis internetinis portalas Lietuvoje turi atskirą sporto rubriką ir joje dirbančius sporto žurnalistus. Taip pat ir nacionaliniai televizijos kanalai informacinėse laidose turi atskirą skiltį sporto žinioms. Pagrindinės žiniasklaidos priemonės, kuriose yra naujienos apie sportą: portalai „15min.lt“, „delfi.lt“, „lrytas.lt“, „lrt.lt“ ir televizijos LRT, LNK, TV3, Lryto TV. Lietuvoje yra ir specializuotų sporto portalų, tokių kaip „sportas.lt“ ir konkrečiai tokių, kurie specializuojasi kuriant turinį tik apie krepšinį: „basketnews.lt“, „krepšinis.net“ ar krepšinio laida, kuriama jau 30 metų (2022 metais – aut. past.) „Krepšinio pasaulyje“. Jei apie sporto žiniasklaidos bent tam tikrą specializaciją liudija anksčiau paminėti krepšinio portalai, tai nėra tendencinga Lietuvos žiniasklaidoje bendraja prasme. Kitaip tariant, nėra daug erdvės žurnalistams specializuotis – tą diktuoja per maža rinka, redakcijų žmogiškieji ištekliai. Taigi, galima būti labiau besispecializuojančiu žurnalistu arba universaliu, turinčiu nušviesti pačias įvairiausias sporto šakas, priklausomai nuo atstovaujamos medijos raiškos priemonės, t.y. televizijos, internetinės žiniasklaidos. Skirtingai, nei užsienyje, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose esantis sporto žiniasklaidos gigantas „ESPN“ turi daugybę žurnalistų, kurie specializuojasi vien tam tikroje sporto šakoje: pradedant nuo teniso analitiko iki beisbolo reporterio.¹¹³

Paklausti apie sporto žiniasklaidos rinką Lietuvoje, informantai iš savo perspektyvos pripažįsta, kad pasirinkimo nėra itin daug: „Lietuvoje yra krepšinio žurnalistika, futbolo šiek tiek, o po to visi kiti universalai. Krepšinio vis tiek yra specializuoti portalai tokie jau rimti, tikrai aukšto lygio.“¹¹⁴ Tiesa, tai prisitaiko prie pačios auditorijos paklausos: „Lietuvoje vis tiek krepšinis yra pirmos dešimt vietų, jeigu ne daugiau, pagal populiarumą. Tai rodo vien kai žaidžia rinktinė Lietuvos, kad ir draugiškose. Kiek

¹¹³ ESPN, <<https://espnpressroom.com/us/bios/>>, [Žiūrėta 2021-11-06].

¹¹⁴ Nr. 2 (Čia ir toliau santrumpa Nr. X nurodo į prieduose pateikto interviu numerį – aut. past.)

ateina žmonių.“¹¹⁵ Kita pašnekovė teigė, kad be krepšinio specializuotis kur nors konkrečiai sporto šakai Lietuvoje būtų per sudėtinga. „Krepšinio rinka turbūt, kad šiai dienai yra didesnė už visą likusią sporto rinką.<...> Sunku įsivaizduoti, kad būtum vien lengvosios atletikos žurnalistas ar kokio dailiojo čiuožimo.“¹¹⁶ Kitas informantas patikina, kad tokias sąlygas diktuoja ne bet kas, o pati auditorijos paklausa, tačiau iš to kyla problematika norint kurti ir gilų, kokybišką turinį: „Portalams reikia atidirbti „click'us“, žinioms peržiūras. Kas žmonėms yra įdomu. Parašo ir laisvas. Realiai, žurnalistas tokią nišinę parašo temą ir eina laukti „Žalgirio“ rungtynių. Dėl to ir tokios tiriamosios, gilesnės žurnalistikos neturime galimybių turėti.“¹¹⁷ Yra pastebinčių apie kokybinius pokyčius būtent pastaraisiais metais, bet tai vėlgi dažniausiai buvo nulemta sveikos tarpusavio konkurencijos tarp redakcijų. Ypač didelį postūmį turi krepšinio nišinės rubrikos ir portalai. Anot vienos iš informančių, pagal dabartinį kokybinį pokytį, krepšinio žurnalistika Lietuvoje galėtų susilyginti su pasaulio gigantais: „Krepšinio rinka turbūt, kad šiai dienai yra didesnė už visą likusią sporto rinką. Mūsų labai dideli ir galingi krepšinio portalai ir mūsų krepšinio žurnalistai yra pasiekę netgi sakyčiau Amerikos lygį pagal tai kaip jie dirba.“¹¹⁸ Kita informantė išskyrė, kad dabartiniam kokybiniam lygiui būtent krepšinio žurnalistikoje didžiausią postūmį davė Šarūno Jasikevičiaus pradžia treniruojant Kauno „Žalgirį“, einant jau vyriausiojo trenerio pareigas (2016 m.¹¹⁹ – aut. past.), kai užkėlė komandą iki seniai matytų aukštumų ir kėlė kartelę ne tik žaidėjams, bet ir patiems žurnalistams: „Dėl krepšinio pusės, kertinis dalykas buvo Šaro (Šarūno Jasikevičiaus – aut. past.) atėjimas. Didelę kartelę visiems užkėlė, ir žurnalistams. Tu nebegali paklausti apie nieką, nes gausi atsakymą atgal tokį, kad mažai nebus. Turi galvoti ką sakai, ką rašai, turi pasidomėti. Nori nenori, kaip senais laikais būdavo Grigo konferencijos, kur žurnalistai gali užpulti ir aiškinti kaip dirbti, tai šiais laikais to nebus.“¹²⁰ Tiesa, yra atkreipusių dėmesį į kitą problemą – sporto žurnalistų Lietuvoje nėra daug, o yra dirbančių keliose vietose, taip galimas interesų konfliktas: „Gal 50 ant 50 tuo pačiu dirba kur nors federacijoje ar atstovu spaudai. „Chaltūrina“, kaip sakoma. Rašo už federacijas, nes, aišku, jos neturi pinigų pasamdyti žmogų.“¹²¹ Taigi, dėl per mažų žmogiškųjų išteklių ir pasiūlos, žurnalistams reikia būti gana universaliems ir turint didelį krūvį, nespėja pakankamai skirti laiko gilesnėms temoms – tempą diktuoja greitos žinutės, operatyvumo prioritetas.

¹¹⁵ Nr. 2

¹¹⁶ Nr. 7

¹¹⁷ Nr. 3

¹¹⁸ Nr. 7

¹¹⁹ Personalas Šarūnas Jasikevičius, basketnews.lt, <<https://www.basketnews.lt/personalas/224-sarunas-jasikevicius.html>>, [Žiūrėta 2021-01-08].

¹²⁰ Nr. 12

¹²¹ Nr. 2

Kitas probleminis aspektas, kurį lemia siaura rinka Lietuvoje, yra ne itin gausus pašnekovų pasirinkimas. Sakykime, Lietuvai Tokijo olimpinėse žaidynėse 2021 m. vasarą atstovavo 42 olimpiečiai.¹²² Dėl to ilgiau žiniasklaidos srityje dirbantys žurnalistai praktiškai stebėjo kai kurių sportininkų progresą iki užkopimo į olimpą, tapimą olimpiečiais ar skambių pergalių nuo dar to laiko, kai jie pradėjo spindėti jaunimo varžybose: „Kuo didesnė paletė būtų sporto žvaigždžių, tuo būtų įdomiau rašyti. Grubiai skaičiuojant, krepšinininkų keliolika. Ir olimpiečiai, be abejo. <...> Šalis nedidelė.“¹²³ Tai teoriškai yra palankus aspektas, mat lengva sporto žurnalistams susigaudyti, kai žino sportininko istoriją, kontekstinę informaciją. Tačiau yra ir kita pusė – sporto žurnalistų santykis su savo pašnekovais. Esą, turint gerą santykį su savo potencialiais pašnekovais, žurnalistui gali iškilti interesų konfliktas, siekiant užtikrinti pamatinę žurnalistikos vertybę – objektyvumą.¹²⁴ Aptarus šį aspektą su informantais, jie šį aspektą įžvelgia, viena vertus, kaip privalumą, bet tuo pačiu ir galimą grėsmę: „Ryšys šiek tiek apriboja žurnalistą galimybes pateikti ir galbūt neigiamą informaciją arba tokią informaciją, kuri ne visai baltoje šviesoje.“¹²⁵; „Nesupranta kaip tu čia dabar gali manęs to klausti arba kaip galėjai parašyti, kad čia nesėkmė ar dar kas nors.“¹²⁶; „Jei susibendrauji ir po to turi rašyti kaip jis vartoja dopingą. Po to vis tiek turi rašyti ir tas žmogus nebenorės duoti interviu. Tai slidi tema.“¹²⁷ Vis tik kiti išlaiko principinę poziciją ir teigia, kad tinkamai edukuojant apie žurnalistą darbą sportininkus, galima pakankamai atskirti kas yra asmeninis ir darbinis ryšys: „Galiu ir prieš žmogų rašyti, neįspėjus, jei jis įsižeis, tai čia jo. Čia yra darbas, o ne ten kažkoks bendravimas.“¹²⁸; „Daugiausiai darbiniai santykiai. Skambini, visada prisistatai, kad esi žurnalistas. Jie tai supranta kodėl skambini, ką čia darai.“¹²⁹ Viena informantė atkreipė dėmesį į krepšinio specializaciją, kai sportininkai dažnai turi tarpininkus agentus: „Krepšinio žurnalistai dažniausiai gauna informaciją iš krepšinio agentų, kurie yra suinteresuoti. Jeigu gali duoti dideles istorijas, galbūt kitą kartą prašys apie savo klientą parašyti labiau. Nieko nėra nemokamo. Nori išlaikyti objektyvumą, bet tuo pačiu nori gauti užuominą dėl išskirtinės istorijos, tai čia pavojinga.“¹³⁰ Be to, svarbus ir pačio sportininko profesionalus požiūris ir supratimas apie savo statusą visuomenėje kaip viešojo asmens. Informantai sportininko supratimą kaip dirbti su medijomis sieja su jo profesionalumo ir patirties lygiu: „Yra pavyzdžių kaip Ričardas Berankis, kuris žino, kad reikia skirti dėmesio žiniasklaidai, surengti kokią

¹²² 2020 m. Tokijo vasaros olimpinės žaidynės, ltok.lt/tokijas2020, <<https://www.ltok.lt/tokijas2020/>>, [Žiūrėta 2021-11-05]

¹²³ Nr. 5

¹²⁴ Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodeksas. <<https://www.etikoskomisija.lt/teisine-informacija/etikos-kodeksai/item/215-visuomenes-informavimo-etikos-kodeksas>>, [Žiūrėta 2021-11-06].

¹²⁵ Nr. 11

¹²⁶ Nr. 2

¹²⁷ Nr. 3

¹²⁸ Nr. 12

¹²⁹ Nr. 5

¹³⁰ Nr. 10

spaudos konferenciją ir viskas. Jam ramu, kad atskirai niekas nesikreips. Žino, kad reikia atsiskaityti visuomenei.¹³¹ Tiesa, nėra įprastos praktikos sportininkams praversti mokymus apie tai, kaip vertėtų bendrauti su žiniasklaida. Nėra aiškaus apibrėžimo ir kas už šią sritį turėtų būti atsakingas, kad nekiltų nesusipratimų ar sportininkas dėl asmeniškumų galimai atsakytų pateikti komentarą. Oficialiai už sportininkų pasirengimą atsakingos federacijos,¹³² o LTOK koordinuoja ir iš dalies finansuoja olimpiečių pasirengimą žaidynėms¹³³, tačiau nėra apibrėžta, kas užsiimtų papildomu sportininkų švietimu minėtajai sričiai apie bendravimą su žiniasklaida. Taigi, apibendrinant aptartus aspektus, žurnalistai visada turi savotišką riziką prarasti patikimą šaltinį ateities darbams, jeigu siekia paviešinti nebūtinai pozityvias istorijas apie sportininkus, o ir patys atletai ne visi vienodai ar iki galo yra supažindinti, kokia yra žurnalistikos misija, taip atsiranda pamatinis žurnalistikos misijos konfliktas.

Išanalizavus surinktą interviu medžiagą pastebėta, kad sporto žurnalistų santykiui su pašnekovais daro įtaką jų pačių patekimo istorija į būtent sporto žurnalistiką. Čia būtų galima išskirti dvi kategorijas: sporto sirgaliai arba patys anksčiau profesionaliai ar bent kaip pažengę mėgėjai sportavę asmenys. Pastebėtina, šios išskirtos tipologijos siejasi su L. Schoch atliktu tyrimu apie sporto naujienų tendencijas pagal tai, kokios lyties yra reporteris. Tik jos tyrime buvo aiškinamasi, koks yra ryšys tarp rašančiojo lyties ir pastangų nušviesti sportininkus skirtingai žiniasklaidoje, kartu gilinantis į istorijas kaip žurnalistas pradėjo rašyti apie sportą. Pastebėta, kad dauguma vyrų reporterių – pasišventę sporto sirgaliai, o moterys – nebūtinai ketinusios būtent šioje žurnalistikos srityje specializuotis.¹³⁴ Iš esmės, šios dvi išskirtos kategorijos ir atspindi informantų kelią į sporto žurnalistiką, tačiau tendencija kaip jų lytis darė įtaką vis tik nesutapo su L. Schoch skirstymu – kaip sporto sirgaliais priskiriančių ir kaip anksčiau patys sportavę save įvardijusių yra maždaug po lygiai apklaustųjų informantų/čių, konkretaus sąryšio su jų pačių lytimi nėra. Yra išryškėjusių privalumų, kai sporto žurnalistas/ė anksčiau yra pats sportavęs. Esą, tokiu atveju, kartais gali būti lengviau prakalbinti sportininkus ir sulaukti nuoširdesnių bei atviresnių atsakymų. Vienas anksčiau profesionaliai sportavęs informantas prisipažino, kad tokia jo patirtis praverčia šiame darbe: „Žurnalistui paprastam būtų to nesakęs ar būtų priėmęs kitaip tą klausimą. O čia perklausia, ai, pats sportavote, tai maždaug pats supranti ką nori pasakyti. Labiau atsiveria.“¹³⁵ Arba kaip kuriamas pasitikėjimas ir ryšys vien nuo *de facto* būnant sportininku: „Manau, kad aš pozicija

¹³¹ Nr. 3

¹³² Lietuvos Respublikos Vyriausybė, Lietuvos Respublikos Kūno kultūros ir sporto įstatymo Nr. I-1151 Pakeitimo įstatymas, Vilnius, 2018 m. spalio 18 d., <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=n3s635kaj&documentId=f585e4e2d85611e8820ea019e5d9ad04&category=TAD>>, [Žiūrėta 2021-12-27].

¹³³ LTOK, Programa Pekinas, <<https://www.ltok.lt/programa-pekinas/>>, [Žiūrėta 2021-12-27].

¹³⁴ Schoch, 11.

¹³⁵ Nr. 9

pasinaudoju būdama sportininke. Jei būtų nesėkmingas startas, sakyčiau, kad aš panašiai kada jaučiausi. Priėjimas žmogiškesnis, nėra standartinis, kai tiesiog prieini ir uždavinėji klausimus. Bandau situaciją neigiamais atvejais sušvelninti. Jaučiu, kad sportininkai manimi pasitiki.¹³⁶ Tiesa, išryškėja ir kitų aspektų, kai žurnalistas pats yra buvęs sportininkas ar dar profesionaliai sportuoja. Nors interviu metu gali atsispindėti kur kas gilesnė empatija, tačiau tai gali priversti sporto žurnalistą atsidurti vertybinėje kryžkelėje: „Man ap sunkina tai, kad aš esu pati sportininkė ir aš žinau daug daugiau turbūt kai kuriais atvejais, nei kitas žurnalistas. Kartais sužinau detales daug anksčiau, nei kiti žurnalistai. Aš to negaliu atskleisti. Galima sakyti, kad tai interesų konfliktas, bet aš suprantu, kad nesu tas žurnalistas, kuriam svarbiausia pranešti naujieną skandalingą.“¹³⁷ Arba kito informanto liudijimas, kuris turi gerą santykį su pašnekovais sportininkais, bet mėgina išlaikyti profesionalumą: „Tokijuje buvo pavyzdžių, kai į diktofoną kalba vienaip žmogus, nes supranta, kad taip reikia, o po to pasako, kad aš truputį kitaip jaučiuosi, man daug labiau liūdna, nei aš ten pasakiau.“¹³⁸ Taigi, sportininkai nėra visada tinkamai informuoti kaip reikia bendrauti su žiniasklaida, kartais asmeninis ryšys tarp žurnalisto ir sportininko gali padėti gauti išskirtinę informaciją, bet tuo pačiu gali būti ir trūkumu siekiant objektyvumo, kai nenorima sugadinti santykio.

Sportininkų atvaizdavimas žiniasklaidoje dažniausiai konstruojamas per jų istorijas: pasirengimą varžyboms, užkulius ir jau patį pasirodymą startuojant. Vis tik pastebima, kad bendroji tendencija yra mėginimas pritraukti žiūrovą ieškant kritikos ar negatyvių aspektų. Yra atlikta tyrimų kaip Stuart Soroko, kurie pagrindžia, kad psichologiškai visuomenė labiau yra linkusi išlaikyti dėmesį perskaičius apie negatyviai pateiktą naujieną.¹³⁹ Informantai, vertindami sportininkų reprezentaciją Lietuvoje, pripažino, kad žurnalistai neretai yra kritiški ir mėginantys ieškoti preteksto kiekvienoje situacijoje: „Kolegas skirstyčiau į „geruosius“ ir „kritiškuosius“, kurie kiekviename atvejuje ieškos ko nors blogo, kabliuko, to pasidžiaugimo Lietuvos sporto žurnalistikoje man tikrai trūksta. <...> Mes turime keisti savyje, žurnalistai kritikos vengti, ypač kas liečia standartus ir stereotipus.“¹⁴⁰ Tuo pačiu palyginant su kitų šalių žurnalistų tendencijomis: „Kitos šalys itin ieško pozityvo, kad ir Tokijo olimpinėse žaidynėse. Mačiau, kai sportininkas Tokijuje ateina su 20 vieta ir jis yra kalbinamas, sportininko veide šypsena.“ Pati reprezentacija priklauso ir nuo to, kaip natūraliai pasiskirsto dėmesys įvairiems sportininkams žiniasklaidoje. Sporto žurnalistika suprantama kaip laukas, kuriame vyrų sportas priimamas kaip savaime

¹³⁶ Nr. 4

¹³⁷ Nr. 4

¹³⁸ Nr. 2

¹³⁹ Soroka, Stuart, *Cross-national evidence of a negativity bias in psychophysiological reactions to news*, Princeton University, <<https://www.pnas.org/content/116/38/18888>>, [Žiūrėta 2021-11-09].

¹⁴⁰ Nr. 4

suprantamas aspektas: „Aš manau, kad iš tiesų sporto žurnalistika ir žurnalistai daugiau dėmesio kreipia į vyrų sportą, nes juo labiau domisi patys žiūrovai. Auditorija diktuoja į ką turėtum kreipti dėmesį.“¹⁴¹ Sporto lauke natūraliai kai kurios sritys yra populiarnesnės ir nebūtinai skirstant pagal lytį. Vieną pavyzdžių pateikė informantas: „Gali investuoti kiek nori į moterų futbolą, bet žmonės žiūrės vyrų vien dėl to, kad didesni greičiai. Nelaikau to nelygybe. Čia kaip ir žiūri ne krepšinį, o kokį žolės riedulį. Čia irgi gal nelygybė, nes diskriminuoja sporto šaką? Su lytimi diskriminacija jau rimčiau, bet tokiu atveju žmonės renkasi tai, kas labiau paplitę.“¹⁴²

Taigi, apibendrinant šį skyrių ir analizuojamus tyrimo rezultatus, Lietuvos sporto žurnalistikos rinka yra ganėtinai siaura ir žurnalistų atžvilgiu turinti ne itin didelę kaitą. Dėl to santykis tarp pašnekovų ir žurnalistų, kaip pastovios ir ne itin besikeičiančios rinkos dalyvių, išlieka gana glaudus ir tendencingai neišvengiama intereso konfliktų atvejų. Gali kentėti žurnalistų objektyvumas, jei apie tam tikrą atvejį pasirinktų nutylėti, pasirinkdamas negadinti santykių su pašnekovu, su kuriuo turi artimą asmeninį ryšį. Kadangi šio darbo pagrindinis tikslas yra išsiaiškinti kokias nuostatas turi Lietuvos sporto žurnalistai dėl moterų vaizdavimo sporto žurnalistikoje ir kaip tai veikia jų darbo principus, vertėtų apibendrinti kaip aptartasis asmeninis ryšys gali veikti atletų atvaizdavimą. Siekiant išlaikyti pasitikėjimą tarp pašnekovo ir žurnalistų, su kuriuo jau yra sukurtas tam tikras asmeninis ryšys, gali būti vengtina straipsniuose atvaizduoti labai stereotipiškai, įreminant į tam tikrus kūno politikos standartus, norint išlaikyti šaltinį ir galimiams ateities interviu.

3.2. Požiūris į sportininkų reprezentaciją

Aptarus sportininkų reprezentacijos ir turinio kūrėjų tendencijų klausimą Lietuvoje, galima pasiaiškinti jau kas sąlygoja pačių sporto žurnalistų požiūrį į sportininkų atvaizdavimo principus. Būtent lyčių lygybės skatinimas ir netolerancija bet kokioms seksizmo apraiškoms, yra vis aktualesni aspektai pastaraisiais metais – tai sąlygoja ir įvairios iniciatyvos. Lyčių lygybės klausimo aktualumas sporto žurnalistikoje siejamas su Tokijo vasaros olimpinėmis žaidynėmis, kai šio renginio organizatoriai atvirai deklaruoja, kad siekė jose įgalinti visišką lygybę lyties aspektu.¹⁴³ Buvo naikinamos tam tikros rungtys,

¹⁴¹ Nr. 1

¹⁴² Nr. 3

¹⁴³ „IOC sends extremely strong message that gender balance is a reality at the Olympic games“, Tarptautinio olimpinio komiteto puslapis. <<https://www.olympic.org/news/ioc-sends-extremely-strong-message-that-gender-balance-is-a-reality-at-the-olympic-games>>, [Žiūrėta 2021-10-03].

kad būtų daugiau rungčių moterims, padaryta daugiau mišrių estafečių rungčių, televizijos tinkleliai dėliojami taip, kad būtų vienodai nušviečiamos varžybos.¹⁴⁴ Klausimas kyla kiek tokios pastangos atsispindėjo ir darė įtakos Lietuvos sporto žurnalistų darbui? Atlikus kokybinius interviu išryškėja, kad bendrosios tendencijos yra pastebinti lyčių lygybės klausimo eskalavimą ir kokybinius pokyčius, tačiau generalizuojant požiūrį pastebima, kad žurnalistų vertinimu, tokie mėginimai keisti situaciją yra sąlyginai nenatūralūs.

Dauguma informantų/čių pripažino, kad toks lyčių lygybės idėjos siekimas atrodo dirbtinas: „Kas Tokijoje buvo, tai lyčių lygybė buvo tas dalykas, kuris labai stumiamas, viešinamas, apie tai buvo kalbama, bet tai daroma per skubotai ir per griežtai.“¹⁴⁵ Be to, mėginimas keisti rungtis ir išlyginti sportininkų skaičių nėra visose sporto šakose įmanomas dėl natūraliai nusistovėjusių įpročių, kaip pavyzdžiui, sinchroniniame plaukime dar iki šiol nėra vyrų.¹⁴⁶ Pastebima ir tai, kad tam tikrų rungčių naikinimas tam, kad būtų daugiau pasirinkimo moterims sportininkėms neišaina į gerą pačiam sporto prestižui. Tokį pavyzdį pateikė viena informantė: „Buvo mėginta įvesti 50 km sportinį ėjimą moterims. <...> Masės, kuri konkurencingai atrodytų, nebuvo. Kol mes augome jau būdami pasaulio čempionatuose, ta rungtis neatrodė reprezentatyviai. Padarėme tą meškos paslaugą, kad ir vyrų varžybose 50 km olimpinėse žaidynėse nebeliks.“¹⁴⁷ Kiti gi svarsto, kad lyčių lygybės sporte problema sprendžiama ne iš tos pusės: „Man tai kažkaip atrodo, kad iš dalies pritemptas dalykas. Didesnis poveikslas būtų įdomesnis atlikti tyrimą kiek apskritai yra sportuojančių vyrų ir moterų.“; „O šiaip bendrai sporte mūsų diskriminacijos nepastebiu, tai nematau reikalo eskaluoti problemos tokios, kai jos nėra.“¹⁴⁸ Tam pritarė ir kitas informantas, tik konkrečiau apibrėžęs Lietuvos situaciją pasauliniame kontekste: „Man kažkaip atrodo, kad mes per vidurį kažkur rikiuojamės. Geriau, nei serbiškos ar turkiškos žiniasklaidos sporto portalai, kur mirga daug nuotraukų visokių, kur pabrėžiami sportininkų žmonių ar sportininkų kūnai. Lietuvos žiniasklaidoje pastebiu vis mažiau. Gal kažkiek dar atsiliegame nuo skandinavų, kur daugiau akcentuojama lyčių lygybė. Bet einama ta kryptimi.“¹⁴⁹ Taigi, situaciją patys žurnalistai/ės dėl lyčių lygybės šalies sporte vertina gana gerai.

Kita vertus, pati sportininkų reprezentacija neišvengiamai siejasi su teorijoje aptartais stereotipiniais lyčių įvaizdžiais. E. H. Wensing ir T. Bruce išskirtų penkių pagrindinių žiniasklaidoje

¹⁴⁴ „IOC sends extremely strong“, <<https://www.olympic.org/news/ioc-sends-extremely-strong-message-that-gender-balance-is-a-reality-at-the-olympic-games>>, [Žiūrėta 2021-10-03].

¹⁴⁵ Nr. 3

¹⁴⁶ Nr. 3

¹⁴⁷ Nr. 4

¹⁴⁸ Nr. 3

¹⁴⁹ Nr. 5

atsispindinčias tendencijų, kuriomis yra įreminamas moterų atlečių vaidmuo¹⁵⁰, pasitaiko ir Lietuvos sporto žiniasklaidoje. Anot informantų, dar vis yra gajūs pavyzdžiai, kurie tarsi įstato sportininkus į tam tikrus rėmus kiek turi sportuoti, kaip atrodyti, o ypač su standartais susiduria moterys: „Didesnis spaudimas dėl to, kaip turi atrodyti, kiek turi sportuoti, kokią sporto šaką.“¹⁵¹ Stereotipai sporte lyčių lygybės aspektu daugiausiai atliepia ir pačios visuomenės nuostatas, susiformavusį požiūrį į tam tikras sporto šakas: „Tarkime, baidarininkas pagalvos gerai ar savo dukrą leistų į baidarių ir kanojų sportą, nes yra tam tikri stereotipai kaip moteris turi atrodyti, kaip moteris turi galbūt kokias sporto šakas sportuoti.“¹⁵² Moterys neišvengia ir kitų stereotipinių lyties vaidmenų pažymėjimo, taip pat ir interviu metu – nevengiama akcentuoti motinystės temą. Viena informantė prisiminė atvejį, kai panaši situacija net sukėlė neigiamą sportininkės reakciją: „Viena sportininkė net pasakė: „Kiek čia jau praėjo kaip aš jau turiu tą vaikelį, tai gal pabaikime?“ Aš suprantu, kad gal tie pirmieji mėnesiai, pusmetis ar metai, kai sportininkas grįžta ir laimi medalį, tas klausimas iškils, bet tiesiog apie tai visada kalbėti... Ta pikantiška detalė tiesiog paskui nuvalkiojama.“¹⁵³; „Jeigu pagimdo, tai aptarinėjama, kad greitai „į formą“ atėjo. Pasižiūrėkite į išpūdingas linijas. Man yra truputėlį per daug.“¹⁵⁴ Vis tik dažniausiai tai siejama ne su pačių žurnalistų nuostatomis, o jų supratimu, kad toks yra auditorijos poreikis žinoti tam tikrus klausimus: „Tendencingų klausimų yra, bet čia ne žiniasklaidos, o visuomenės lūkestis. Bendrai toks požiūris, kad jei moteris, tai reikia būtinai jų apie vaikus kažką klausinėti. Ta prasme, jeigu paimtum jaunesnes sportininkes olimpinėse žaidynėse, manau, kad jos sulaukia klausimų kada planuoja turėti vaikų ir taip iškristi iš formos? Čia tiesiog, manau, visuomenės problema, kad akcentas yra ant motinystės, kaip neatsiejamos žmogaus gyvenimo dalies, bet tik moters kažkodėl.“¹⁵⁵ Taigi, susiformavę tendencingi klausimai pagal lyties roles yra dar vis dažni ir Lietuvos žiniasklaidoje.

Pastebima, kad yra tendencingų klausimų sporto atstovams iš žurnalistų ne tik pagal stereotipizuotą lyčių vaidmenį, bet ir pagal įreminamus kūno politikos standartus: „Aš kiekvieną kartą matau kaip treneriai, žurnalistai, federacijų ir organizacijų atstovai atkreips dėmesį, jei sportininkas nebeatitinka savo kūno tam tikrų standartų ir atrodo, kad tai turės įtakos jo rezultatui, tai tikrai to yra labai daug. Manau, kad žurnalistai pas mus tuos tendencingus klausimus turi.“¹⁵⁶ Toks pastebėjimas papildytų anksčiau Kimberly Hively ir Amani El-Alayli atlikto tyrimo tezę,¹⁵⁷ kuria aiškinama, kad lyčių

¹⁵⁰ Wensing, 387.

¹⁵¹ Nr. 4

¹⁵² Nr. 4

¹⁵³ Nr. 4

¹⁵⁴ Nr. 12

¹⁵⁵ Nr. 12

¹⁵⁶ Nr. 4

¹⁵⁷ Hively, 48.

aspekto išskyrimas gali turėti realios įtakos ir patiems sportininkams. Esą, jeigu viešojoje erdvėje atsiranda sportininkei spaudimas pasiekti tam tikrą rezultatą akcentuojant lytį, rezultatai dažniausiai nebūna tokie geri, kaip to išvengus. Kaip tik šis anksčiau atlikto tyrimo faktorius atsispindėjo ir per asmeninę vieno informanto patirtį: „Jei sulaukiu užuominų ar pastabų, tai nepaveikia manęs taip, kaip paveikia dabartinį jauną žmogų. Mes turime kalbėti apie tai, kad ta dalis visuomenės X, Y, Z, yra kitokia. Savo aplinkoje turėjau žmonių, kurie baigė sportuoti dėl panašių dalykų. Mes į tai neturime numoti ranka.“¹⁵⁸ Šiuo atveju, žurnalistai patys supranta, kad turi savotišką galios poziciją prieš savo pašnekovą ir, kad vien užduodamų klausimų formuluote, gali daryti įtaką: „Žurnalistiniam darbe stengiuosi tiesiog to vengti. Kada baigsi karjerą klausimai ar rezultatus nulėmė kūno formos – tokių klausimų niekada neužduosiu, nes tai prasilenkia su žmogiškumu. Tai gali turėti lemiamų pasekmių konkrečiam žmogui.“¹⁵⁹ Taigi, čia paliečiamas standartų diegimo klausimas viešojoje erdvėje ir to pasekoje poveikis ne tik pačioms sportininkėms, bet ir visuomenėje apskritai. Mat jaunimui sporto žvaigždės yra sektinas pavyzdys, tad standartų eskalavimą jie gali priimti asmeniškai, formuojantis jų pasaulėžiūrai.

Kitas svarbus aspektas yra ne tik diegiami standartai, bet ir moterų įlytinimas ir seksizmas per vizualumą ir iliustracijas. Kaip teigė R. Giulianotti, moterų sporto industrijoje neretai atvaizduojamos kaip sportininko žmona ar mergina ir tokiu būdu pažymėjo jų nuasmeninimą.¹⁶⁰ Tai siejasi ir su vienu iš E. H. Wensing išskirtų tipologijų, kai moterų atvaizduojamos tarsi seksualiniai objektai ir eskaluojamos jų asmeninio gyvenimo detalės.¹⁶¹ „Primena geltonosios spaudos straipsnius, kur atsiranda ar tai kokios Europos futbolo čempionato futbolininkų žmonos „karščiausios“, dar yra tokių dalykų. Kai kurie portalai tą daro. Turbūt nelabai mes įsivaizduojame, kad padarytų Europos moterų krepšinio čempionato krepšininkių „karščiau“ vyrų dešimtukus.“¹⁶² Kita pašnekovė pastebėjo, kad tokie atvejai labiau siejami su ankstesniais laikais: „Būdavo ten „gražiausių krepšininkių TOP10“. Suprantu kodėl tai yra daroma, vyriška auditorija. Jie skaitomumą surinks.“¹⁶³ Formuojant moterų reprezentacijos naratyvą anksčiau dominuodavo epitetais paremtas rėminimo metodas, kai yra pabrėžiamas moterų grožis, išvaizda. Tiesa, informantai pastebi, kad tokie pavyzdžiai vis rečiau pasirodo žiniasklaidoje, bet vis dar pasitaikančius tokius įrėminimo atvejus sieja su nepakankamais etikos standartais. „Anksčiau straipsniuose būdavo antraštės „dailiosios lyties atstovės“, labai daug visokių epitetų, kurie visiškai atskiria lytis, ta prasme. Pavyzdžiui, „gražuolė Jefimova“ (Rusijos plaukikė Julija Jefimova – aut. past.),

¹⁵⁸ Nr. 4

¹⁵⁹ Nr. 4

¹⁶⁰ Giulianotti, 141.

¹⁶¹ Wensing, 387.

¹⁶² Nr. 9

¹⁶³ Nr. 12

taip toliau. Čia paprasčiausias „*klika*“ (skaitomumo – aut.past.) gaudymas.“¹⁶⁴ Informantas išskyrė, kad pabrėžtinai tokie atvejai gali sietis aprašant užsienio sportininkus, o su lietuviais tokių situacijų gali ir nepasitaikyti: „Gal lietuvių nenori dėti tokiam kontekste, nes nenori gadintis santykių, dar kažko.“¹⁶⁵ Kitas informantas teigė: „Kai bandai paveikti žmones tais žodžiais „gražuolė“, „galingoji“, ar panašiai. Man atrodo prasilenkia su etika.“¹⁶⁶ Pastebima, kad ne tik pačios sportininkės išvaizda gali sulaukti epitetų ar vaizdingų apibūdinimų, bet ir pats istorijos aprašymo stilius. Vienas informantas pateikė pavyzdį apie Lauros Asadauskaitės-Zadneprovskienės sidabrinio finišo istoriją Tokijo olimpinėse žaidynėse: „Pastebėjau, kalbant apie lytis, kad kai kurie žurnalistai kalbėdami apie moteris stengėsi rašyti poetiškiau, švelniau, gražiau. Kažin ar sutiktum, jei kas nors parašytų, kad Mindaugas Maldonis laikytų puokštę gėlių po apdovanojimą, ar kas nors rašytų „laikydamas kuklią, bet ypatingai gražią puokštę“. Po Asadauskaitės laimėjimo buvo taip parašyta vieno žurnalisto.“¹⁶⁷ Apibendrinus, nors atvejų, kai akcentuojamos moters sportininkės savybės žiniasklaidoje pasitaiko, bet žurnalistų požiūris vertinant tokius atvejus griežtas – sieja su etikos trūkumu.

Aptarinėjimo objektu gali tapti ne tik lytis, bet ir socialinis statusas ar amžius. Būtent pastarasis, tai yra, sportininko amžius, neretai tampa diskusijų objektu. Savaime suprantama, kad sportininko karjeros trukmė yra labai ribota, priklausomai nuo sporto šakos specifikos ir pačio sportininko sveikatos, traumų prevencijų ir kitų faktorių, gali trukti apie iki 40-ies metų, geriausiu atveju. Pastebima, kad sportininkai sulaukti gali provokuojančių ar kompromituojančių klausimų dažniau ne dėl lyties aspekto, o būtent amžiaus. Vienas informantas netgi pastebėjo, kad tą galima būtų įvardyti diskriminacija: „Per olimpines žaidynes atkreipiau dėmesį į amžiaus diskriminaciją. Kai kurie portalai, tarkime, apie riedlenčių sportą ir olimpines čempiones, kurios yra 12-13 metų tiesiai šviesiai vadina „vaikų darželiu“. Čia buvo visiška amžiaus diskriminacija ir man nemalonus pavyzdys.“ Kita informantė pabrėžė, kad žiniasklaidoje gajūs stereotipai ir standartai, kurie vis tik ir amžiaus atžvilgiu labiau kompromituoja moterį: „Moteris visuomenės akyse atrodo, kad taip, ji gali kažkiek pasportuoti, bet ji turi kurti šeimą. Vyras gali sportuoti iki 45-erių, nes jis vyras.“¹⁶⁸

Žurnalistai savo darbe turi visišką laisvę pakreipti pokalbį su pašnekovu kokia nori linkme. Įrankiai yra jo rankose, kitaip tariant, priklausomai nuo pačių žurnalistų klausimų formuluotės, tad ir požiūris į lyčių lygybės aspektą atsiskleidžia interviu žanre. Pirmiausia, ryškiai figūruoja E. H. Wensing teorijoje išskirtas pernelyg didelis dėmesys asmeninio gyvenimo detalėms, kurios visai yra nesusijusios su

¹⁶⁴ Nr. 2

¹⁶⁵ Nr. 2

¹⁶⁶ Nr. 6

¹⁶⁷ Nr. 8

¹⁶⁸ Nr. 4

profesionalių sportu, tokios kaip šeimyninis gyvenimas.¹⁶⁹ Labiausiai tai atsiskleidžia per klausimų formuluotes interviu metu. Kai kurie informantai pastebi, kad Lietuvos žiniasklaidoje tendencingi klausimai lyčių atžvilgiu, tačiau turi neigiamą požiūrį į tokį reiškinį: „Jeigu kalbina moterį sportininkę, tai dažnai gali būti klausimas kaip suderinate šeimą, virtuvę arba jeigu kalbina vyrą, neklausia kaip sekasi suderinti virtuvę ir treniruotes. Tas dalykas kaip ir iš nepagalvojimo, tai egzistuoja.“¹⁷⁰ Kiti stereotipinių lyčių vaidmenų atvaizdavimą sieja su vidinės žmogaus emocijos pabrėžimu. Šis aspektas tai pat buvo išskiriamas teorijoje, remiantis E. Wensing apibrėžtomis tipologijomis, kai nuosekli komentatorių retorika yra pabrėžiant moterų emocinį trapumą.¹⁷¹ Vienas informantas pateikė tokių klausimų pavyzdžius: „Klausia ar ašaros nebėgo, ar dar kas nors. Atrodo, tik moterys verkia arba tik moterys, nežinau, dar ką nors tik daro.“¹⁷² Kiti vertindami savo asmeninį darbą skirtumo visiškai nepastebi, tačiau turi susidarę įspūdį, kad lyties aspektas gali daryti įtakos pačiam žurnalistui: „Man tai nėra skirtumo vyras ar moteris tą padaro, dalyvauja. Kaip ir neskirstau.“¹⁷³ Taigi, patys sporto žurnalistai pastebi šias esamas atvaizdavimo problemas, bet vertindami bendrai žiniasklaidos darbą. Kalbėdami apie savo darbą niekas neišskiria, kad nevengia patys pabrėžti šių aspektų kaip emocinio trapumo ar gyvenimo detalių.

Aptarus kaip imant interviu būtent iš moterų figūruoja lyties aspektas, galima pasiaiškinti kaip pačių žurnalistų darbu įtaką daro priklausomai nuo to, kokios yra lyties jie/jos patys/pačios. Atlikus duomenų analizę, bene ryškiausias aspektas yra kalbant apie moteris žurnalistes, kai interviu imama iš vyrų. Vienas vyras informantas pasidalijo tokiu pastebėjimu: „Ar vyras, ar moteris kalbinamas visiškai skirtumo nejaučiu. Ką pastebiu iš patirties, nežinau, gal kolegėms žurnalistėms šiek tiek nejauku užėiti į rūbinę žaidėjų, kai vyksta kalbinimai, tarkime, po Eurolygos rungtynių.“¹⁷⁴ Tarp informančių, kurios pasakojo būtent apie patirtį imant interviu vyrų rūbinėje, taip pat nuomonės išsiskyrė. Tačiau pastebima tendencija, kad jei šiuo metu tai yra tapusi įprasta situacija, tai, vienos informantas pasakojimu, kėlė diskomfortą prieš dešimtmetį: „Tu blogai jautiesi. Taip neturėtų būti, bet tai ne tik Lietuvoje vyksta, tai visame pasaulyje. Įsibrovus į vyrišką rūbinę man yra tekę daug replikų išgirsti, kai dar sporto halėje, tais laikais vykdavo Kauno „Žalgirio“ rungtynės. <...> Tuo metu aš vienintelė buvau sporto halėje mergina, čia 2009-2011 metais. Ir varydavo lauk, ir nenorėdavo kalbėti. Tie žvilgsniai, menkinantys. Tikrai buvo laikas, kai pasakiau sau, kad neisiu aš į tą rūbinę. Kodėl man eiti ten, kur nesijaučiu gerbiama absoliučiai. Su Vilniaus „Rytu“ būdavo tas pats. Ta Babrausko, Jomanto karta. Ko aš tik neišgirsdavau. Iki šiol žinau,

¹⁶⁹ Wensing, 387.

¹⁷⁰ Nr. 1

¹⁷¹ Wensing, 388.

¹⁷² Nr. 2

¹⁷³ Nr. 2

¹⁷⁴ Nr. 5

kad egzistuoja tie dalykai, kaip kai Kauno „Žalgiris“ neįsileidžia žurnalistų į autobusą, jei atskrendi į išvykos rungtynes. Jei tavo komandoje yra mergina – nesvarbu, jei ir 3 ryto atskrisi, tavęs neįeis į autobusą. Turėsi savais būdais ieškoti kaip nuvykti į viešbutį. Čia yra prietarai, futbole lygiai tas pats.“¹⁷⁵ Kita pašnekovė, dirbanti žurnalistinį darbą trumpesnį laiką, teigia tokių nepatogių situacijų nepastebėjusi: „Į rūbinę ne kartąėjusi, bet neturėjau problemų. Čia toks stereotipas, juk jie ten iškart neišsirengia.“¹⁷⁶ Taigi, šioje žurnalistikos srityje dirbančių vyrų yra akivaizdžiai daugiau, tačiau moterys nepastebi aiškių skirtumų dėl pačių darbo sąlygų ir priima tokią tendenciją kaip šio lauko realybę – daugiausiai sportu domisi vyrai, natūraliai, daugiau ir žurnalistų: „Mūsų šalies sporto žurnalistikoje tos nelygybės tikrai daug. Turime daug mažiau moterų sporto žurnalistikoje, bet vėlgi, aš niekada nejutau kažkokio blogo dalyko, kad aš viena stoviu su mikrofonu, o aplink mane 10 vyrų.“¹⁷⁷ Kita dirbanti labiau krepšinio žurnalistikoje pastebi, kad tokia situacija nėra kintanti: „Rinka su kuo mes pradėjome dirbti prieš tuos 10 metų, tai menkai kas pasikeitė kas dirba krepšinio žurnalistikoje. Merginų net pamažėjo. <...> Tiesiog daugiau vaikinų sportu domisi ir užsiima.“¹⁷⁸

Kita vertus, apie tam tikras diskomfortiškas situacijas dėl žurnalisto ir pašnekovo lyties pripažįsta ir kai kurie vyrai informantai. „Neseniai turėjau situaciją, kai dariau interviu kavinėje su sportininke ir aš labai pergyvenau ką pagalvos kiti. Kad čia vos ne pasimatymas. Dėl to aš labai jaudinausi, kad galvos va kaip čia dabar tokia graži mergina su tokiu seniū sėdi.“¹⁷⁹ Būtent apie įtaką pačio žurnalisto lyties buvo kalbama anksčiau atliktuose tyrimuose kaip L. Schoch. Autorė pastebėjo, kad dažniausiai moterys rašo nesigilindamos į niuansus iš techninės, o labiau į plačiąją visuomenę orientuotas *soft* pobūdžio temas apie sportininkus ar pačią sporto šaką.¹⁸⁰ Atliekant Lietuvos sporto žurnalistikos rinkos analizę, tokių tendencijų, kurios patvirtintų minėtojo tyrimo argumentus nepastebima, deklaruojama, kad žurnalistai yra vertinami pagal jų kompetencijas, o ne pagal lytį: „Moterų sporto žurnalistikoje sakyčiau sumažėjo <...> Bet žurnalistai žiūri kaip tu dirbi, kaip stengiesi. Man nebuvo problemų, kaip tik didelis palaikymas.“¹⁸¹ Tiesa, Lietuvoje vis tik tam tikras pasiskirstymas egzistuoja – tarkime, moterų krepšinio ar futbolo komentatorių pastarąjį dešimtmetį tiesiog nėra.

Taigi, apibendrinus, sporto žurnalistai dažniausiai neįžvelgia didelių skirtumų ar pašnekovas yra vyras, ar moteris. Tačiau pripažįsta, kad Lietuvos žiniasklaidoje stereotipinių ar tendencingų klausimų lyčių atžvilgiu dar vis pasitaiko, nors moterys sportininkės vis dažniau yra vertinamos tik iš

¹⁷⁵ Nr. 7

¹⁷⁶ Nr. 10

¹⁷⁷ Nr. 4

¹⁷⁸ Nr. 12

¹⁷⁹ Nr. 8

¹⁸⁰ Schoch, 1.

¹⁸¹ Nr. 10

profesionaliosios pusės ir *pikantiškos* detalės apie asmeninio gyvenimo subtilybes nebe taip pritraukia vis labiau kaip išprususį pozicionuojamą skaitytoją, kaip ir pati žiniasklaida pradeda tokio naratyvo būtent sporto žiniasklaidoje vengti – tai paliekama pramogų žurnalistikai. Jei didžioji dalis dirbančiųjų supranta, kad objektyviai vienodai nušviesti apie vyrų ir moterų sportą niekada nepavyktų kiekybiniu atžvilgiu ir nemato tame problemos, tai yra išsiskiriantys požiūriai į moterų atvaizdavimo būdą. Yra manančių, kad tam tikri stereotipiniai atvaizdavimo būdai yra pasitaikantys ne šiaip, o dėl visuomenės lūkesčių, susiformavusio požiūrio į tam tikrą sporto šaką. Kaip ir lūkestis išgirsti apie tas pačias *pikantiškas* asmeninio gyvenimo detales ar vertinimą sportinės formos per standartus. Vis tik, dauguma gebėjimą susilaikyti nuo tokios reprezentacijos žurnalistikoje sieja su pakankamais etikos standartais. Taigi, vieni žurnalistai ne itin daug dėmesio kreipia į besikartojančias stereotipines klišes, priimdami tai kaip ir minėtąjį visuomenės lūkestį, o kiti stengiasi aiškiai atskirti kas yra profesionalioji sporto žurnalistika, visas detales apie asmeninį gyvenimą, kas nesusiję su sportu, paliekant gyvenimo būdo žurnalams ar pramogų žurnalistikai. Patys žurnalistai mato lyties aspekto poveikį turinio raiškai – iš esmės, mėginama prisitaikyti prie moteriško ar vyriško istorijos naratyvo, kalbant apie moterų laimėjimus pasitaiko atvejų, kai nevengiama ir poetinių motyvų rašančiojo stiliuje.

3.3. Asmeninių nuostatų atsispindėjimas ir redakcinė politika

Šiame poskyryje aptariama surinkta medžiaga interviu metu, mėginama atkreipti dėmesį kaip sporto žurnalistų/čių nuostatos dėl lygiaverčio sportininkų atvaizdavimo siejasi su pačio/ios darbo principais, ar turi laisvės tam tikroms iniciatyvoms dėl savo nuostatų. Ar kaip tik nesvarbu, kokią nuomonę turi, nes yra pakankamai „įrėmintas“ formuojant atrankos kriterijus naujienoms? Kaip teigia dienotvarkės nustatymo teorija (angl. *agenda setting*), masinės komunikacijos priemonės jei negali auditorijai suformuoti nuomonę kaip galvoti, gali apibrėžti apie ką reikėtų galvoti.¹⁸² Dėl to, nors ir oficialiai Lietuvoje sporto federacijas vienijančioje organizacijoje yra 70 narių¹⁸³ – federacijų, kurios kultivuoja skirtingas sporto šakas ir po savo skėčiu laiko visą sporto vystymą, populiarinimą, sporto žiniasklaidoje dominuoja vos keletas sporto šakų tokių kaip krepšinis ar futbolas. Visos kitos dėmesio gauna kur kas mažiau. Bendrąja prasme, iš informantų atsakymų galima teigti, kad savaime suprantamas dalykas ir pagrindinis naujienų atrankos kriterijus sporto žiniasklaidoje yra pateikti tokią informaciją,

¹⁸² Nevinskaitė, 94.

¹⁸³ Lietuvos sporto federacijų sąjungos puslapis, <<http://www.lsf.lt/federacijos>>, [Žiūrėta 2021-11-08].

kokios nori skaitytojas. Beje, pati auditorija, anot informantų, taip pat turi tendencingumą: „Pačiu sportu labiausiai domisi vyrai. Labai tikėtina, kad jie diktuoja paklausą.“¹⁸⁴ Ne tik pati auditorija, bet ir, bendraja prasme, vyrų sportas: „Taip ir gaunasi, vyrų krepšinyje didesni greičiai, šuoliai. Todėl žiūri daugiau, nei moterų krepšinį. To niekada niekas nepakeis, nes žmonėms reikia aukščiausios kokybės produkto.“¹⁸⁵ Kiti gi problemina šiuolaikinį sporto žiniasklaidos foną, kai prioritetu tampa kiekybė, o ne kokybė: „Vadovams reikia peržiūrų, jiems neįdomu kaip surinksi jas, tai pasirenka ne kokybę, o lengvas populiariausias temas ir aprašoma ne giliai.“¹⁸⁶ Taigi, kartais dėl objektyvių priežasčių, kurios orientuotos į specifinės žiniasklaidos priemonės verslo modelį, jei tikslas yra pagrinde pelnas, asmeninės iniciatyvos dėl temų įvairovės, siekiant užtikrinti lyčių lygybės principą, yra nepasiekiamos.

Kita vertus, yra svarbus redakcinės politikos faktorius, kuris skiriasi, priklausomai nuo žiniasklaidos priemonės verslo modelio. Lietuvoje iš esmės yra dvi skirtingą finansavimo modelį turinčios žiniasklaidos priemonių rūšys: savo pajamas generuojančios iš reklamos pardavimų ir nacionalinio transliuotojo medijos priemonės, kurios gauna pajamas tik iš valstybės biudžeto. 2021 m. visuomeninio transliuotojo LRT biudžetą sudarė 53,8 mln. Eur.¹⁸⁷ Tai reiškia, kad nacionalinis transliuotojas turi garantuotas pajamas iš biudžeto, nepriklausomai kokie yra ekonominiai faktoriai, ar tai būtų pandemija, ar dar kokia kita krizė. Kai, tuo tarpu, komercinėms žiniasklaidoms tokios krizės kaip pandemija gali turėti tiesioginę įtaką pajamoms, kai gali priklausyti reklamos pardavimų kiekiai. Palyginimui, didžiųjų Lietuvos komercinių televizijų pajamos yra kone dvigubai mažesnės: LNK per 2020 m. turėjo kiek daugiau nei 23 mln. Eur. pardavimo pajamų¹⁸⁸, o 2019 m. TV3 turėjo 27,4 mln. Eur. pardavimo pajamų. Kitaip tariant, kuriant žurnalistams turinį vienas pagrindinių redakcinių principų komercinėse priemonėse yra generuoti skaitomumą ir žiūrimumą – kartais ir nesvarbu kokiomis priemonėmis. Naujų technologijų ir didelės turinio įvairovės gausa diktuoja sąlygas kurti turinį ir kiekybiniu atžvilgiu, o ne skiriant dėmesį ir žmogiškuosius išteklius kaip prioritetą kokybei.

Kitas svarbus aspektas yra tai, kad skirtingos redakcinės politikos turi skirtingą požiūrį į iniciatyvas siekiant įdiegti lyčių lygybės principą pašnekovų atžvilgiu kuriant turinį. Kol kas sporto žiniasklaidos srityje pasauliniame kontekste rekomendacijas parengė Tarptautinis olimpinis komitetas, o šias per LTOK išplatino Lietuvos redakcijoms. Tačiau tai tėra tik rekomendacijos, ne privalomas pokyčių

¹⁸⁴ Nr. 1

¹⁸⁵ Nr. 3

¹⁸⁶ Nr. 3

¹⁸⁷ „LRT biudžetas 2021-aisiais: punktas Briuselyje, daugiau lėšų kultūrai, keliama serialų kokybė, investicijos į technologijas“, LRT.lt <<https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/1291543/lrt-biudzetas-2021-aisiais-punktas-briuselyje-daugiau-lesu-kulturai-keliama-serialu-kokybe-investicijos-i-technologijas>>, [Žiūrėta 2021-11-03].

¹⁸⁸ Laisvas ir nepriklausomas kanalas, UAB pajamos, pelnas, Rekvizitai.lt <https://rekvizitai.vz.lt/imone/laisvas_ir_nepriklausomas_kanalas/apyvarta/>, [Žiūrėta 2021-11-04].

diegimas, tai neturi tokios galios. Be to, inicijuoti žiniasklaidos švietimą šiais klausimais irgi nebuvo pačios organizacijos iniciatyva – LTOK gavo finansinę dotaciją ir dėl to turėjo erdvės bei išteklių imtis veiksmų.¹⁸⁹ Esminis akcentas – Lietuvai išplatintos rekomendacijos parengtos, remiantis pasaulinėmis tendencijomis, TOK iniciatyva ir yra įvardytos kaip „Lyčių vaizdavimo gairės“.¹⁹⁰ Rekomenduojama atsisakyti sporto žurnalistų požiūrio į sportininkus per seksizmo prizmę, lyties pagrindu žeminančius įvykius ar nesėkmes sporte ir kt.¹⁹¹ Tačiau visos šios gairės yra tik informacinio ir rekomendacinio pobūdžio. Visos Lietuvos redakcijos, be vidinės politikos, deklaruoja besivadovaujančios Žurnalistų etikos kodeksu, tačiau jame nėra niekaip apibrėžtas lyčių lygybės klausimas.¹⁹² Kodėl svarbu šiame kontekste buvo anksčiau aptarti žiniasklaidos finansavimo modeliai? Kaip anksčiau buvo užsiminta, vienintelis visuomeninis transliuotojas turi garantuotas pajamas iš valstybės biudžeto, kurios kone dvigubai didesnės nei didžiųjų komercinių Lietuvos kanalų. Po pokalbio su informantais išsiaiškinta,¹⁹³ kad būtent LRT pastaraisiais metais ėmėsi iniciatyvų, kurios nebūtinai atneštų reklamos užsakovų, jei tai būtų taikoma komerciniams kanalams. Kitaip tariant, iš pažiūros, nepopuliarūs sprendimai. Kaip skelbia pati LRT, nuo 2019 m. birželio pradėjo įgyvendinti lyčių lygybės projektą „50/50“. Jis įgyvendinamas, remiantis Europos Tarybos rekomendacija „Dėl lyčių lygybės žiniasklaidoje“.¹⁹⁴ Deklaruojama, kad tikslas yra nemažinant pačio turinio kokybės, sudaryti galimybę dažniau pasisakyti kuo įvairesniems pašnekovams lyčių atžvilgiu. Kitaip tariant, galioja ne tik sporto rubrikoje. Įdomu, kad tokia „50/50“ iniciatyva atsirado nuo 2019 m. birželio mėnesio, o tai beveik sutampa su sporto industrijoje pradėtų iniciatyvų pradžia – LTOK „Lyčių atvaizdavimo gairės“ paskelbė tų pačių metų pradžioje. Konkrečiai minėtos visuomeninio transliuotojo televizijos informacinėje laidoje „Panorama“ šis projektas atsispindi kas mėnesį protokoluojuant reportažuose esančių pašnekovų lytis. Vienas informantų buvo ėmėsis iniciatyvos skaičiuoti pašnekovų kiekius sporto skyriuje, kai šis projektas buvo pradėtas įgyvendinti, ir pripažįsta, kad skaičiai kaip mat išsiskyrė: „Prieš pradėdant stengtis laikytis šito, paskaičiuoti reikėjo santykį – buvo 76 proc. vyrų prieš 24 proc. moterų. Visur praktiškai vyrai, nebent moterų krepšinio

¹⁸⁹ Sporto žurnalistams pristatytos LTOK lyčių lygybės sporto žiniasklaidoje rekomendacijos, LTOK.lt, <<https://www.ltok.lt/sporto-zurnalistams-pristatytos-ltok-lyciu-lygybes-sporto-ziniasklaidoje-rekomendacijos/>>, [Žiūrėta 2021-11-04].

¹⁹⁰ Rekomendacijos Lyčių vaizdavimo gairėms, LTOK.lt, <<https://www.ltok.lt/wp-content/uploads/2020/02/Rekomendacijos.pdf>>, [Žiūrėta 2021-11-04].

¹⁹¹ Rekomendacijos Lyčių vaizdavimo gairėms, <<https://www.ltok.lt/wp-content/uploads/2020/02/Rekomendacijos.pdf>>, psl. 4, [Žiūrėta 2021-11-04].

¹⁹² Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodeksas, etikoskomisija.lt, <<https://www.etikoskomisija.lt/teisine-informacija/etikos-kodeksai/item/215-visuomenes-informavimo-etikos-kodeksas>>, [Žiūrėta 2021-11-04].

¹⁹³ Nr. 8

¹⁹⁴ Seimui bus pristatyta LRT Tarybos ataskaita pagal EBU metodiką, LRT.lt, <<https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/1070588/seimui-bus-pristatyta-lrt-tarybos-ataskaita-pagal-ebu-metodika>>, [Žiūrėta 2021-11-04].

rinktinė, bet ir tai vyras treneris jei komentuoja, tai irgi prisiskaičiuoja vardiklis prie vyrų.“¹⁹⁵ Tiesa, kaip pats pastebi, tai nebuvo tik mechaninis skaičių surašymas į protokolą, o išties darė įtaką patiems darbo principams ir įpročiams ilgalaikėje perspektyvoje: „Tiesą pasakius, LRT nedirbu daugiau, nei dvejus metus, bet iki šiol stengiuosi to laikytis.<...> Kai aš matau, kad vyrų „iki kaklo“, aš *atsižaidžiu* su kitomis sporto šakomis. Žaidžiu savo statistikoje su lengvąja atletika, penkiakove, irklavimu.“ Kita visuomeninio transliuotojo žiniasklaidos priemonėje dirbanti informantė tikina, kad tokia vidinė redakcijos politika formuoja įprotį kaskart susimąstyti rengiant turinį: „Projektas priverčia susimąstyti, nes, aišku, visada būna daugiau vyrų. Visose temose. Kai dirbi, pagalvoji, kad gal čia galima dėti moters *sinchroną* (interview – aut. past.) ir panašiai. Ši iniciatyva gera, bet negali dirbtinai ir nenatūraliai kažko daryti.“¹⁹⁶ Šis pavyzdys parodo, kokią įtaką gali daryti vidinės redakcinės politikos iniciatyvos žurnalistų darbo įpročiams. Tačiau kitas pastebėtinas faktorius su nacionalinio transliuotojo kuriamu turiniu, yra tas, kad pati misija yra ne sugeneruoti kuo daugiau peržiūrų ar skaitomumo. Tai leidžia skirti daugiau dėmesio ir nišinėms sporto šakoms, taip nukrypstant nuo anksčiau minėtosios dienotvarkės sudarymo teorijos. Tą pabrėžia patys nacionaliniam transliuotojui atstovaujantys informantai: „Kai nesi įspraustas į tuos rėmus, kad turi būti žiūrimumas didžiausias, tai yra kur kas lengviau. Tos laisvės yra daugiau. Gali paliesti tas temas kurios kitam gal niekada nebus įdomios. Aš dėl to džiaugiuosi, bet kiti kolegos įrėminti ir gal dėl to būna tokie savo darbe.“¹⁹⁷ Kita išskirtoji kategorija yra komercinį verslo modelį turinčios priemonės, kurios orientuotos į kuo didesnę arba straipsnių skaitomumą, arba žinių peržiūrų reitingą. Vienas informantas pripažįsta, kad į lyties aspektą niekaip neatsižvelgia: „Galėtų save daugiau pristatyti tam tikros sporto šakos, kur daugiau moterų. Bet darbe pagal tai tikrai nesidėlioju darbus, temas, pašnekovus. Niekada negirdėjau kažko nei iš redaktoriaus.“¹⁹⁸ Kitas komercinėje žiniasklaidos priemonėje dirbantis informantas populiarių temų ieškojimą įvardija kaip savaime suprantamą dalyką ir taip pat išskiria šių išskirtų žiniasklaidos kategorijų skirtumus: „Klikų“ ieškojimas yra aktualus. <...> Ne transliuotojai LRT, o UAB, kurios tikslas yra pelnas ir faktas, kad turi orientotis į tai, kas gali patraukti žmonių dėmesį.“¹⁹⁹

Kita vertus, kokios bebūtų pastangos kurti įvairų turinį ir neužmirštant skirti dėmesio abiejų lyčių sportininkams bent daugiau mažiau vienodai, atsiremiami į objektyvius kriterijus, kuriuos diktuoja auditorijos paklausa: „Ne dėl to, kad dirbantys žmonės nenori padėti, jie juk pirmiausia yra darbuotojai ir turi savo darbą atlikti taip, kad būtų skaitoma ir žiūrima. Laisva rinkta diktuoja. Tie dalykai primena ir norisi stengtis. Kai Asadauskaitė ir Meilutytė skynė pergales, jos daugiausiai dėmesio ir gaudavo. Mes

¹⁹⁵ Nr. 8

¹⁹⁶ Nr. 10

¹⁹⁷ Nr. 4

¹⁹⁸ Nr. 6

¹⁹⁹ Nr. 1

esame pergalių šalis. Bus rezultatas, bus ir matomumas. Dirbtinai jo kurti nėra natūralu, kaip sakau yra reitingai.“²⁰⁰ Taigi, ne komercinį verslo modelį turinčios žiniasklaidos priemonės turi polinkį į labiau įvairesnį turinį, ne tik tradicines sporto šakas ir tai papildo anksčiau atlikto L. Schoch tyrimo pastebėtą tendenciją, kad moterys žurnalistės turi daugiau iniciatyvumo ir deda daugiau net dirbtinių pastangų nušviečiant plačiau ir apie moterų sportą.²⁰¹ Tai atsispindėjo ir atlikus giluminius interviu – moterys pripažino, kad stengiantis organiškai, ne dirbtinai, bet šį klausimą tiek dėl atvaizdavimo principų, tiek ir dėl iniciatyvumo daugiau rašyti apie moterų sportą pastebi: „Kai esu moteris, uždavinėjant klausimus automatiškai neatstovaujame vyrams. Automatiškai svarbu kaip vyrai žiūri į tai ir užduoda klausimus. Manau, kad moterys yra atsargesnės.“²⁰² Anksčiau užsiminta apie įvairias iniciatyvas, kurios ateina ne tik iš tam tikrų redakcijų vidinės politikos. Taip pat bendrai pasikeitusios visuomenės nuotaikos dėl lyčių lygybės klausimo eskalavimo turi įtakos, o taip pat ir vis įvairesni informacijos sklaidos kanalai, kurie suteikia savotišką eterį reikšti savo nuomonę bet kam. Kitaip tariant, socialinių tinklų ir jos sklaidos įtaka. Vien Tokijo olimpinių žaidynių metu buvo akcentuojama lyčių lygybės siekiamybė globaliai.²⁰³ Atsiradusios galimybės reikštis atvirai bet kokia tema ir bendra visuomenės nuotaika bei pats žiniasklaidos atsakas lyčių lygybės klausimu Lietuvoje ryškiai atsispindėjo, kad ir šio nutikimo metu. Komentuojant plaukimo varžybas komentatorius Nerijus Kesminas vienos plaukikės figūrą palydėjo prunkštelėjimu ir replika, kad tai „nepanašu į plaukikės figūrą, tiesą sakant“,²⁰⁴ keletas visuomenės veikėjų savo socialinio tinklo paskyrose pasidalino savo neigiamu vertinimu tokio poelgio, kurį traktuoja kaip seksistinį ir neprofesionalų. Kone visi didieji internetiniai Lietuvos portalai šią situaciją su reakcijomis ir pasikalbintu pačiu komentatoriumi taip pat aprašė. Paklausti informantai ką mano apie tokią tiek visuomenės, tiek žiniasklaidos atstovų pasirinkimą iš to parengti atskirą temą, bendrieji pastebėjimai būtų tokie, kad skyla į dvi stovyklas: vieni komentatorių užstoja, manydami, kad situacija vertinama pernelyg jautriai: „Dėl lyčių, aš manau, kad nesvarbu ar ten būtų mergina, ar vaikinai. Būtų tas pats išsprūdę ir apie vaikiną. Taip, neetiška, bet tai nesusiję su lytimi.“²⁰⁵, kiti komentatoriaus nepateisina, bet pastebi, kad tokia reakcija parodo pokyčius visuomenės požiūryje: „Parodo, kad jau nebegali sakyti tokių komentarų. Manau, kad komentatorius taip daugiau nebedarys, tuo jau kažkas gero

²⁰⁰ Nr. 10

²⁰¹ Schoch, 11.

²⁰² Nr. 7

²⁰³ The Tokyo olympics are billed as the first gender equal games but women still lack opportunities in sport, The conversation, <<https://theconversation.com/the-tokyo-olympics-are-billed-as-the-first-gender-equal-games-but-women-still-lack-opportunities-in-sport-165280>>, [Žiūrėta 2021-11-13].

²⁰⁴ Prunkštelėjimas ir replika eteryje apie plaukikės figūrą supykde: Nerijus Kesminas tikina nieko įžeisti nenorėjęs, atsiprašo, Delfi.lt, <<https://www.delfi.lt/veidai/zmones/prunkstelejimas-ir-replika-etyryje-apie-plaukikes-figura-supykde-nerijus-kesminas-tikina-nieko-izeisti-nenorejes-atsipraso.d?id=87783473>>, [Žiūrėta 2021-11-13].

²⁰⁵ Nr. 8

pasiekta.²⁰⁶; „Iš tikrųjų, manau, tai ir parodo, kad Lietuvos visuomenė kreipia dėmesį į tą problemą, lyčių lygybę ir yra kur kas kritiškesnė šiuo atžvilgiu.“²⁰⁷; „Pamažu išlipame iš tų *kaimietiškoj* bajorių.“²⁰⁸ Kiti įsitikinę, kad tai susiję ir su kitokiu naujosios kartos požiūriu: „Čia egzistuoja ir kartų kaitos reikalas.“²⁰⁹ Paklausti ar prieš dešimtmetį minėtoji situacija būtų sulaukusi kitokio atgarsio, tuo neabejoja: „Būtų dar ir parašę kas nors, kad „netradicinės figūros, tenai, ką nors“, va tokį. Dabar jau nelabai.“²¹⁰ Taigi, apibendrinus šį pavyzdį, pastebėtina, kad pastaraisiais metais yra akivaizdūs kokybiniai pokyčiai – vengiama stereotipinio sportininkų/ių atvaizdavimo lyties aspektu, o taip pat ir visuomenė jautriai vertina bet kokias tokio pobūdžio apraiškas.

Kita informantė teigia pastebėjusi, kad jaunoji karta itin jautriai reaguoja į tokias pastabas, ir jei vyresnieji tą priimtų kaip juoką, jaunosius talentus, kurie galimai tik svarsto apie sportininko karjerą, tai gali labai įžeisti, formuojant jų nuostatas ir įspūdį: „Jei komentatoriaus pastabą girdėjo jauna mergaitė, galbūt kuri galvoja apie sportininkės kelią, bet ji netelpa į tuos „standartus“, ji greičiausiai nebesirinks to sporto. Mes turime galvoti apie pasekmes.“²¹¹ Vis tik lyginant su kitų didžiųjų šalių patirtimi dar atsiliegame, teigė viena informantė: „Yra pasaulio čiuožėja, buvusi Amerikos čempionė, tokia princesiškos išvaizdos. Ji susirgo depresija, priaugo daug svorio ir vis tiek ėjo čiuožti. Ji vis tiek suprato, kad Amerikoje tai priims, tad gali tą daryti vis tiek. O mes kaip tauta dar nesubrendę.“²¹² Tokios situacijos nesureikšminantys mano, kad šios temos eskalavimas vėlgi kilo ne dėl vertybinių paskatų, o egoistinio noro pritraukti skaitytoją: „Dabar tokie dalykai reikalingi, kad susirinktum auditoriją. <...> Sėdi žmonės prie srauto ir mato: „o, tema“. Parašo ir tiek. Čia yra na, ne dugnas, bet lengviausias būdas surinkti tuos „click‘us“.“²¹³ Jei didžioji dalis dėl tokios temos svarbos išreiškusios susirūpinimą buvo informantės moterys, pastebėtina, kad vyrai nėra linkę to sureikšminti. Vienas informantas taip pat užsiima papildomai komentavimu ir teigė pastebėjęs, kad komentatorius įrėmina tariami standartai taip, kad jaučiasi suglumę kaip visuomenės akyse nepasielgti savo pasisakymais netinkamai: „Turėjau tokią situaciją, kai komentavau UFC kovą su Julija Stoliarenko ir akivaizdžiai mačiau, kad varžovė geriau pasirengusi ir lietuvei nelabai pasisekė, bet to nesakai, nes galvoji, kad kas nors išižeis. Sujautrinta situacija. Mes bijome ką nors pasakyti apie moteris, nes yra jautriau. Negalime kalbėti apie juodaodžius, kad neprirašytų prie rasizmo. Negalime sakyti ko apie homoseksualius, kad homofobu neišvadintų. <...>

²⁰⁶ Nr. 10

²⁰⁷ Nr. 1

²⁰⁸ Nr. 9

²⁰⁹ Nr. 6

²¹⁰ Nr. 2

²¹¹ Nr. 4

²¹² Nr. 7

²¹³ Nr. 3

Tarkime, jei sunkesnės pavardės, „užkrenta“ komentuojant ir bijai apibūdinti žodžiu juodaodis, nes tai reiškia, kad skirstai žmones pagal spalvas.“²¹⁴ Tiesa, tokia reakcija bendrąja prasme parodo ir patį pasikeitusį visuomenės foną, demonstruojantį, kad bet kokie seksistiniai pasisakymai yra traktuojami kaip nepriimtini. Taigi, žurnalistai kuria turinį, aktualų ir įdomų visuomenei. Todėl yra savotiškai atskaitingi savo žiūrovams ir skaitytojams. Jei politinėje komunikacijoje žurnalistai atlieka savotišką „sarginio šuns“ funkciją – perspėjančio visuomenę apie numanomus pavojus ir teisės pažeidimus, kuriuos galimai daro politikai²¹⁵, tai, remiantis aptartuoju atveju kaip visuomenė reagavo į komentatoriaus pasisakymą apie plaukikę, galima būtų teigti, kad žurnalistų darbe savotiškai tą pačią „sarginio šuns“ funkciją atlieka pati auditorija. Jeigu turinys prastas – jis nebus skaitomas, jeigu straipsnyje išsireikšta iššaukiančiai ar žeidžiančiai tam tikrą visuomenės grupę ir tai svarbu patiems skaitytojams – taip pat galima sulaukti jų atsako ir klausimo eskalacijos. Be to, dabar dar ir pačios priemonės, tai yra, socialiniai tinklai ir kt. suteikia beribį eterį, kur, tiesa, informacija gali pasimesti tarsi vakuume, bet valia išreikšti nuomonę įgyvendinama.

Anksčiau šiame skyriuje buvo įvardijamos vienkartinės iniciatyvos, kai organizacijų pastangomis, mėginama šviesti žurnalistus apie šiuolaikines lyčių lygybės tendencijas ir kaip keičiant įpročius būtų galima išvengti klišių ar seksizmo apraiškų pateikiant skaitytojams informaciją apie sportininkes. Pastebima, kad savotiškas atskaitingumas tarp kolegų paviešinus blogus atvejus, gali disciplinuoti ateityje mėginti kitaip aprašyti tam tikrus atvejus: „Galbūt tam tikros nuotraukos netinkamai pateiktos ar neetiškai, kai blogieji portalų pavyzdžiai pateikiami viešai kolegoms ir tada pasidaro kažkiek gėda pačiai priemonei žiniasklaidos.“²¹⁶ Viename seminarų žurnalistams apie lyčių lygybę dalyvavęs informantas pripažįsta, kad tokių iniciatyvų reikia, bet privalo įsitraukti ne tik žurnalistai patys, bet ir tie, kurie galimai reguliuoja turinį ir nustato vidinės redakcijos politikos principus: „Turi dalyvauti vadovai žiniasklaidos priemonių. Nes patys žurnalistai jau dabar supranta. Tikrai nepastebiu pastaruoju metu, kad kažkas būtų lytiškumas labai akivaizdus ar dar kas nors.“²¹⁷ Yra ir skeptiškai nusiteikusių dėl įvairių mėginimų keisti žurnalistų įpročius: „Nemanau, kad po vienkartinių iniciatyvų kas nors specialiai mėgina kitaip rašyti. Dėl antraščių formulavimo, tai irgi reikia surinkti to skaitomumo ir kaip jie dirbo, taip dirba.“²¹⁸ Kita vertus, kai kurie pripažįsta, kad ilgainiui susiformuoja nauji įpročiai, kai sportininkų atvaizdavimo klausimas yra eskaluojamas vis dažniau: „Dėl titulinų nuotraukų prisimenu, kad kone visi paplūdimio

²¹⁴ Nr. 8

²¹⁵ Jurgita Matačinskaitė, Žurnalisto kompetencijos ir gebėjimai šiandienos žiniasklaidoje, *Žurnalistikos Tyrimai*, 30, p. 117, <<https://www.journals.vu.lt/zurnalistikos-tyrimai/article/view/63/10403>>, [Žiūrėta 2021-11-14].

²¹⁶ Nr. 3

²¹⁷ Nr. 2

²¹⁸ Nr. 3

tinklinio tekstai iliustruojami moterimis. Pagavau save šiuo atveju, kad parotuodavau. Jeigu bendrai apie vyrus ir moteris, tai pats asmeniškai dėdavau viename teksta moterų, kitame – vaikinių nuotrauką. Šitas pavyzdys man labiausiai įstrigo, buvo keliamas klausimas dėl atvaizdavimo.²¹⁹ Tokios refleksijos leidžia daryti prielaidą, kad kiekvienas žurnalistas/ė labai skirtingai priima iš išorės ateinančias pastangas keisti susiformavusius darbo įpročius, tai siejasi su jų asmeninėmis patirtimis ir priklauso nuo redakcinės politikos.

Taigi, apibendrinus, asmeninių nuostatų dėl lyčių lygybės ir sportininkų atvaizdavimo klausimui turi įtakos vidinė redakcijų politika. Jei žiniasklaidos priemonės politikoje imamasi iniciatyvos apibrėžti tam tikrus atvaizdavimo standartus, remiantis pozityviaja patirtimi, sporto žurnalisto įprotis gali susiformuoti taip, kad gali atsispindėti ir tolimesniuose karjeros etapuose, kur nebūtinai yra iškelti tokie reikalavimai. Šiuo atveju, kalbama apie LRT įvestą „50/50“ pašnekovų lyties aspektu politiką, kuri pasiteisino, kiek atskleidė pašnekovai. Vienkartinės iniciatyvos įvairių organizacijų eskaluoti lygiavertiško sportininkų atvaizdavimo klausimą neturi tokios didelės įtakos, nes prieš redakcinę politiką ir keliamus vidinius įmonės tikslus, palyginus, neturi jokios galios. Pastebima, kad kur kas daugiau kokybiniam sportininkų atvaizdavimo principui skiriama dėmesio visuomeninio transliuotojo žiniasklaidos priemonėse ar kitose, kurios pelningumas nepriklauso vien nuo reklamos pardavimų. Būtent šie redakciniai principai papildė jau esamą teoriją, aiškinant kaip gali skirtis sportininkų atvaizdavimo principai. Didėja rizika dar ir šiandien aptikti seksistinių moters sportininkės atvaizdavimo atvejų per vizualumą ir iliustracijas, kuriomis mėginama pritraukti skaitytojus. Tačiau požiūris, esą, keičiasi, o bendros besikeičiančios visuomenės nuostatos daro įtaką ir pačių žurnalistų turinio atvaizdavimo kontrolei ir bet kokie ryškūs seksizmo ar stereotipizavimo pavyzdžiai yra vertinami neigiamai. Čia papildomas jau žinomas „sarginio šuns“ apibrėžimas – politinėje komunikacijoje žurnalistai atlieka šią funkciją, o remiantis aptartais analizės atvejais, kaip reaguoja į tam tikrus išsireiškimus pati visuomenė, galima būtų teoriją papildyti, kad žurnalistų darbe savotiškai tą pačią „sarginio šuns“ funkciją atlieka pati auditorija. Taigi, šiuo atžvilgiu, fiksuojamas ir pokytis, kad visuomenės kintančios nuostatos daro įtakos ir bendrai sportininkų atvaizdavimo tendencijoms. Kadangi lūkestis iš auditorijos yra turinys be sportininkų/ių įlytinimo, prie to prisitaiko ir žurnalistai, prisideda ir jų pačių supratimas dėl lyčių lygybės problematikos. Buvo keliamą prielaida, kad tam tikros lyties žurnalistai/ės gali labiau kreipti dėmesį vienodam ir teisingam lyčių atžvilgiu atvaizdavimui ir tai pasiteisino atlikus duomenų analizę – žurnalistės dažniau deda pastangų, bet supranta, kad pokytis turi ateiti natūraliai, palaispniui. Kita vertus, temos žiniasklaidoje apie asmeninį gyvenimą niekur nedingo,

²¹⁹ Nr. 8

tik atsirado aiški atskirtis kas yra profesionali sporto žurnalistika su sėkmės ir pralaimėjimų istorijomis, kurios pasakoja apie ilgą ir sunkų profesionalo kelią į olimpą su techniniais sporto šakos niuansais, o jau *geltonosios spaudos* pobūdžio visuomenės smalsumui pateisinti skirtos temos paliekamos pramogų žurnalistikai.

Išvados

Sporto žiniasklaidoje objektyviai tam tikros temos yra labiau populiaros, nei kitos. Poreikius šiuolaikinėje žiniasklaidoje diktuoja didžiausią auditorijos susidomėjimą turinčios temos. Taip pat lokaliai tam tikroje šalyje populiariausios sporto šakos. Todėl kiekybiniu aspektu vienodo nušviečiamumo apie įvairias sporto šakas niekada nebus, tai priklauso nuo sezoniškumo, pačių sporto įvykių, kurių kalendorius ilgainiui atsikartoja. Panašiu intensyvumu ar paraleliai kartu vyksta varžybos vyrams ir moterims, tačiau tiek ir auditorijos susidomėjimas, tiek ir žurnalistų pasirinkimas rašyti apie skirtingų lyčių sportininkus skiriasi. Vyrų sportas absoliučiai dominuoja žiniasklaidoje, o tai vėlgi lemia objektyvūs sporto lauko specifikos faktoriai. Šiame darbe buvo aiškinamasi kokybiniai sportininkų atvaizdavimo aspektai, o čia svarbus pačių sporto žurnalistų supratimas, požiūris ir išoriniai faktoriai, kurie sąveikauja su visuomenėje vyraujančiomis normomis, pastarųjų metų požiūriu ir pokyčiais į stereotipinį bei standartizuotą asmens vaizdavimą. Atlikus kokybinį tyrimą ir išanalizavus atliktus interviu su sporto žurnalistais paaiškėjo, kad pastaruoju metu Lietuvoje jaučiami ryškūs pokyčiai atvaizduojant sportininkus. Seksizmo ar stereotipinio vaizdavimo apraiškų yra ženkliai sumažėję, o ypač perteikiant moterų lyties aspektą per iliustracijas. Pokyčiai bendrąja prasme siejami su pačios visuomenės besikeičiančiu požiūriu į lyčių lygybės klausimus, pasiteisina ir įvairių organizacijų pastangos mažinti lyčių atskirtį, bet tai turi poveikį tik palaiptams, ilgalaikėje perspektyvoje. Tiesa, pačių žurnalistų požiūris į moterų vaizdavimą sporto žiniasklaidoje skiriasi, bet ar į asmenines nuostatas atsižvelgia rengdami publikacijas, priklauso ir nuo redakcinės politikos. Taigi, toliau išskiriami pagrindiniai teiginiai atrasti tyrimo metu:

- 1) Sporto žurnalistikos rinka Lietuvoje yra pakankamai siaura, žurnalistams tenka būti universaliems, nėra daug erdvės specializacijai, išskyrus krepšinio žurnalistiką. Redakcijų kultūrai ir kokybei diktuoja sąlygas ir tarpusavio konkurencija tarp skirtingų redakcijų, kai yra norima pritraukti kuo daugiau skaitytojų ir išlaikyti jų lojalumą. Siaura rinka lemia ir probleminį aspektą dėl pašnekovų ir žurnalistų asmeninio santykio su jais. Turint gerą santykį su potencialiais pašnekovais žurnalistams gali grėsti interesų konfliktas, kai norima apsaugoti šaltinį nuo nepageidaujamos informacijos viešinimo. Kita vertus, patys sportininkai yra specifinės srities šalininkai, kuriems galimai trūksta šviečiamojo pobūdžio informacijos kaip reikia bendradarbiauti su žiniasklaida, kokia yra jos misija. Ryšio kokybė tarp sportininko ir žurnalisto, išlaikant profesionalų atstumą, gali būti siejama su rašančiojo istorija, dėl kurios pateko į šią darbo nišą. Jeigu žurnalistas anksčiau pats buvo užsiėmęs

sportu, tikėtina, kad galės gauti atviresnius atsakymus į tam tikrus klausimus dėl empatijos. Sportininkų reprezentaciją lyties aspektu šis faktorius gali veikti taip, kad siekiant išlaikyti pasitikėjimą tarp pašnekovo ir žurnalisto, su kuriuo yra tam tikras asmeninis ryšys ar ne pirmas interviu, gali būti vengiama straipsniuose stereotipinės retorikos aprašant sportininką/ę labiau, nei jei tai būtų nepažįstamas, pirmą kartą matomas sportininkas.

- 2) Lietuvos sporto žurnalistai/ės Tokijo olimpinių žaidynių organizatorių deklaruojamą siekį pasiekti visišką lyčių lygybę bendrąja prasme vertina taip, kad tokie mėginimai keisti situaciją diegiant naujas taisykles, yra sąlyginai nenatūralūs. Situaciją dėl lyčių lygybės sporte Lietuvoje vertina kaip labai gerą, lyginant su kitų šalių patirtimis. Tiesa, pati sportininkų/ių reprezentacija neišvengiamai siejasi su stereotipiniais lyčių įvaizdžiais ir kūno politikos standartais. Sportininkai dar vis sulaukia tendencingų klausimų lyties atžvilgiu, o ypač moterys – dėl motinystės, išvaizdos pokyčių. Pastebėtina, kad žurnalistai supranta turintys galios poziciją, kadangi gali įrėminimo efektą padaryti vien specifiskai formuluodami klausimą. Tačiau, iš žmogiškosios pusės, labiau apie pasekmes pačio sportininko emocijoms galvoja patys anksčiau sportavę/dar vis sportuojantys žurnalistai/ės. Kandžios replikos dėl išvaizdos viešojoje erdvėje gali sulaukti neigiamų visuomenės reakcijų, kuriose fiksuojami pokyčiai tokie, kad yra kur kas jautresnis vertinimas. Tai savotiškai prisideda prie kontrolės ir pačių žurnalistų darbo, kurie atsargiau renka žodžius epitetais. Pastebima, kad jautrus ne tik lyčių klausimas, bet ir rasių, seksualinių pažiūrų – vien sportininko rasės įvardijimą tiesioginiame eteryje visuomenė gali traktuoti kaip rasizmą.
- 3) Kone labiausiai moters įlytinimas atsispindi per vizualumą arba, kitaip tariant, straipsnių iliustracijas arba epitetais aprašant tekstą. Tyrimo metu surinkta interviu medžiaga patvirtina, kad Lietuvos sporto žiniasklaidoje anksčiau būdavo įprasta matyti pavyzdžius, kai moteris yra vaizduojama kaip objektas, kai rašomi tokie straipsniai kaip „gražiausių futbolininkų žmonių TOP10“ ir pan. Dabar tokių atvejų nebepasitaiko, o ir anksčiau antraštėse dažnai figūravusių epitetų, kuriais yra pabrėžiamas moters grožis, akcentuojama išvaizda, gerokai sumažėję. Tokie pavyzdžiai dažniausiai siejami nebent su aprašomomis užsienio sporto žvaigždėmis, esą, su lietuviškais pavyzdžiais būtų sulaukiama neigiamos visuomenės ar pačio sportininko/ės reakcijos. Lietuvos sporto žurnalistų vertinimas griežtas – neobjektyvus naujienos pateikimas išskirtinai pabrėžiant tam tikrus aspektus, kaip moters išvaizdą, savotiškai veikia kaip įrėminimo efektas, o tai siejama su etikos trūkumu. Tokio pobūdžio turinys, išskirtinai vengtinas dabartinėje sporto žurnalistikoje, traktuojamas kaip labai neigiamas pavyzdys, jam yra suteikiama erdvės pramogų žurnalistikos skiltyje. Taigi, pastebėtina, kad yra aiški skirtis tarp profesionalios sporto žurnalistikos, kur pasakojama apie sportininkų istorijas iš techninės

pusės, o jau *geltonosios spaudos* pobūdžio temos išskirtinai atskiriamos pramogų žurnalistikos rubrikai. Tiesa, atvaizduojant išskirtinai moteris sportininkes pastebima atvejų, kad epitetų sulaukia ne tik jų pačių išvaizda, bet ir pačios, pavyzdžiui, pergalės istorijos įrėminimas, ją nupasakojant išvaizdžiai, net su poetiniais motyvais. Taigi, patys žurnalistai taip pat mato tam tikrą lyties poveikio raišką jų kuriamam turiniui.

- 4) Kalbant apie diskriminaciją ar stereotipinį atvaizdavimą anksčiau atliktuose tyrimuose figūruodavo lyties aspektas. Išskirtinai pastebima, kad Lietuvos žurnalistų požiūriu, ši problematika siejama ne tik su lyties aspektu. Aptarinėjimo objektu ar neetiško reprezentavimo gali sulaukti ir dėl socialinio statuso bei amžiaus – kai kurie žurnalistai/ės dėl lyties aspekto tokio problemiško nė nemato, kaip su šiais aspektais. Tai siejama su dar neįprastomis naujomis olimpinėmis sporto šakomis (pvz. riedlenčių sportas, laipiojimo sportas), kuriose dominuoja ir aukščiausią meistriškumą demonstruoja itin jauni, 12-13 metų sportininkai. Kaip bebūtų, amžiaus atžvilgiu, labiausiai kompromituojančių klausimų gali sulaukti moterys, nes visuomenės lūkestis jų karjeros eigoje yra pertrauka dėl motinystės.
- 5) Lyties aspektas, remiantis informantų/čių refleksijomis, gali daryti įtaką jų pačių darbui, tiesa, išskirtinai situacija keitėsi per pastarąjį dešimtmetį. Jeigu minėtuoju laikotarpiu moteris žurnalistė buvo traktuojama kaip neįprastai į vyrišką erdvę įsibrovusi, tai dabar kiekvienas yra vertinamas per kompetencijų prizmę, o lyties aspektą vertinti yra vengiama.
- 6) Didėja rizika dar ir šiandien aptikti seksistinių moters sportininkės atvaizdavimą yra per vizualumą ir iliustracijas, kuriomis mėginama pritraukti skaitytojus. Tačiau požiūris, esą, keičiasi, o bendros besikeičiančios visuomenės nuostatos daro įtaką ir pačių žurnalistų turinio atvaizdavimo kontrolę ir bet kokie ryškūs seksizmo ar stereotipizavimo pavyzdžiai yra vertinami neigiamai.
- 7) Po atlikto tyrimo išskiriamos dvi redakcinių politikų Lietuvoje tipologijos, kurios itin ryškiai atsispindi būtent sporto žurnalistikoje. Tai yra visuomeninio transliuotojo ir komercinių žiniasklaidos priemonių. Išskiriama, kad kur kas daugiau dėmesio kokybiniam sportininkų atvaizdavimui ir principų diegimui skiriama būtent visuomeninio transliuotojo žiniasklaidos priemonėse dėl objektyvių priežasčių – diegiama 50/50 pašnekovų lyties atžvilgiu politika. Be to, šios priemonės nepriklauso tiesiogiai nuo reklamos pardavimų, priešingai, nei komercinės žiniasklaida. Pastaroji kartais nevengia populistinio sportininkų/ių atvaizdavimo ir taip neprioritetizuoja kokybinio reprezentacijos aspekto.

Šio darbo temos idėja kilo pastebėjus pokytį sporto žurnalistikoje atvaizduojant sportininkus/es ir pastebėjimai, kad tai gali sietis su kompleksiniais faktoriais: pradedant nuo pačios visuomenės lūkesčių

ir požiūrio, įvairiomis iniciatyvomis gerinti situaciją, baigiant pačių žurnalistų požiūriu ir darbo įpročiais. Surinktų duomenų analizė parodė įdomius rezultatus ir visas sąsajas sudėliojo į savotišką mozaiką, taip padedant įvertinti išskirtinai Lietuvos situaciją dėl moterų atvaizdavimo sporto žurnalistikoje ir pačių žurnalistų požiūrio į lyčių lygybės klausimus. Žinant tai, kad medijos naujųjų technologijų laikais turi potencialo keisti žurnalistikos lauką, šio darbo autorė išskiria keletą galimų teorijos inovacijų ateities darbams. Įvairūs socialiniai tinklai sudaro daugybę potencialo naujoms viešosios informacijos formoms, būtų aktualu pasigilinti kaip sklaida per šiuos kanalus atrodo atvaizduojant sportininkus lyčių aspektu. Taip pat šio darbo tyrimo medžiaga buvo interviu su sporto žurnalistais. Būtų įdomu pasiaiškinti, kokia yra pačių sportininkų nuomonė dėl jų atvaizdavimo žiniasklaidoje, kad papasakotų savo patirtis, kai susiduria ar susidūrė su stereotipiniu atvaizdavimu, ar visuomenės lūkesčiais dėl sportinės formos, galų gale, varžybų rezultato. Kiek tai daro įtakos jų pačiam pasirodymui, ar sunku atsiriboti nuo spaudimo įvairiapusiško iš visuomenės pusės? Pavyzdžiui, 15-os Londono olimpine čempione tapusi Rūta Meilutytė nuolat susidūrė su žiniasklaidos ir visuomenės spaudimu, galiausiai paskęsta lūkesčių vakuume su savo talentu taip, kad anksti, būdama 22-ejų nusprendžia baigti karjerą.²²⁰ Apie šį sprendimą nepasidalijusi nė vienu interviu su jokia tradicine žiniasklaidos priemone. Po trejų metų pertraukos, 2021 m. gruodžio viduryje, pirmą kartą sudalyvavusi oficialiose varžybose iškart sulaukė spaudimo ar grįš tęsti plaukikės karjerą, o jos galvoje buvo viena mintis: „Dabar smagu, kad galiu daryti tai, kas man faina – plaukti ir nesijausti, kad tai yra **kažkoks be galo rimtas dalykas**.“²²¹

²²⁰ 15min.lt, Galutinis sprendimas: Rūta Meilutytė baigia karjerą, <<https://www.15min.lt/sportas/naujiena/vandens-sportas/galutinis-sprendimas-ruta-meilutyte-baigia-karjera-863-1148384>>, [Žiūrėta 2022-01-10]

²²¹ tv3.lt, Į baseiną sugrįžusi Rūta Meilutytė apie pertrauką, keliamus tikslus ir prabudusį smalsumą, <<https://www.tv3.lt/naujiena/sportas/i-baseina-sugrizusi-ruta-meilutyte-apie-pertrauka-keliamus-tikslus-ir-prabudusi-smalsuma-n1129530>>, [Žiūrėta 2022-01-10]

Literatūros sąrašas

- 1) Bishop, Ronald, *Missing in action: Feature coverage of women's sports*. Sports Illustrated. Journal of Sport and Social Issues, 2003.
- 2) Chen, Shih-Chia et al. *Differences in Official Athletic Website Coverage and Social Media use Between Men's and Women's Basketball Teams*. Refereed Sports Journal, ISSN: 1543-9518, United States Sports Academy, 2016.
- 3) Colley, A., Nash, J., *Attitudes to the Female Sex Roles and Sex Typing of Physical Activities*, International Journal of Sport Psychology 18: 18-29, 1987.
- 4) Cooky, Cheryl, Michael A. Messner, Michela Musto, „It's dude time!” *A quarter century of excluding women's sports in televised news and highlight shows*. SAGE journals: Communication & Sport, 3(3), 2015.
- 5) Cooky, Cheryl, Michael A. Messner, *No Slam Dunk: Gender, Sport and the Unevenness of Social Change*, 1 leid. Rutgers University Press, 2018.
- 6) Daddario, Gina ir Wigley, Brian J., *Gender Making and Racial Stereotyping at the 2004 Athens Games*, Journal of Sports Media, Vol. 2, No. 1, Spring 200.
- 7) Engel, Anna, *Sex Roles and Gender Stereotyping in Young Women's Participation in Sport*, Feminism & Psychology, 4:439, 1994.
- 8) ESPN, <<https://espnpressroom.com/us/bios/>>.
- 9) Europos lyčių lygybės institutas, žodynas, <<https://eige.europa.eu/lt/thesaurus/terms/1209>>.
- 10) Factbox-Olympics-Money, money, money: the cost of Tokyo's pandemic-delayed Games, Reuters, <https://www.reuters.com/article/us-olympics-2020-coronavirus-money-factb-idCAKCN2EE1K1>>.
- 11) Giulianotti, Richard, *Sport: Critical Sociology*. Cambridge, Polity Press, 2 leid. 2016.
- 12) Goffman, Erving, *Frame Analysis. An Essay on the Organization of Experience*, Northeastern University Press leid., Niujorkas, 1986.
- 13) Hall, M. Ann, *The game of choice: Girl's and Women's soccer in Canada*, Toronto: Routledge, 2006
- 14) Hargreaves, Jennifer, 'Gender on the sports agenda', in A. G. Ingham and J. W. Loy (eds), *Sport in Social Development*, Champaign, IL: Human Kinetics, 1993.
- 15) Hively, Kimberly ir Amani El-Alayli, "You throw like a girl:" *The effect of stereotype threat on women's athletic performance and gender stereotypes*, Elsevier Journal, Psychology of Sport and Exercise, 15, 48-55, 2014.

- 16) „IOC sends extremely strong message that gender balance is a reality at the Olympic games”, Tarptautinio olimpinio komiteto puslapis. <https://www.olympic.org/news/ioc-sends-extremely-strong-message-that-gender-balance-is-a-reality-at-the-olympic-games>, [Žiūrėta 2021-04-03].
- 17) Johnson, Thomas C. ir Edward Schiappa, *An exploratory study of the relationships between televised sports viewing habits and conformity to masculine norms*. Journal of Sports Media, 5(1), 53–78, 2010.
- 18) Kian, Edward M. ir Hardin Marie, *Framing of Sport Coverage Based on the Sex of Sports Writers: Female Journalists Counter the Traditional Gendering of Media Coverage*, International Journal of Sport Communication, 2, p. 185-204, 2009.
- 19) Kinnick, Katherine, *Gender bias in newspaper coverage of the 1996 Olympic Games: A content analysis of five major dailies*. Women Studies in Communication, 21(2), p. 212–237, 1998.
- 20) Koivula, Nathalie, *Gender Stereotyping in Televised Media Sport Coverage*, Stockholm University, Plenum Publishing Corporation, 1999.
- 21) Laisvas ir nepriklausomas kanalas, UAB pajamos, pelnas, Rekvizitai.lt <[https://rekvizitai.vz.lt/imone/laisvas ir nepriklausomas kanalas/apyvarta/](https://rekvizitai.vz.lt/imone/laisvas_ir_nepriklausomas_kanalas/apyvarta/)>, [Žiūrėta 2021-11-04].
- 22) Lietuvos Respublikos Vyriausybė, *Lietuvos Respublikos Kūno kultūros ir sporto įstatymo Nr. I-1151 Pakeitimo įstatymas*, Vilnius, 2018 m. spalio 18 d., <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=n3s635kaj&documentId=f585e4e2d85611e8820ea019e5d9ad04&category=TAD>>, [Žiūrėta 2021-12-27].
- 23) Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodeksas, etikoskomisija.lt, <https://www.etikoskomisija.lt/teisine-informacija/etikos-kodeksai/item/215-visuomenes-informavimo-etikos-kodeksas>>, [Žiūrėta 2021-11-04].
- 24) Lietuvos sporto žurnalistų federacijos puslapis. <www.lszf.lt/apie-lszf/istorija>.
- 25) Lietuvos tautinis olimpinis komitetas. <<https://www.ltok.lt/ziniasklaidos-analize/>>.
- 26) „LRT biudžetas 2021-aisiais: punktas Briuselyje, daugiau lėšų kultūrai, keliama serialų kokybė, investicijos į technologijas“, LRT.lt <<https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/1291543/lrt-biudzetas-2021-aisiais-punktas-briuselyje-daugiau-lesu-kulturai-keliama-serialu-kokybe-investicijos-i-technologijas>>, [Žiūrėta 2021-11-03].
- 27) LTOK, Programa Pekinas, <<https://www.ltok.lt/programa-pekinas/>>, [Žiūrėta 2021-12-27].

- 28) Markula, Pirkko, *Olympic Women and the Media*. 1 leid. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2009.
- 29) Matačinskaitė, Jurgita, *Žurnalistų kompetencijos ir gebėjimai šiandienos žiniasklaidoje, Žurnalistikos Tyrimai*, 30, < <https://www.journals.vu.lt/zurnalistikos-tyrimai/article/view/63/10403>>.
- 30) Mc Combs, Maxwell ir Reynolds, A. *How the News Shape Our Civic Agenda*. In J. Byrant, M. B. Oliver. *Media Effects. Advances in Theory and Research*. New York: Routledge, 2009, p. 1–16.
- 31) McQuail, Denis, *Mass Communication Theory: An Introduction*. London: Thousand Oaks: Sage, 2006.
- 32) Messner, Michael A., *Sports and male domination: The female athlete as contested ideological terrain*. *Sociology of Sport Journal*, 5, 197-211, 1988.
- 33) Michael A. Messner, Margaret Carlisle Duncan ir Kerry Jensen, *Separating the men from the girls: The gendered language of televised sports*. *SAGE journals, Gender and Society*, Vol. 7, Nr. 1, 121-137, 1993.
- 34) Mulvey, Laura, *Vizualinis malonumas ir pasakojamasis kinas*, [iš anglų kalbos vertė Vilija Poviliūnienė], in: Karla Gruodis (sud.), *Feminizmo ekskursai: Moters samprata nuo Antikos iki postmodernizmo*, Vilnius: Pradai, 1995.
- 35) Nevinskaitė, Laima, *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*. Mokomoji knyga, Vilnius, 2011.
- 36) North, Louise, *The gendered world of sports reporting in the Australian print media*. *JOMEC Journal*, (2), 2012.
- 37) Olympics.com, *IOC Statement on gender equality in the Olympic Movement*. 2021-02-09. <<https://olympics.com/ioc/news/ioc-statement-on-gender-equality-in-the-olympic-movement>>, [Žiūrėta 2021-05-16].
- 38) Personalas Šarūnas Jasikevičius, *basketnews.lt*, <<https://www.basketnews.lt/personalas/224-sarunas-jasikevicius.html>>, [Žiūrėta 2021-01-08].
- 39) Prunkštelėjimas ir replika eteryje apie plaukikės figūrą supykde: Nerijus Kesminas tikina nieko ižeisti nenorėjęs, atsiprašo, Delfi.lt, <<https://www.delfi.lt/veidai/zmones/prunkstelejimas-ir-replika-eteryje-apie-plaukikes-figura-supykde-nerijus-kesminas-tikina-nieko-izeisti-nenorejes-atsipraso.d?id=87783473>>.

- 40) Po Nerijaus Kesmino leptelėjimo apie plaukikės figūrą – kirčiai: „Ižeisti nieko nenorėjau“, Lrytas.lt, <<https://www.lrytas.lt/zmones/veidai-ir-varpai/2021/07/25/news/po-nerijaus-kesmino-leptelejimo-apie-plaukikes-figura-kirciai-izeisti-nieko-nenorejau--20211042>>, [Žiūrėta 2021-12-15].
- 41) Reid, Leonard N. ir Soley, Lawrence C., Sports Illustrated's Coverage of Women in Sports, Journalism & Mass Communication Quarterly, 12 vol. 56; Iss. 4, 1979.
- 42) Rekomendacijos Lyčių vaizdavimo gairėms, LTOK.lt, <<https://www.ltok.lt/wp-content/uploads/2020/02/Rekomendacijos.pdf>>.
- 43) Rookie of the year, Sports Illustrated Swimsuit, <<https://swimsuit.si.com/tag/rookie-of-the-year>>.
- 44) Rodgers, Shelly ir Thorson, Esther, *A socialization perspective on male and female reporting*. The Journal of Communication, 53(4), p. 658–675, 2003.
- 45) Saudi Arabia Granted Women the Right to Drive. A Year on, it's still complicated, The New York Times, <<https://www.nytimes.com/2019/06/24/world/middleeast/saudi-driving-ban-anniversary.html>>, [Žiūrėta 2021 gruodžio 2 d.].
- 46) Saudi Arabia to let women compete in Olympics for first time, CNN, <<https://edition.cnn.com/2012/06/25/sport/saudia-arabia-olympic-women/index.html>>, [Žiūrėta 2021 gruodžio 2 d.]
- 47) Schlesinger, Torsten ir Weigelt-Schlesinger Yvonne, “Coaching soccer is a man's job!” – *The influence of gender stereotypes on structures for recruiting female coaches to soccer clubs*, European Journal for Sport and Society, 2013.
- 48) Schmidt, Hans C., *Forgotten Athletes and Token Reporters: Analyzing the Gender Bias in Sports Journalism*, Atlantic Journal of Communication, 26:1, 59-74, 2018.
- 49) Schoch, Lucie, *The gender of Sports News: Horizontal Segregation and Marginalization of Female Journalists in the Swiss Press*. SAGE Journal, Communication and Sport, XX (X), 1-21.
- 50) Seimui bus pristatyta LRT Tarybos ataskaita pagal EBU metodiką, LRT.lt, <<https://www.lrt.lt/naujienos/tavo-lrt/15/1070588/seimui-bus-pristatyta-lrt-tarybos-ataskaita-pagal-ebu-metodika>>, [Žiūrėta 2021-11-04].
- 51) Sporto žurnalistams pristatytos LTOK lyčių lygybės sporto žiniasklaidoje rekomendacijos, LTOK.lt, <<https://www.ltok.lt/sporto-zurnalistams-pristatytos-ltok-lyciu-lygybes-sporto-ziniasklaidoje-rekomendacijos/>>, [Žiūrėta 2021-11-04].

- 52) Soroka, Stuart, *Cross-national evidence of a negativity bias in psychophysiological reactions to news*, Princeton University, 2019.
- 53) The Gender Pay Gap in Sports, online adelphi, <<https://online.adelphi.edu/articles/male-female-sports-salary/>>, [Žiūrėta 2021-12-16].
- 54) The Tokyo olympics are billed as the first gender equal games but women still lack opportunities in sport, The conversation, <<https://theconversation.com/the-tokyo-olympics-are-billed-as-the-first-gender-equal-games-but-women-still-lack-opportunities-in-sport-165280>>.
- 55) Toohey, Kristine ir A. J. Veal, *The Olympic Game: A Social Science Perspective*, Australia, 2nd Edition, CABI., 2007.
- 56) Tuchman, Gaye, *Introduction: The symbolic annihilation of women by the mass media*. In G. Tuchman, A.K. Daniels, & J. Benét (Eds.), *Hearth and home: Images of women in the mass media*, New York: Oxford University Press, p. 3–29, 1978.
- 57) tv3.lt, Į baseiną sugrįžusi Rūta Meilutytė apie pertrauką, keliamus tikslus ir prabudusį smalsumą, <<https://www.tv3.lt/naujiena/sportas/i-baseina-sugrizusi-ruta-meilutyte-apie-pertrauka-keliamus-tikslus-ir-prabudusi-smalsuma-n1129530>>, [Žiūrėta 2022-01-10]
- 58) Vujovič, Marija ir Marta Mitrovič, Neven Obradovič, *Women and Olympic games: media coverage*. Serbija, University of Niš, 2017.
- 59) Wensing, Emma ir Toni Bruce, *Bending the rules. Media representations off gender during an international sporting event*. *International Review for the Sociology of Sport*, 38/4(2003) 387–396, 2013.
- 60) Zvijer, Nemanja, *Sociology of Visual - Possible Directions of Future Development of Sociology in Serbia*, *Sociologinè apžvalga*, 46/2012.
- 61) 15min.lt, Galutinis sprendimas: Rūta Meilutytė baigia karjerą, <<https://www.15min.lt/sportas/naujiena/vandens-sportas/galutinis-sprendimas-ruta-meilutyte-baigia-karjera-863-1148384>>, [Žiūrėta 2022-01-10]
- 62) 2020 m. Tokijo vasaros olimpinės žaidynės, [ltok.lt/tokijas2020](https://www.ltok.lt/tokijas2020/), <<https://www.ltok.lt/tokijas2020/>>.

1 Priedas

Klausimynas kokybiniam interviu:

- 1) Pirmiausia, trumpa istorija kas Jus atvedė iki sporto žurnalistikos?
- 2) Ar pats sportuojate?
- 3) Kaip vertinate sporto žiniasklaidos rinką? Žurnalistai specializuojasi ar per mažai pajėgumų tam?
- 4) Kokios mėgstamiausios sporto šakos?
- 5) Kokį santykį turite su savo pašnekovais sportininkais? Ar jus pažįstate asmeniškai daug sportininkų, ar ryšys labiau profesinio pobūdžio tik?
- 6) Koks požiūris apskritai į sporto žurnalistikos tikslą, paskirtį? Ar tik informuoti, ar ir kontroliuoti?
- 7) Kaip įprastai rengiatės išsamiems, eksklyzyviniams interviu su sportininkais?
- 8) Bendrai žiūrint į Lietuvos žiniasklaidą, ar nėra formuluojami tendencingi klausimai sportininkams, atsižvelgiant į jų lytį? Kaip vertina esamą situaciją?
- 9) Pats kiek skirtingai ruošiatės? Ar yra tokių klausimų, kurių klaustų moterų, bet ne vyrų?
- 10) Šią vasarą įvyko Tokijo olimpinės žaidynės. Sakoma, kad jos pirmos tokios, kur pasiekta lyčių lygybė. Ką tokio pastebėjote šiuo atžvilgiu? Ar dėl to pasikeitė kaip žurnalistai rašo, pasakoja istorijas apie olimpines žaidynes?
- 11) Olimpinių žaidynių metu buvo iššaukiančių pavyzdžių kaip visuomenė ir pati žiniasklaida reaguoja į seksizmo apraiškas. Kai komentatorius Nerijus Kesminas vienos plaukikės figūrą palydėjo prunkštelėjimu: *nepanašu į plaukikės figūrą* ir kandžiomis replikomis, toks poelgis buvo traktuojamas kaip neprofesionalus, sulaukė neigiamų reakcijų. Kaip vertinate situaciją: perdėta ar ne?
- 12) Kur čia problema?
- 13) Ar tokia viešosios erdvės reakcija skirtųsi, sakykime prieš dešimtmetį?
- 14) Kaip vertinate įvairias iniciatyvas Lietuvoje siekiant gerinti situaciją dėl sportininkų reprezentacijos, kuri paremta ne stereotipais?

2 Priedas

Informantas Nr. 1, vyras, internetinio portalo atstovas

-Koks pačio kelias buvo į sporto žurnalistiką?

-Kalbant apie paskutinę darbovietę kelias buvo paprastas. Pažinojau kolegą Mindaugą Augustį, kuris man pasakė, kad ieško pastiprinimo. Ieškojo žmogaus, kuris galėtų prižiūrėti srautą savaitgaliais arba nueiti į vieną kitą renginį. Tuo momentu dirbau visai ne su sportu susijusį darbą Vilniuje. Pagalvojau kodėl gi ne. Susitikau su sporto vyriausiuoju redaktoriumi ir taip atsidūriau Delfyje. Sportas mano gyvenime užima svarbią vietą, nuo vaikystės sportavau. Paauglystėje rašiau aprašymus iš kelionių su futbolu, buvau aktyvus futbolo klubo „Ekranas“ sirgalius. Keliaudavome į kitus miestus palaikyti komandą. Savo aprašymus išsiųsdavau į laikraštį, vienas kitas atsidurdavo „Panevėžio balse“. Čia prasidėjo mano sporto žurnalistikos pradžia. Stojau į archyvistiką, bet pasimokęs dvejus metus supratau, kad tai ne man. Turėjau bendrabutyje kaimynę, kuri studijavo žurnalistiką ir pasiūlė pabandyti. 2007 metais įstojau į žurnalistiką. Baiginėdamas studijas žurnalistikos susiradau darbą pagal specialybę, buvau atstovas spaudai futbolo klube „Ekranas“, ten dirbau du sezonus. Vėliau prisijungiau prie dienraščio „Panevėžio balsas“, jiems reikėjo sporto žurnalisto, derinau darbą čia ir ten. Čia prasidėjo sporto žurnalisto karjera.

-Kuriuos sporto šakos pačiam mėgstamiausias?

-Lietuva nėra Vokietija ar Ispanija, kur sporto leidinių, portalų, laikraščių būtų gausybė. Faktas, kad sporto žurnalistų nėra daug, rinkta nėra didelė. Savaime suprantama, kad negali labai specializuotis vienoje sporto šakoje. Pastaruoju metu galime matyti sėkmingų pavyzdžių kaip Donatas Urbonas, kuris pradėjo darbus nuo bendro sporto, rašė apie viską. Jam labiau patiko krepšinis ir jis tapo vienu geriausių Europoje krepšinio žurnalistu. Tai Lietuvoje irgi galima būti nišiniu sporto žurnalistu. Egzistuoja ir nišiniai portalai kaip basketnews ir krepšinis.net. Krepšinio žurnalistų situacija yra kitokia, nes šalyje sportas šis labiausiai mėgstamas ir sulaukia daugiausiai dėmesio. Kalbant apie patį save, reikia dengti daug sporto šakų. Nuo krepšinio, futbolo iki lengvosios atletikos, baigiant smulkesnėmis.

-Koks yra santykis su pašnekovais, ryšys labiau asmeninis, gal yra tekę kartu sportuoti? Ar labiau profesinis?

-Būna įvairių situacijų, kai kalbini pažįstamus ar draugus straipsniui. Būna, kad tas santykis šaltesnis ir nepažįsti visai žmogaus, kalbini kaip savo srities specialistą. Būna tokių situacijų, kad iš tikrųjų gerai pažįsti ką nors ir prašai su intencija, kad tikrai reikia vieno ar kito pašnekovo. Arba tiesiog, gerai sustartavai kur nors ir prašai, kad papasakotų kaip sekėsi.

-Koks požiūris į sporto žurnalistikos misiją, tikslą?

-Geras klausimas. Sportas yra kultūros dalis. Tam tikra prasme mes turime nušviesti kas vyksta sporte. Turime pasakoti ne tik apie rezultatus, kaip sužaidė viena ar kita komanda. Papasakoti istoriją kas už tų skaičių slypi. Žurnalistas turi pasakoti istoriją kas slepiasi už statistikos.

-Kiek tai priklauso nuo žiniasklaidos priemonės raiškos: televizija, radijas, spauda?

-,Klikų“ ieškojimas yra aktualus. Faktas, kad pateikti informaciją reikia taip, kad domintų žmones. Ne transliuotojai LRT, o UAB, kurios tikslas yra pelnas ir faktas, kad turi orientuotis į tai, kas gali patraukti žmonių dėmesį.

-Kaip ruošiatės ekskliuzyviniams interviu?

-Priklauso nuo ryškiausių rezultatų, akcentų. Ieškai pačiam neaiškumų, netikėtų kampų. Stengiesi ieškoti faktų, kad nesikartotum kas anksčiau buvo rašyta kolegų. Bandai pateikti tai, kas būtų netikėto.

-Žiūrint į Lietuvos žiniasklaidos darbą, ar nepasitaiko atvejų, kad kai kurie klausimai gali būti formuluojami tendencingai? Pavyzdžiui, lyčių atžvilgiu?

-Gal jie jeigu ir būna, tai dėl to, kad nepagalvojama. Neatkreipiamas dėmesys į tą dalyką. Manau, kad pasitaiko. Jeigu kalbina moterį sportininkę, tai dažnai gali būti klausimas kaip suderinate šeimą, virtuvę arba jeigu kalbina vyrą, neklausia kaip sekasi suderinti virtuvę ir treniruotes. Tas dalykas kaip ir iš nepagalvojimo, tai egzistuoja. Kalbinant moterį sportininkę galima suklysti ir paklausti tendencingai kalbant apie lyčių lygybės klausimą.

-Tokijo olimpinės žaidynės, aiškinama, kad buvo pirmosios, kur pasiekta visiška lyčių lygybė. Įdomu ar teko pastebėti, kad jos šiuo atžvilgiu kitokios? Ar pastebimi pasisakymai?

-Jose siekiama tos lyčių lygybės. Manau, kad pastangos vis didesnės. Anksčiau pasitaikydavo ir antraščių, ir nuotraukų, kur tas klausimas būtų žymiai aktualesnis. Kai kuriose antraštėse būtų

pažeidžiamas tas dalykas. Kalbant apie paskutines olimpines žaidynes buvo aktualus. Kiek žurnalistai į tai atsižvelgia formuluodami antraštes sunku pasakyti.

-Olimpinių žaidynių metu buvo iššaukiančių pavyzdžių kaip visuomenė ir pati žiniasklaida reaguoja į seksizmo apraiškas. Kai komentatorius Nerijus Kesminas vienos plaukikės figūrą palydėjo prunkštelėjimu: *nepanašu į plaukikės figūrą* ir kandžiomis replikomis, toks poelgis buvo traktuojamas kaip neprofesionalus, sulaukė neigiamų reakcijų. Kaip vertinate situaciją: perdėta ar ne?

-Prieš keliolika metų čia nebūtų problemos. Gal kas šyptelėtų, bet nekreiptų dėmesio į tokią pastabą. Šiais laikais tą nuslėpti ar nuleisti juokais yra sudėtingiau dėl tai temai skiriamo didesnio dėmesio. Neabejoju, kad Kesminas padarė tą pastabą nelinkėdamas ką nors įžeisti ar ją pažeminti. Tiesiog išsprūdo. Netikėta mintis, netikėtas palyginimas, bet šiaip iš principo kalbant apie Kesminą, jis padarė tikrai netyčia. Kodėl gavosi toks burbulas? Tai yra skandalas, komentatoriaus klaida, negalima lyginti viešai ir jos formas įžeidinėti. Iš tikrųjų, manau, tai ir parodo, kad Lietuvos visuomenė kreipia dėmesį į tą problemą, lyčių lygybę ir yra kur kas kritiškesnė šiuo atžvilgiu.

-Kiekybiniu atžvilgiu naujienų pasiskirstymas lyčių atžvilgiu yra aiškus: dominuoja apie vyrų sportą. Šiomet Tokijo olimpinėse žaidynėse neturėjome daugiausiai dėmesio įprastai sulaukiančios krepšinio rinktinės, gal tai kiek turėjo kitokios įtakos bendrąja prasme kaip pasiskirstė dėmesys?

-Man atrodo, apskritai, Lietuvos sportininkų medalius olimpinius suskaičiavus, gal moterys ir daugiau iškovojo. Buvo gi Gudzinevičiūtės auksas, eilė sportininkų, kurios iškovojo aukštus rezultatus olimpinėse žaidynėse. Aš manau, kad iš tiesų sporto žurnalistika ir žurnalistai daugiau dėmesio kreipia į vyrų sportą, nes juo labiau domisi patys žiūrovai. Auditorija diktuoja į ką turėtum kreipti dėmesį. Matome mes krepšinio rungtynėse, kad vyrų krepšinyje kur kas labiau užpildomos tribūnos, nei moterų tarptautinėse varžybose. Kalbant apie paskutines olimpines, nors Lietuva nežaidė nei vyrų, nei moterų olimpiniam turnyre, tačiau kiek buvo dėmesio vyrų ir moterų. Turbūt skiriasi šimtais kartų žinučių kiekis. Manau labai geras pavyzdys, kuris parodo, kad skirtumas yra labai akivaizdus.

-Galbūt įtaką daro ir pati auditorija? Juk dauguma vyrai?

-Faktas, pačiu sportu labiausiai domisi vyrai. Labai tikėtina, kad jie diktuoja paklausą.

-Lygybės klausimas yra probleminamas perdėtai ar tai išties problema?

-Sunku pasakyti, žiūrovų auditorija diktuoja tai, ką jiems turėtume pasiūlyti. Neturėtume mes visą dėmesį imti skirti moterų sportui ar paralimpiečiams, jeigu to nereikia žiūrovui. Natūralus dalykas.

Informantas Nr. 2, vyras, internetinio portalo, sporto žurnalo atstovas

- Pirmiausia trumpa istorija kas Jus atvedė iki sporto žurnalistikos?

-Man paveldima, nes mano mama buvo sportininkė ir sporto žurnalistė. Nelabai turėjau kito kelio. Labai daug keliaudavau po varžybas, tėtis irgi buvo sporto žmogus, Lietuvos rankinio tėvu vadinamas. Visada buvau šalia sporto. Pats sportavau kalnų slidinėjimą rimtai, meistriškumo lygmenyje. Po mokyklos net nestudijavau žurnalistikos, esu socialinį darbą baigęs. Iškart po mokyklos dirbau „Lietuvos ryte“, pradžioje kriminalus rašiau, o po to natūraliai perėjau į sporto žurnalistiką. Buvau „Lietuvos Aide“ iki 1998 m., o nuo tada iki 2010-ųjų „Lietuvos ryte“ sporto skyriuje, po to „Sport 1“ televizijoje padirbėjau metus ir po to perėjau į „Sportas.info“, taip pat „Olimpinę Panoramą“ redaguoju.

-Kaip vertinate sporto žiniasklaidos rinką? Ar yra pakankamai sporto žurnalistų, kad galėtų specializuotis tam tikrai sporto šakai, ar dažniausiai tenka padengti įvairias?

-Lietuvoje yra krepšinio žurnalistika, futbolo šiek tiek, o po to visi kiti universalai. Krepšinio vis tiek yra specializuoti portalai tokie jau rimti, tikrai aukšto lygio. Šiaip visi perėję yra visas sporto šakas, turbūt. Kas daugiau, kas mažiau. Bet tikrai nemažai sporto žurnalistų dalyvauja ir protmūšiuose visokiuose, žino žmonės.

-Ar turite savo kokių favoritinių sporto šakų? Net neabejoju, kad ta sporto patirtis diktuoja tam tikras simpatijas?

-Man taip, žiemos sportas labai. Visos, realiai. Biatlonas, kalnų slidinėjimas, lygumų slidinėjimas ypač. Ledo ritulys yra irgi kažkas tokio, nes pats žaidžiau. Be jų irklavimas, dviračių sportas. Kai dirbome „Lietuvos ryte“ mes buvome truputį pasiskirstę sporto šakomis. Man teko su dviratininkais po pasaulio čempionatus. Kai pamatai tą virtuvę iš vidaus, visai kitaip matai sporto šaką. Esu buvęs ir krepšinio čempionate, bet... Visgi man krepšinis nėra, aš esu labiau sirgalius tuo atveju.

-Yra dar kitas dalykas, ypač kai važiuojate kartu po varžybas. Kalbant apie santykį su pašnekovais sportininkais. Kaip ta subordinaciją apibūdintumėte, kad ir derinant interviu? Vis tiek, kai metai iš metų sukiojasi tie patys žmonės, jau daugumą turbūt pažįstate ir turite tą asmeninį ryšį? Kaip pavyksta išlaikyti tą profesinį bendravimą, profesionalumą bendraujant?

-Čia reikia atskirti, labai atskirti. Nemažai sportininkų supranta, bet yra tokių, kurie nesupranta kaip tu čia dabar gali manęs to klausti arba kaip galėjai parašyti, kad čia nesėkmė ar dar kas nors. Yra... Netgi Tokijuje buvo pavyzdžių, kai į diktofoną kalba vienaip žmogus, nes supranta, kad taip reikia, o po to pasako, kad aš truputį kitaip jaučiuosi, man daug labiau liūdna, nei aš ten pasakiau. Čia atskiria. Abidvi pusės turi žiūrėti profesionaliai labai. Yra man buvę atvejų, kai esu išvadinamas visaip negerai, nes aš norėjau profesionaliai medžiagą parengti. Rašiau ne tik gerai, o ką aš mačiau būdamas greta. Dabar su tais žmonėmis santykiai geri, nes turbūt suprato, kad tai yra skirtingi dalykai: draugystės, asmeniniai ryšiai ir darbas.

-Kaip paaiškinti sportininkui, kuris tiesiog daro savo darbą. Ar pas mus pakankamai apmokami yra sportininkai kaip elgtis su žiniasklaida, gal čia federacijų darbo reikėtų didesnio?

-Olimpinis komitetas buvo išplatinęs tokius patarimus sportininkams kaip reikėtų bendrauti, bet kažkaip neprigijo. Aš neseniai siūliau žiniasklaidos komisijos pirmininkui daryti seminarus. Tokijuje buvo įvairių atvejų. Reikia daryti, mokyti. Pavyzdžiui, mano mama, amžiną atilsį, sakydavo, kad esi blogas žurnalistas, jeigu neturi priešų. Į šitą pusę irgi įeina, bet tie priešai gerbia. Jie neatsisakydavo šnekėti, nors didžiausi priešai būdavo.

-Koks požiūris apskritai į sporto žurnalistikos tikslą, paskirtį? Ar tik informuoti, ar ir kontroliuoti?

-Man tai tie rezultatai, tai yra dalis ne viskas. Yra dabar algoritminės programos Amerikoje kur padaro rungtynių analizę ir aprašo, be žmogaus. Tai yra labai paprasta. Kur rašo, pavyzdžiui, apie Eurolygos rungtynes. Kas tą minutę ar tą minutę įvyko. Ne, tai nėra įdomu. Aš galiu pasižiūrėti pats rungtynes. Bet yra užkulisiai, tas yra įdomiausia. Visi dalykai kaip prieina žmonės prie rezultatų. Veidus parodyti jų tikruosius. Kiek reikia vargo. Visa tai man yra įdomiausia. Yra tie privalomi klausimai „kaip vertinate, viską“, bet aš stengiuosi užduoti dar papildomų klausimų, kurie būtų iš šono, iš to žmogaus. Vis tiek pasiruoši interviu. Klausi to, ką žinai arba ko nežinai, kad jis papasakotų. Detalės yra įdomiausia, o rezultatai ir skaičiai yra dalis.

-Kaip įprastai rengiatės išsamiems, ekskliuzyviniams interviu su sportininkais?

-Labai svarbu detalės. Ruošdamasis žiūri žmogaus socialinius tinklus. Aišku, pasižiūri kas anksčiau buvo kalbėta. Ką buvo prasitaręs bet praslydę. Pasako, kad man patinka žvejyba arba kaip Maldoniams, kad patinka automobiliai. Stengiesi į tuos taškus dėlioti. Namų darbai yra svarbiausia.

-Bendrai žiūrint į Lietuvos žiniasklaidą ir formuluojamus klausimus žurnalistų. Ar neatrodytų, kad kartais jie yra tendencingi? Koks požiūris, ar yra pastebėjimų, pavyzdžiui, tendencingumo pagal lytį?

-Taip taip, čia yra tokių klausimų. Būna, iš tikrųjų. Ar ašaros nebėgo, ar dar kas nors. Atrodo, tik moterys verkia arba tik moterys, nežinau, dar ką nors tik daro. Tikrai, būna tokių dalykų.

-O pats kaip ruošiatės interviu, kiek į tai atsižvelgiate?

-Į lytį ne tiek, bet kartais būna pomėgiai tokie moteriški arba vyriški. Dar įdomiau, pavyzdžiui, jei moteris žvejoja ar dar ką nors, nes tai yra neįprasta. Iš esmės neįprasta. Tai yra įdomi detalė.

-Dar apie Tokijo olimpinės žaidynes. Deklaruojama, kad jos buvo kaip numeris vienas įvairiais aspektais, pirmą kartą be žiūrovų, pandemijos akivaizdoje. Dideli suvaržymai dėl saugumo. Taip pat pirmų kartų buvo ir daugiau, tai pasiekta ta pati lyčių lygybė, kaip teigia organizatoriai. Kaip pats dirbęs ten ar pastebėjome kokių pokyčių?

-Niekas nepasikeitė, manau. Nepastebėjau, kad tai būtų kažkas. Gal tai natūraliai prie to prieita buvo po truputį. Aš į tai nekreipiu jokio dėmesio. Man tai nėra skirtumo vyras ar moteris tą padaro, dalyvauja. Kaip ir neskirstau. Bet aišku, vis tiek išlieka tas, kad vyrų sportu domimasi labiau.

-O kiek Lietuvos atžvilgiu galėjo diktuoti sąlygas, kad krepšinio rinktinė nepateko?

-O taip, taip. Visiškai kitaip buvo. Aišku, visoje Lietuvoje buvo kitoks požiūris į žaidynes. Kai nebuvo krepšinio rinktinės. Olimpinės žaidynės praėjo pakankamai nepastebėtai, kiek aš supratau iš komentarų ir visko. Lyginant su tuo kas būdavo, kai būdavo krepšinis.

-Tai vienas medalis nepadėjo bent kiek įkvėpti situacijos?

-Tas vienas medalis išjudino, pabudino (aut. past. Lauros Asadauskaitės-Zadneprovskienės sidabras). Visi jau buvo pakankamai nusivylę. Lietuvoje vis tiek krepšinis yra pirmos dešimt vietų, jeigu ne daugiau pagal populiarumą. Tai rodo vien kai žaidžia rinktinė Lietuvos, kad ir draugiškose. Kiek ateina žmonių.

Ir jeigu kokia penkiakovė vyksta, pasaulio taurė, nėra tiek. Būdavo disko metimo varžybos, kai dar Virgilijus Alekna dalyvaudavo, žiūrovų nėra. Yra tik sportininkai, jų draugai ir giminės.

-Stebint situaciją dėl lygybės lyčių atžvilgiu, buvo suvienodintos kvotos, sporto disciplinos kai kurios buvo panaikintos, daug mišrių estafečių, kur vyras ir moteris dalyvauja. Vien Lietuvoje buvo iššaukiančių pavyzdžių, kaip visuomenė ir pati žiniasklaida reaguoja į seksizmo apraiškas. Kai komentatorius Nerijus Kesminas vienos plaukikės figūrą palydėjo prunkštelėjimu: *nepanašu į plaukikės figūrą* ir kandžiomis replikomis, toks poelgis buvo traktuojamas kaip neprofesionalus, sulaukė neigiamų reakcijų. Kaip vertinate situaciją: perdėta ar ne?

-Aš manau, kad bendras visuomenės požiūris pasikeitęs. Anksčiau būtų visi prunkštelėję ir visi būtų nekreipę dėmesio. Dabar iš tikrųjų, pasikeitęs požiūris ir Nerijus truputį senosios mokyklos atstovas yra dar. Jam gal tai pasirodė juokinga, bet taip neturėtų būti viešai, pirmiausiai. Turi valdyti save. Anksčiau straipsniuose būdavo antraštės „dailiosios lyties atstovės“, labai daug visokių epitetų, kurie visiškai atskiria lytis, ta prasme. Aš tikrai nepritariu tam. Skačiau pats apie tą situaciją. Aš suprantu, kad jis dar negalvoja apie tai.

-Tai ar būtų galima sakyti, kad prieš kokį dešimtmetį tokių reakcijų nebūtų kilę?

-Oi, tikrai ne. Būtų dar ir parašę kas nors, kad „netradicinės figūros, tenai, ką nors“, va tokį. Dabar jau nelabai. Vyko pastaraisiais metais seminarai sporto žurnalistams, kur buvo diskusijų, jog dalykai keičiasi.

-Mėginti gerinti situaciją yra įvairių patangų, ar jos pasiteisina? Ar tai reikalinga? Ar tai tiesiog yra natūralus socialinis pokytis?

-Ir tas, ir tas. Aš manau, kad labai reikalinga. Ir daugiau reikėtų aptarimų ar kokių seminarų. Bet turi dalyvauti vadovai žiniasklaidos priemonių. Nes patys žurnalistai jau dabar supranta. Tikrai nepastebiu pastaruoju metu, kad kažkas būtų lytiškumas labai akivaizdus ar dar kas nors.

-O kuo pakeistų situaciją vadovų įtraukimas? Jeigu jie turinio tiesiogiai kaip ir nerašo?

-Bet jie prižiūri turinį ir kartais išsprūsta, kartais matosi. Paprasčiausiai, kad ir nuotrauka, įdėta vienaip ar kitaip. Gali labai tas. Parodo požiūrį ir viską. Ypač prie straipsnių iš varžybų kokių nors. Gal apie lietuvius nelabai drįsta, bet iš užsienio. Būna nuotraukų pridėta tokių, kur akivaizdu, kad yra lytiškumas. Pavyzdžiui, „gražuolė Jefimova“ (Rusijos plaukikė Julija Jefimova – aut.past.), taip toliau.

-Čia dėl to, kad tie žmonės nepamatys Lietuvos žiniasklaidoje kaip juos aptarinėja?

-Čia paprasčiausias „klikų“ (skaitomumo – aut.past.) gaudymas. Gal lietuvių nenori dėti tokiam kontekste, nes nenori gadintis santykių, dar kažko.

-Tai vadovai reikalauja tam tikro skaitomumo ir tai formuoja naujienų atrankos principus, kai dėl kai kurių vertybių tenka „užsimerkti“?

-Taip, ir labiausiai per nuotraukas. Man tas kliūna labiausiai, iš tikrųjų.

-Dabar bus Pekino žiemos olimpinės žaidynės, Lietuva turės kur kas mažesnę rinktinę. Kaip sudominti auditoriją tokiu sportu? Turbūt detalės dar labiau svarbu.

-Čia jau reikia išnagrinėti kiekvieną žmogų. Ar sudominti ta sporto šaka. Nors tai vėlgi, nėra pagrindinė žurnalisto užduotis. Mes nesame populiarintojai, mes esame nušvietėjai. Federacijos pirmiausia turėtų rūpintis, kad jų sporto šaka domėtųsi. Tas pats olimpinis komitetas. Mes tik nušviesti turime. Jie turi pristatyti taip, kad mums būtų įdomu apie juos rašyti.

-O kaip atrodo pastaraisiais metais federacijų įdirbis?

-Dažniausiai jos laikosi tik iš entuziastų. Bet kuo labiau ateina jauni žmonės, tuo tas požiūris keičiasi. Supranta, kad jie turi save reklamuoti. Čia aišku yra blogai, nes Lietuvoje nėra daug sporto žurnalistų. Gal 50 ant 50 tuo pačiu dirba kur nors federacijoje ar atstovu spaudai. „Chaltūrina“, kaip sakoma. Rašo už federacijas, nes, aišku, jos neturi pinigų pasamdyti žmogų, kad turėtų savo visą laiką. O viešųjų ryšių agentūros... Pas juos irgi nėra sporto žmonių. Būna kartais spaudos pranešimus baisu skaityti apie sportą. Tokie išeina iš agentūrų arba kai bando daryti, na, bet atsiunčia tokį, kur viską perrašyti reikia. Kartais paprasčiausiai nėra tam laiko ir tai lieka nepaskelbta. Nežinau kaip rasti viduriuką, nes žurnalistas kai pradeda rašyti ir federacijoms atrodytų, apie konkrečią sporto šaką negali blogai rašyti, nes jį samdo. Čia riba slidi, bet čia dėl to, kad mūsų sporto žurnalistų nėra daug, paprasčiausiai.

-O jeigu kalbėsime apie geruosius federacijų pavyzdžius, ar nebūna taip, kad šiek tiek žurnalistai tampa tik srauto valdytojais, kurie patalpina atsiųstą medžiagą? Jeigu negauna „ant lėkštutės“ visos medžiagos, net ir nėra populiarumo ar sklaidos apie tam tikrą sporto šaką?

-Yra yra, kai kurie išlepinę mus. Kartais atsiranda dėl to daugiau laiko parašyti apie „užkulisius“ tos sporto šakos ir daugiau žmonių pakalbinti. Kai nereikia valdyti pagrindinio srauto, kurį mums atsiunčia. Robertas Trakys pavyzdžiui palepina kartais su keliomis sporto šakomis. Tas labai pastebima, bet kaip pažiūrėsi. Jeigu federacija populiarina, visi ir dedasi, nes žino, kad gauna gerą produktą. Kuris irgi trauks skaitytojus. Be to, dar gali savo medžiagą pasidaryti, ištraukus iš atsiųstos medžiagos kokią detalę, pasirašyti ką nors atskirai dar.

Informantas Nr. 3, vyras, internetinio portalo atstovas

-Papasakokite kaip patekote į sporto žurnalistiką?

-Mano istorija įdomi. Esu sporto fanatikas. Nieko nepaveldėjau iš savo tėvų vienintelis prosenelis dalyvavo žirgų lenktynėse, radau vaizdo įrašą 1945-ųjų metų iš varžybų, net gera pasidarė, nes jo garbei man vardą davė. O kiti su sportu bendro neturėjo. Visą laiką stebėdavau varžybas įvairias, surašydavau grafiką kas kada vyks: bušido, Formulė-1, krepšinis. Kompiuteriniuose žaidimuose irgi sportas. Pats nesportavau, neturėjau nei duomenų. Mokykloje žaidžiau daug ką, bet aukštam lygyje ne. Mokslai sekėsi geriau tikslieji, bet pradėjau dirbti portale apie sportą, pabandžiau dar būdamas abiturientu. Kadangi sportu domėjausi nuo pat vaikystės, galvojau bus nesunku. Bet kai pradėjau, gal dvi savaites iš eilės man tiradą išrašydavo ko negalima. Žodžiu, supratau, kad nemoku rašyti, bet po truputį išmokau. Taip po su žurnalistika nesusijusių studijų pradėjau dirbti sporto žurnalistikoje. Teko sportas.lt dirbti, naujienų agentūroje ELTA. Dabar dirbu sportas.info portale ir tuo pačiu dar ir komunikacijos srityje. Daug kas ginčijasi, bet tokia realybė, kad nėra daug sporte pinigų, rinkta per mažai. Dabar darau darbus ir žurnalistinius, ir rašau straipsnius apie sporto renginius, padedu federacijoms kaip viešųjų ryšių žmogus. Bet nesiveržiu į didžiuosius portalus, nes žinau, kad ten reikės rašyti apie tai, kas mane nebūtinai domina ten užsienio futbolas ar visą dėmesį skirti LKL, kai vyksta 10 sporto šakų vienu metu. Man įdomiau labiau nišinis sportas.

-O kokia pačio nuomonė apie sporto žurnalistikos misiją?

-Sporto žurnalistai turi nušviesti apie tą gyvenimą, pasiekimus. Jei apie varžybas, tai aiškinti kas ir kaip įvyko, o ne kaip baigėsi. Jei apie patekimą į kur nors, aiškinti kodėl kas ir kaip pateko. Istorija turi būti. Turi rezultata, temą, bet turi sudėlioti istoriją. Gaunasi kaip kūrinys. Tik suprantama, kad daug autorinių tekstų negali būti bent Lietuvoje, nes tiesiog, per mažai žmonių ir pinigų. Vietoje tų istorijų, jie turi portaluose didžiuosiuose surašyti 10 tekstų per dieną, ne tokių gilių. Nuvažiuoti dar į kokią konferenciją. Darbas ir baigiasi, daugiau fizinių galimybių nėra. Vadovams reikia peržiūrų, jiems neįdomu kaip surinksi jas, tai pasirenka ne kokybę, o lengvas populiariausias temas ir aprašoma ne giliai.

-Koks yra santykis su pašnekovais, pradedant nuo sportininkų ar tų pačių sporto federacijų atstovų? Ar santykis labiau dalykinis, ar kartais neišvengiama turėti ir kokią asmeninį ryšį?

-Aš čia išsiplėsiu, nes labai gera tema. Yra populiariu, kai žurnalistai pradeda bendrauti, jie tampa vos ne kaip draugai. Bičiuliai. Bėda ta, kad žurnalistas turi rašyti apie viską, ne tik gerus dalykus. Jei susibendrauji ir po to turi rašyti kaip jis vartoja dopingą. Po to vis tiek turi rašyti ir tas žmogus nebenorės duoti interviu. Tai slidi tema. Nemanau, kad žurnalistai su sportininkais turėtų būti draugais. Jei tampa, tai tampa. Aš turiu irgi sportininkų bičiulių, bet stengiuosi atsiriboti nuo to artimo santykio. Nerašau kaskart, kai ką nors padaro. Lygiai kaip ir turėčiau teisę pakritikuoti. Turėtų būti neutralus santykis, kad išliktų galimybė ir draugauti, ir kritikuoti.

-Teisingai suprantu, kad norima pasakyti, kad kartais interviu kaina gali būti draugystės kaina?

-Dėl to ir sakau. Čia galų gale yra toks darbas. Aišku, nuo sportininko priklauso irgi, jei jis prisileidžia, o po to nenori bendrauti kai nesmagi tema. Vėlgi, šalyje yra mažai sportininkų, žurnalistai visi tie patys, vienas kitas atsiranda tik naujas. Kuo aukštesnis sportininko lygis, tuo geresnis ir jo supratimas dažniausiai apie komunikaciją. Tie, kurie dalyvauja olimpinėse žaidynėse dažnai turi vadybininkus, kurie patars arba jau patys turi pakankamai patirties, kad žinotų kaip elgtis ir bendrauti su žiniasklaida įvairiose situacijose. Yra pavyzdžių kaip Ričardas Berankis, kuris žino, kad reikia skirti dėmesio žiniasklaidai, surengti kokią spaudos konferenciją ir viskas. Jam ramu, kad atskirai niekas nesikreips. Žino, kad reikia atsiskaityti visuomenei.

-Kaip pats rengiatės išsamiems ekskliuzyviniam interviu?

-Susidarau griaučius dėl ko važiuoju kalbinti ir viskas. Man nėra problema, kai domiuosi ir žinau ko važiuoju. Dažnai iš eigos klausiu. Aišku, ekspromptu dirbdamas tik gali daug ką pamiršti. Susirašius žinai ir žiūri ar nepraleidai. Ypač jeigu reikia gyvenimišką interviu, tada pasižymi esminius aspektus.

-Kaip bendrai vertinate Lietuvos žiniasklaidos naratyvą apie klausimų formulavimą ar nėra jie formuluojami tendencingai? Kad ir lyties aspektu?

-Šitoje vietoje, kai kalbi apie tokius platesnius interviu, nematau problemos, kad moterų klausia apie vienokius, o vyrų apie kitokius dalykus. Nežinau ar čia atsakysiu į klausimą, bet man patiko pavyzdys, kai grįžo paralimpiečiai. Čia atsiskleidė problema. Grįžo paralimpiečiai su medaliais, daro spaudos konferenciją. Po konferencijos visi žurnalistai atskirai po sportininką norėjo visi pakalbinti ir visi pradėjo klausinėti tik apie premijas, kiek reikia jiems tų pinigų. Aš tada pagalvojau, jeigu federacija norėtų pasidžiaugti laimėjimu, padarytų konferenciją, kur pasakoja kiek įdėta buvo darbo, koks kelias ir

panašiai. Kas lėmė, kad pavyko pasiekti tą laimėjimą. Realiai niekas nerašė: visi tik apie rezultatus, ką laimėjo. O iš kur tas Edgaras Matakas yra, nemačiau gilesnių pasidomėjimų. Esmė, kad sporto žurnalistikoje va visi klausimai buvo apie pinigus (kalbama apie nelygbę premijų tarp olimpiečių ir paralimpiečių – aut. past.). Pagalvoji, kad realiai žurnalistai važiavo ten, nes jiems reikia peržiūrų, tokią ir tokią temą.

-Tai čia kur problema? Kad siauras žiniasklaidos požiūris, matymas, kad iškart patys suformuoja kas svarbu žmonėms: pinigai, problema – mažos premijos, ministerija nenori duoti daugiau, Prezidentas nori duoti daugiau, atsiranda konfliktas ir jį tik perteikti nori? Problema laiko trūkumo, kad tik tai išskiria, ar kaip?

-Portalams reikia atidirbti „click'us“, žinioms peržiūras. Kas žmonėms yra įdomu. Parašo ir laisvas. Realiai žurnalistas tokią nišinę parašo temą ir eina laukti „Žalgirio“ rungtynių. Dėl to ir tokios tiriamosios, gilesnės žurnalistikos neturime galimybių turėti. Galėtų žmogus prisėsti, normaliai pakalbėti su tais paralimpiečiais apie viską, ir apie pinigus, ir pergalę. Tada žmogui reikėtų 1-2 dienų, kad parašytų apie tai. Surinktų tokia tema 5 kartus mažiau peržiūrų, nei populiariosios sporto šakos. O va čia per 5 minutes visi tą pačią frazę pasigavo apie pinigus ir viskas. Kur ta žurnalistika? Jei dirbtum pagal tikros žurnalistikos vertybes, nuvarytum save į minusą, savo portalą ar kažką. Dėl to nebelendu į portalus didžiuosius. Paspaudimų atidirbinėjimas. Man patinka domėtis. Apie 70-80 sporto šakų tik, aišku, neapskambinsi ir nepapasakosi. Dėl to gal ir sunku su manimi čia kalbėtis, esu ne standartinis.

-Tai čia man kaip tik gerai praplečiant nuomonių įvairovę. Kitas mane dominantis dalykas, Tokijo olimpinės žaidynės buvo įvardijamos kaip pirmosios, kur pasiekta visiška lyčių lygybė. Ar tai atsispindėjo stebint viską iš šalies? Transliacijų apie moteris?

-Sunku pasakyti kalbant iš pačių organizatorių pusės. Ten beveik visur lygiai yra dalyvių skaičius lyties aspektu. Mačiau, kad daug daugiau ir kategorijų vienoje sporto šakoje. Lygybė, visa kita. Reikia turėti omeny, kad kaip sinchroniniame plaukime nėra vyrų, taip dar kai kur moterys irgi kai kurių sporto šakų nepraktikuoja arba jų kol kas yra mažai. Dar iki visiškos lygybės reikia kažkiek. Klausimas dėl susidomėjimo, tai žmonės sporto žiūrėtojai žiūri kokybę. Kuo aukštesnės kokybės renginys, tuo labiau žiūri žmonės. Taip ir gaunasi, vyrų krepšinyje didesni greičiai, šuoliai. Todėl žiūri daugiau, nei moterų krepšinį. To niekada niekas nepakeis, nes žmonėms reikia aukščiausios kokybės produkto.

-Teisingai suprantu, kad mintis yra apie tai, kad labiausiai domina tokie dalykai auditoriją, kur labiausiai išmėginamos žmogaus galimybių ribos?

-Ribos ribomis, bet tarkime moterys irgi turi daug pasiekimų, kur vyrams sunku padaryti. Bendrąja prasme, vyrai yra stipresnė būtybė. Kad ir UEFA Čempionų lyga. Yra vyrų ir moterų. Čia nieko nepakeisi. Gali investuoti kiek nori į moterų futbolą, bet žmonės žiūrės vyrų vien dėl to, kad didesni greičiai. Nelaikau to nelygybe. Čia kaip ir žiūri ne krepšinį, o kokį žolės riedulį. Čia irgi gal nelygybė, nes diskriminuoja sporto šaką? Su lytimi diskriminacija jau rimčiau, bet tokiu atveju žmonės renkasi tai, kas labiau paplitę. Tai dėl moterų sporto turi būti arba tradicijos būti gilesnės, pergalės. Apskritai, susidomėjimas sportu bent jau Lietuvoje labai mažėja. Nemačiau dar tokių niekam neįdomių žaidynių kaip Tokijuje. O krepšinis pas mus fenomenas, gali įsijungti nors ir Italiją su Bosnija ir įdomu, nes čia dievai, NBA. O koks nors žolės riedulio finalas olimpinėse, tai niekas nežinos nei taisyklių, nei kas čia per sportas. Mes komandinių neturime rimtų sporto šakų Lietuvoje. O futbolas mūsų, viską parodo mūsų vieta FIFA reitinge 137-ą. Jei atvirai, man net gera ant širdies, kad taip mums nesiseka, nes pelnytai. Ir nesuprantu kodėl portaluose yra po kokius du žurnalistus futbolo. Vat dėl to. Turime 70 sporto šakų, kur mes esame geresni. Mums reikia žvaigždžių, kad sporto šaka populiarėtų. Turėtume pasaulinio lygio paplūdimio tinklininkus, tai būtų lengviau viešinti ir apie sporto šaką.

-O kiek įtakos turi sąlygų turėjimas/neturėjimas tų pavienių žvaigždžių iškilimui?

-Čia geras fenomenas, nes sporto infrastruktūros pas mus grubiai tariant nėra Lietuvoje. Neramu, kad didieji pasiekimai yra vyresnės kartos. Jie tas sąlygas turėjo prieš 10-15-20 metų, kai jos visur buvo blogos. Noras, entuziazmas padėjo. Dabar kitos šalys smarkiai tobulėja, o pas mus niekas nesikeičia. Dabartinis jaunimas nebesportuoja, nes trūksta to entuziazmo, nevilioja blogos sąlygos.

-Yra įvairių pastangų, kad būtų užtikrinama temų įvairovė tiek apie vyrus, tiek apie moteris. Ar pasiteisina tos iniciatyvos? Supratimas pačių antraščių formulavimo, ar siekis surinkti skaitomumą prislopina visą kitą?

-Bendrąja prasme nedaug kas keičiasi. Nemanau, kad po vienkartinį iniciatyvų kas nors specialiai mėgina kitaip rašyti. Dėl antraščių formulavimo, tai irgi reikia surinkti to skaitomumo ir kaip jie dirbo, taip dirba. Galbūt tam tikros nuotraukos netinkamai pateiktos ar neetiškai, kai blogieji portalų pavyzdžiai pateikiami viešai kolegoms ir tada pasidaro kažkiek gėda pačiai priemonei žiniasklaidos. Kad būtų rašoma vienodai, reikia, kad būtų vienodi pasiekimai ar vienodo lygio įvykis.

-Dabar pateiksiu vieną pavyzdį ir man įdomu ar yra pastebėjimų, kad kas keitėsi. Per Tokijo olimpinės žaidynes, kai atėjo viena sportininkė plaukikė, komentatorius Nerijus Kesminas eteryje prunkštelėjo ir pasakė, kad figūra tikrai nepanaši į plaukikės. Kilo nepasitenkinimas viešojoje erdvėje. Ar perdėtai į šią situaciją sureaguota, kad ir portalai tai aprašė straipsniuose?

-Aš paprastai atsakysiu. Tai portalams ši tema yra dėmesio pritraukimas. Pamatė temą jautrią ir puolė rašyti. Komentatoriai komentuoja gyvai daug sporto šakų ir ten kai kur šiaip būna klausyti, kai pirmą kartą komentuoja ką nors. Lygiai taip pat, nemanau, kad ir Kesminas turėjo minty diskriminaciją taip kalbėdamas. Tuo metu tik taip pagalvojo, pasakė ir po to pagalvojo, kad gal čia ne taip pasakė, o jau visi išviešino. Tai yra toks reikalas, kur portalai naudojami dėl savęs, kad surinktų paspaudimus. Tie vieši asmenys, kurie imasi komentuoti situaciją ar čia gerai, ar blogai padarė irgi tik dėl to, kad nori atkreipti į save dėmesį.

-Ar situacija pasikeitė? Prieš kokį dešimtmetį irgi taip būtų sureaguota?

-Dabar tokie dalykai reikalingi, kad susirinktum auditoriją. Čia nebuvo nieko tokio. Gerai, pasakė, kad ir netyčia. Čia šnekamoji kalba, gyvas eteris. Neturėjo kažko blogo minty. Bet visi pasidarė taip, kad žvaigždės pradėjo viešintis, komentuoti ir atrodo, lyg Kesminas blogietis, o sportas niokoja žmones. Taip nebuvo. Sėdi žmonės prie srauto ir mato: „o, tema“. Parašo ir tiek. Čia yra na, ne dugnas, bet lengviausias būdas surinkti tuos „click‘us“.

-Turite minty, kad pats naratyvas yra kuriamas formuojant ir atliepiant bendrą visuomenės foną, nuotaikas? Ir taip perdėtai tam tikri dalykai probleminami?

-Taip, nes problema yra, kai tokį požiūrį žmogus pareiškia, o ne kai netyčia pasako vieną žodį transliacijos metu. Jei žmogus ateitų ir pradėtų aiškinti, kad tas neturėtų plaukti ten, tada taip, jau diskriminacija būtų. O šiaip bendrai sporte mūsų diskriminacijos nepastebiu, tai nematau reikalo eskaluoti problemos tokios, kai jos nėra. Tai va ir sakau, mąstymas yra toks, kam kalbinti žmogų visą dieną, kai gali užsikabinti ant tokio kabliuko ir surinkti milžiniškas peržiūras. Toks ir žurnalistikos lygis mūsų. Ir problema, kad visi vieni nuo kitų kopijuoja. Jei vieni parašė, kiti irgi parašo, nes skandalas, nu. Čia irgi banali realybė. Jei vieni parašys, tada kiti irgi parašys, tik pridės, kad kilo skandalas dėl to. Ir visi parašo.

Informantas Nr. 4, moteris, televizijos atstovė

-Kas atvedė į sporto žurnalistiką, svarbią gyvenimo dalį?

-Visada buvo mano tikslingas kelias, jau mokykloje žinojau, kad noriu ją studijuoti. Pasirinkimą lėmė, kad esu labai daug metų profesionali sportininkė. Studijuodama pradėjau žurnalistinį darbą, kuris tęsiasi iki šiol.

-Kokios mėgstamiausios sporto šakos, kaip tai daro įtaką pasirinkimams ieškant temų?

-Esu pati individualios sporto šakos atstovė, todėl man labiau ir patinka individualios šakos. Dažniausiai vengiu tų populiariųjų komandinių sporto šakų kaip futbolas ar krepšinis. Kur aš nesijaučiu stipri kaip specialistė. O lengvoji atletika, baidarių ir kanojų, penkiakovė, boksas ir kitos sporto šakos, aš koncentruojuosi į olimpines sporto šakas. Man pačiai kaip sportininkei tai svarbiausia ir neišvengiamai reportažuose koncentruojuosi į kelialapius, olimpines žaidynes. Kartais netgi kolegos sako kodėl kalbi apie olimpines, nors jos dar tik už trejų metų? Juk tai ir yra akcentas, kaip formuojasi tam tikra įgula, komanda.

-Kaip apibūdintumėte apskritai sporto žurnalistikos misiją ir tikslą?

-Man mažiausiai rūpi galutinis rezultatas, skaičius švieslentėje. O kaip tas rezultatas buvo pasiektas. Kaip ir šios olimpinės buvo blogos, norisi atsakyti į klausimą kodėl. Kaip sportininkai rengiasi startams ir kokios aplinkybės lemia rezultatą? Norisi eiti į gylį.

-Kokių santykių dažniausiai turite, kuo jis skiriasi? Yra turbūt daug asmeninių santykių, su kai kuriais išlaikote draugišką santykį, o kai kurie turbūt iš profesionaliosios pusės tik bendravimas.

-Kiekvienas žurnalistas turi maloniuosius pašnekovus, nes santykis didesnis. Kai paimi telefoną ir skambini be jokios baimės. Orientuojuosi į tą pozityviąją pusę ir apie juos norisi daryti reportažus. Neišvengiamai yra einamųjų dalykų, kur nebegalvoji ar tai mėgstamas sportininkas ar ne. Kas atsiranda tarp žurnalisto ar jo pašnekovo, po tam tikrų aplinkybių gali išsirutulioti į neigiamus santykius. Per tiek metų turiu žmones su kuriais turbūt nei jie norėtų turėti daugiau interviu, nei aš. Tai neišvengiamai formuojasi. Galbūt vien dėl to, kad mūsų rinka yra tokia maža. Jei mes nekalbėsime apie didžiąsias sporto šakas. Tas santykis peržengia profesines ribas ir eina į draugišką santykį ar kritinį žvilgsnį. Man apsunkina tai, kad aš esu pati sportininkė ir aš žinau daug daugiau turbūt kai kuriais atvejais, nei kitas

žurnalistas. Kartais sužinau detales daug anksčiau, nei kiti žurnalistai. Aš to negaliu atskleisti. Galima sakyti, kad tai interesų konfliktas, bet aš suprantu, kad nesu tas žurnalistas, kuriam svarbiausia pranešti naujieną skandalingą. Visų pirma, pagalvoju kaip tai gali paveikti patį sportininką. Tarkime, pačią federaciją. Tenka labai laviruoti ką sakyti, ką ne. Ko man trūksta Lietuvos sporto sistemoje, kad visi sportininkai suprastų, kad tai yra bendras tikslas informuoti visuomenę. Dažnai yra slepiama kas nors. Kartais išeina į viešumą pavėluotai ir iškreiptai. Aš nusišalinu nuo tam tikrų reportažų, visada vengiu dopingo temų. Turbūt mane kaip sportininkę liečia ir man yra skaudu. Turiu nusišalinti vien dėl asmeninių emocijų, kai aš negalėsiu būti visiškai objektyvi. Aš nebetikiu, kad sportas gali būti švarus. Neobjektyvumas man kiša koją, bet sportininkas sportavęs mėgėjišku lygiu gal jo požiūris yra kitoks ir jo požiūris profesionaliesnis.

-Kaip išlaikyti tą balansą, kai nuolat jaučiasi tas konfliktas? Labiau dabar įvardijote trūkumus, o kokie privalumai tų ryšių? Gal didesnę empatijos jausmą turite ir lengviau suprasti kaip prakalbinti sportininkus. Juk galų gale, tai nėra politikai, kurie žino kaip berti žodžius kaip žirnius į sieną ir diplomatiškai išsisukti, jei ir nemalonu.

-Prieiti prie sportininko man lengviau. Manau, kad aš pozicija pasinaudoju būdama sportininke. Jei būtų nesėkmingas startas, sakyčiau, kad aš panašiai kada jaučiausi. Priėjimas žmogiškesnis, nėra standartinis, kai tiesiog prieini ir uždavinėji klausimus. Bandau situaciją neigiamais atvejais sušvelninti. Jaučiu, kad sportininkai manimi pasitiki. Niekada neatskleidžiau jokios informacijos, kuri galėtų pakenkti sportininkui. Niekada nedariau ko nors be jo sutikimo. Mano ryšys su pašnekovais man svarbus. Kas liečia oficialius asmenis, su jais sunkiau, nes jie žino, kad aš ateinu turėdama tam tikrą informaciją. Ko galbūt kitas žurnalistas neturi. Paklausu tikslingai. Čia kalbant apie sunkias ir nemalonas temas. Ko aš vengiu pati tai spaudimo, kai sportininkas nenori kalbėti. Žurnalistai sako, kad aš turiu padaryti savo darbą. Bet aš stengiuosi susilaikyti nuo to, nes matau kaip kai kuriuos kad ir kalbėjimas prieš varžybas paveikia. Dažniausiai atsiklausiu ar sportininkas to nori. Sportininkai dažniausiai jei nėra TOP lygio, per tuos ketverius metus negauna daug dėmesio, o prieš pat olimpines, per paskutinį pusmetį dėmesys padidintas. Ir taip daug įtampos aplinkoje būna. Kad išsaugočiau žmogiškumą, aš kartais paaukosiu tą galutinį rezultatą reportažo, kad nesulaužyčiau to santykio, kuris buvo kurtas ilgai.

-Ar Lietuvos sporto žurnalistų rinka pakankamai užtikrina temų, klausimų įvairiapusiškumą? Nepastebite tendencingai formuluojamų klausimų ar pernelyg besikartojantys tie tradiciniai: kaip jaučiatės, kaip vertinate?

-Realiai aš į tuos klausimus kaip vertinate, kaip jaučiatės, nepasakyčiau, kad jie blogi. Man tai yra visiškai natūralu. Iš originaliosios pusės tai gal yra trūkumas, bet jei kitų variantų nesugalvoji kaip „apšildyti“ sportininką, apraminti jo emocijas. Aš dažniausiai pasikalbu taip, apraminu, tai jei dėčiau lygybės ženklą tai ir būtų susiję su klausimu „kaip jaučiatės“. Tada stengiuosi kažkaip kitaip jį apversti. Norint specifinį pirmą klausimą užduoti, turbūt reikėtų turėti labai daug informacijos papildomos apie sportininką. Tu gali šauti visiškai. Pati esu per savo gyvenimą sulaukusi, kai po pasaulio čempionato starto antras klausimas iš mano kolegos buvo ar nebaigsite sportinės karjeros? Net jeigu sportininkui 40 metų, tokio klausimo... Aš į jį atsakiau, bet man tai neatrodo profesionalu. Gali užduoti kažkaip apie ateities planus, bet tokie tiesūs klausimai kelia įtampą. Kolegas skirstyčiau į „geruosius“ ir „kritiškuosius“, kurie kiekviename atvejuje ieškos ko nors blogo, kabliuko, to pasidžiaugimo Lietuvos sporto žurnalistikoje man tikrai trūksta. Ką pastebėjau ir pačiame Tokijuje, manau, kad išryškėjo olimpinėse žaidynėse. Pati buvau su sportininkais ir mačiau kiek daug neigiamo nusiteikimo yra prieš žurnalistus vien dėl skandalingų antraščių. Vienoje iš mano kolegų straipsnių antraščių, pavyzdžiui, buvo trys neiginiai. Bendruose pokalbiuose tą aptarinėjome: „Be medalio – prastai startavęs Danas Rapšys finale finišavo paskutinis“. Trys neiginiai antraštėje. Deja, tai buvo mano redakcijos antraštė. Tiesiog, ta prasme sportininkai nesuprato. Sportininkas buvo 8-as olimpinėse žaidynėse – aukščiausias lygis. Taip, suprantame, kad turėjome viltis. Bet kaip pačiam sportininkui jaustis? Jei bus bet koks atvejis, jis geriau pasirinks nesikalbėti su tuo žurnalistu. Mes tikrai galime kažkaip apversti tą antraštę. Suprantu, kad portalų žurnalistams svarbu išlaikyti skaitomumą ir kai kurios antraštės patraukia labiau, nei kitos. Bet liko paskutinis... Manęs niekada nepatrauks tokia antraštė. Sportininkai ne jo sporto šakos dalinasi ta antrašte ir, manyčiau, tai buvo neprofesionali. Atrodo, kad kolegos ieško kabliuko dėl ko sukritikuoti. Vakar skaičiau antraštę vieno iš kolegų, kad baidarių ir kanojų čempionate lietuviams nepavyko iškovoti medalių, nors apskritai tas čempionatas buvo vienas sėkmingiausių istorijoje. Nesuprantu kaip būdamas atstovu spaudai tą gali rašyti. Portalai persidalina ir turbūt nekeičia antraštės dauguma. Man trūksta pozityvumo. Kitos šalys itin ieško pozityvo, kad ir Tokijo olimpinėse žaidynėse. Žurnalistai yra žiauriai pozityvūs, einama į draugišką santykį su sportininkais. Suprantu, kad reikia padaryti ir kokių „fun“ reportažų, tai jeigu turėsi santykį su sportininkais gerą, jį visada ir padarysi. Mačiau kitų šalių pavyzdžius, kai sportininkas Tokijuje ateina su 20 vieta ir jis yra kalbinamas, sportininko veide šypsena. Ir suprantu, kad čia penkios minutės po olimpinio finišo nesistengiama ieškoti priežasčių, galbūt reikia duoti laiko sportininkui apgalvoti išvadas.

- Sakoma, kad Tokijo olimpinės žaidynės buvo pirmos tokios, kur pasiekta lyčių lygybė. Ką tokio pastebėjote šiuo atžvilgiu? Ar dėl to pasikeitė kaip žurnalistai rašo, pasakoja istorijas apie olimpines žaidynes?

-Dažniausiai krepšinio rinktinė sugerdavo tam tikrą kritikos bangą, o dabar tai pakeitė visos olimpinės rinktinės veidą, kai jos nebuvo. Visi suprantame kokioje situacijoje yra mūsų sportas. Manau, kad dėl to, kad krepšinio nebuvo, galėjo skirti daugiau dėmesio kitiems sportininkams žurnalistai. Man trūko užkulisių, bet vėlgi, pandemija tam darė įtakos. Dėl lyčių lygybės, man atrodo, tai yra išpūstas burbulas. Dirbtinis reikalas. Naikinamos rungtys, kurios turi ilgų metų tradicijas ir dirbtinai kuriamos rungtys moterims, kur nei konkurencija, nei lygis nėra aukštas. Man asmeniškai nepatinka. Suprantu, kad daug lengviau konkurenciją pakelti, kai tai yra olimpinė rungtis, bet kol ji neturi bendros masės, pavadinti ją olimpine. Būčiau už tą lėtesnį, natūralesnį būdą. Lietuvoje lyčių lygybės klausimas vėlgi, mūsų sporte, lengvojoje atletikoje, moterys visada būdavo vedančios ir problema, kad nėra vyrų. Per ilgus metus susiformavo ir mums kalbėti apie tam tikras sporto šakas ir įvesti lyčių lygybę kur apskritai tai yra stereotipas, kad tai yra vyriška labiau sporto šaka, bet tu negali paneigti to. Tarkime, baidarininkas pagalvos gerai ar savo dukrą leistų į baidarių ir kanojų sportą, nes yra tam tikri stereotipai kaip moteris turi atrodyti, kaip moteris turi galbūt kokias sporto šakas sportuoti. Suprantu, kad tokių stereotipų turėtų nebūti, bet tai bet koku atveju liks. Supraskime, kad tas pats boksas, 60 proc. Žmonių galvotų, kad galima ir moterims galima tuo užsiimti. Tarptautinis olimpinis komitetas mėgina lygybės siekti labai skubotai. Labai dirbtinai. Vėlgi, manau, nepasitardamas su sporto bendruomene. Nei sportininkų nuomonės labai čia kas klausė, nei žurnalistų. Tos apklausos. Aš lyčių nelygybės būdama sporte niekada nepajutau. Pas mus buvo mėginta įvesti 50 km sportinį ėjimą moterims. Tai buvo skubotai padaryta, o ir visa bendruomenė padarė klaidą, kad sutikome. Masės, kuri konkurencingai atrodytų, nebuvo. Kol mes augome jau būdami pasaulio čempionatuose, ta rungtis neatrodė reprezentatyviai. Padarėme tą meškos paslaugą, kad ir vyrų varžybose 50 km olimpinėse žaidynėse nebeliks. Olimpinis sportas keisis turbūt ateityje. Žurnalistams ir žiūrovams bus keista matyti kai kurias sporto šakas kaip olimpines. Aš už tą tradicinį požiūrį, juk tai ilgos tradicijos, o kai yra tam tikra sporto šaka, tai man labai sunku priimti tą sporto šaką, kad ji verta to dėmesio.

-Kokie yra tie kriterijai, kad šakos patenka į olimpines, kad ir tas pats breikas Paryžiuje, riedlenčių sportas Tokijuje. Vis tiek siekiama pritraukti kuo daugiau auditorijos, čia komercija?

-Manau, kad TOK visiškai komercializmą mato visame kame. Sportininkų atvaizdas olimpinio komiteto nuosavybė. Kai pasirenkami brendai... Visiems kildavo klausimas kodėl McDonaldas yra olimpinėse žaidynėse. Mes turime visi sutikti, kad tai nėra tas brendas, kuris turėtų būti olimpiniam kaimelyje ir turėtų būti reklamuojamas. Ta pati koka kola. Mes suprantame, kad to dalyko negalime per daug vartoti. Bet tai yra pinigai ir sportininkas yra sraigtelis, kuris iš to visiškai negauna naudos. Turi dar atidirbti reklamai. Įstatytas į tam tikrus rėmus ir sportininko teisės suvaržytos. O apie tas naujas sporto šakas, visada buvo pabrėžiama auditorija, kad viskas būtų greita, dinamiška, įdomu. Nepaneigsime, kad priešandieninio greito judėjimo toks tempas netinka. Bet tai padaryti visiškai komercija, kur tik televizijos teisių daromi pinigai. Ne taip turėtų būti. Įtraukti breiką į programą olimpinę, kai nėra net kultūros susiformavusios, tai pakankamai diskutuotina.

-Kiek lyčių lygybės klausimui galėjo daryti įtakos pačios nuotaikos visuomenėje?

-Visame kame ta lyčių lygybė pabrėžiama dabar. Mūsų šalies sporto žurnalistikoje tos nelygybės tikrai daug. Turime daug mažiau moterų sporto žurnalistikoje, bet vėlgi, aš niekada nejutau kažkokio blogo dalyko, kad aš viena stoviu su mikrofonu, o aplink mane 10 vyrų. Tikrai ne. Turbūt man pats lyčių lygybės klausimas labai diskutuotinas. Mes suprantame, kad tam tikrose visuomenėse nežinia ar kada bus įmanoma tą padaryti. Kas Tokijoje buvo, tai lyčių lygybė buvo tas dalykas, kuris labai stumiamas, viešinamas apie tai buvo kalbama, bet tai daroma per skubotai ir per griežtai. Turbūt, vėlgi, jeigu mes padarytume labai plačią apklausą tarp sportininkų, manau, mes gautume labai įdomius rezultatus. Aš manau, kad visi už tą, kad viskas būtų pakankamai natūraliai daroma ir po truputį. Kiekviena rungtis ir sporto šaka turi patekti nuo Europos, pasaulio čempionatų ir tik tada pretenduoti į olimpines. Taip, stūmimo būdu yra lengviau, bet ar mes nenustekensime tos pačios sporto šakos. Juk suprantame, kad gimnastikoje vyrų darančių meninę gimnastiką mes tiesiog neišsivaizduojame. Vėlgi, kodėl nieks nekalba apie vyrų galimybes ten pasirodyti? Tiesiog, aš to dirbtinio lyčių lygybės klausimo aš visiškai nepalaikau. Aišku, vyrų atlyginimai bent komandinėse sporto šakose skiriasi dešimtimis kartų nuo moterų. Tai problematiška. Aišku, jei man reikėtų užsiimti lygybės klausimais, turbūt neišvengiamai kvotų, taisyklių keitimo principu irgi vadovaučiausi, bet reikia suvokti, kad palaikymo nebus. Tie patys žurnalistai, kiek bebūtų tas lyčių lygybės klausimas svarbus, kai kas atrodo tiesiog keistai. Kaip tai reikėtų spręsti aš neturiu atsakymo.

-Olimpinių žaidynių metu buvo iššaukiančių pavyzdžių kaip visuomenė ir pati žiniasklaida reaguoja į seksizmo apraiškas. Kai komentatorius Nerijus Kesminas vienos plaukikės figūrą

palydėjo prunkštelėjmu: nepanašu į plaukikės figūrą ir kandžiomis replikomis, toks poelgis buvo traktuojamas kaip neprofesionalus, sulaukė neigiamų reakcijų. Kaip vertinate situaciją: perdėta ar ne?

-Aš kaip komentatorė nelabai galėčiau sau to leisti, bet turbūt jei turėčiau kokią nors iššaukiančią nuomonę visuomenės atžvilgiu, visada ją pasilaikyčiau sau. Bet išėjo kaip išėjo. Kai mes kalbame apie visuomenės stereotipus, ne tik apie visuomenę, bet apskritai kaip turėtų atrodyti moteris, kaip turėtų vyras. Iki kiek sportininkas turi sportuoti, tarkime. Tų stereotipų visuomenėje yra labai labai daug. Vėlgi, čia reikia keisti viską nuo pat pagrindų. Aš kiekvieną kartą matau kaip treneriai, žurnalistai, federacijų ir organizacijų atstovai atkreips dėmesį, jei sportininkas nebeatitinka savo kūno tam tikrų standartų ir atrodo, kad tai turės įtakos jo rezultatui, tai tikrai to yra labai daug. Sunkiausia tai atlaikyti moteriai sportininkei kalbant apie standartus. Kalbu čia labiau kaip sportininkė, man šiandieninis klausimas truputį perdėtas. Tokio kalbėjimo apie svorį neturėtų būti, nes tai yra jautru. Aš sutinku, bet man pačiai, jei sulaukiu užuominų ar pastabų, tai nepaveikia manęs, kaip paveikia dabartinį jauną žmogų. Mes turime kalbėti apie tai, kad ta dalis visuomenės X, Y, Z, yra kitokia. Mes turime prisitaikyti prie to. Kas sunkiausia, kad mūsų treneriai ir sistema nusistovėjusi, ir amžius didesnis. Įtraukti jauną žmogų į sportą dabar reikia kitais būdais. Yra patrauklios šakos, kur jauni eina – aš nustebusi kaip keičiasi viskas. Kai mes buvome Australijoje treniruočių stovykloje, ir vyrai, ir moterys lipo ant svarstyklių jų nematydami. Nes viena iš sportininkų pasakė, kad negalės dalyvauti projekte, jei kasdien po kelis kartus matys savo svorį. Tai buvo pakeista, bet šitoje situacijoje mane nemaloniai nustebino, kad kiek buvo replikų. Galiausiai paaiškėjo kuris žmogus nenorėjo svertis, tai buvo nesuprantama pačių trenerių. Gaila, kad stereotipai labai gilūs, bet tai taip jau jautru, kad neaišku kaip elgtis. Esu turėjusi atvejų, kai supratau, kad tai be galo svarbu. Savo aplinkoje turėjau žmonių, kurie baigė sportuoti dėl panašių dalykų. Mes į tai neturime numoti ranka. Jei komentatoriaus pastabą girdėjo jauna mergaitė, galbūt kuri galvoja apie sportininkės kelią, bet ji netelpa į tuos „standartus“, ji greičiausiai nebesirinks to sporto. Mes turime galvoti apie pasekmes. Galbūt vyresniems sportininkams ta pastaba nesukels jokių emocijų, bet mes turime galvoti apie tą modernų sportą, kuris turi pritraukti žmogų jaunatvišką, mes turime suprasti, kad kiekviena pastaba, patyčios gali turėti lemiamą pasekmių konkrečiam žmogui. Kamuolys ridenasi ir visos tos antraštės išeina, kur žvaigždžės piktinasi ir visa kita, tu nori atrodo kažkokių gerų dalykų, bet pasieki tai, kad ta pastaba tiesiog išplito taip, kad gal dar daugiau mergaičių pasiekė. Galime įsivaizduoti jei tai būtų lietuvis sportininkas, manau, pastabų yra labai daug. Mes turime keisti savyje, žurnalistai kritikos vengti, ypač kas liečia standartus ir stereotipus. Tikrai neturėtų. Aš pati patiriu spaudimą stereotipinį dėl amžiaus. Kiek čia tų metų gali sportuoti. Sporte moters yra kita problema. Moteris visuomenės akyse

atrodo, kad taip, ji gali kažkiek pasportuoti, bet ji turi kurti šeimą. Vyras gali sportuoti iki 45-erių, nes jis vyras. Jeigu mes kalbame apie lyčių lygybę, mes turime paliesti kitas problemas, kurias patiria moterys sportininkės. Didesnis spaudimas dėl to kaip turi atrodyti, kiek turi sportuoti, kokią sporto šaką. Daug stereotipų. Pati kaip moteris aš jau 10 metų patiriu tam tikrus stereotipus, bet nesu tas žmogus jautrus pastaboms, jos mane veda į priekį. Žurnalistiniam darbe stengiuosi tiesiog to vengti. Kada baigsi karjerą klausimai ar rezultatus nulėmė kūno formos – to pas mane niekada nebus, nes tai prasilenkia su žmogiškumu. Tai gali turėti lemiamų pasekmių konkrečiam žmogui.

-Yra pastebima, kad formuluojami tendencingi klausimai sportininkams pagal lytį?

-Tikrai labai daug yra. Ta rinka vėlgi yra maža. Vienas apie kitą daugmaž žinome ir bandome iškelti tą „pikantišką“ detalę. Jeigu tai bus motinystė, tai čia vienas sportininkas net buvo pasakęs: „Kiek čia jau praėjo kaip aš jau turiu tą vaikelį, tai gal pabaikime?“ Aš suprantu, kad gal tie pirmieji mėnesiai-pusmetis ar metai, kai sportininkas grįžta ir laimi medalį, tas klausimas iškils, bet tiesiog apie tai visada kalbėti... Ta pikantiška detalė tiesiog paskui nuvalkiojama. Tiesiog niekam nebeįdomu. Manau, kad žurnalistai pas mus tuos tendencingus klausimus turi. Aš nežinau ar čia tiesiog profesionalumo stoka ar ta rinka yra tokia maža. Apskritai ta sporto žurnalistika mažai kinta. Tie patys žmonės toje pačioje vietoje labai daug metų. Sporto žurnalistai dėl to gal nelinkę keistis. Jei visą gyvenimą žurnalistas buvo kritiškas, jis ir toks lieka, nepasikeičia. Aukso viduriuko ieškoti, suprantu, kad kai kuriais klausimais negali būti ne kritiškas, ne kietas, nes tau privalu atskleisti tą temą kokia yra. Bet nebūtina visur ieškoti to negatyvumo. Ieškoti tų dalykų, kas visada tavo darbe atsispindi. Manau, kad sporto žurnalistika gali keistis kitaip. Gal čia tam tikras tendencijas diktuoja ir auditorija. Ta konkurencija yra siaura ir kiekvienas žiūrės kiek peržiūrų surinko, kas kiek komentarų turėjo. Tas turbūt. Kai nesi įspraustas į tuos rėmus, kad turi būti žiūrimumas didžiausias, tai yra kur kas lengviau. Tos laisvės yra daugiau. Gali paliesti tas temas kam gal niekada nebus įdomios. Aš dėl to džiaugiuosi, bet kiti kolegos įrėminti ir gal dėl to būna tokie savo darbe.

Informantas Nr. 5, vyras, internetinio portalo atstovas

-Pradėkime nuo to, kas Jus atvedė iki sporto žurnalistikos?

-Mano istorija gal dar kitokia. Mokiausi VGTU civilinę inžineriją. Turėjau būti inžinierius, bet gal kokiam 3 kurse suvokiau, kad turbūt ne tam kelyje esu. Pradėjau dairytis kur galiu save realizuoti. Pastebėjau darbo skelbimą, kvietė tada į „Lietuvos žinias“, taip ir tapau greitai žurnalistu. Dabar jau kokį 20 metų esu.

-O koks asmeninis ryšys su sportu?

-Buvau plaukikas 10 metų. Dar metus penkiakovininkas. Visi žaidimai krepšinis, futbolas ėjo lygiagrečiai, bet daugiausiai esu tarsi buvęs plaukikas.

-Kaip trumpai apibūdintumėte sporto žurnalistikos misiją?

-Susipina kelios misijos: kuri turinį, kuris įdomus skaitytojui. Iš esmės sportas yra pramoga. Didžiąja savo dalimi: renginiai, rungtynės. Yra visokių kitokių misijų kaip pilietiškumo ugdymas, sveikos gyvensenos ugdymas, nušviečiant per žvaigždžių gyvenimą, daug jaunimo užsikabina sportuoti.

-Koks dažniausiai yra santykis su pašnekovais. Dažniausiai jie būna sportininkai, federacijų atstovai. Koks ryšys, labiau asmeninis ar tenka išlaikyti tą profesinį atstumą?

-Man daugiausiai darbiniai santykiai. Skambini, visada prisistatai, kad esi žurnalistas. Jie tai supranta kodėl skambini, ką čia darai. Kai dirbi daugiau metų, tai natūraliai su kai kuriais užsiveda draugiškesnis ryšys. Nesakyčiau, kad pereina į artimą draugystę, turbūt kad ne. Bet natūraliai kažkuriems žmonėms pajauti didesnę simpatiją. Su kai kuriais išlaikomi šalti santykiai, su kai kuriais galbūt net tampa priešiškais, jeigu parašai kažkokius kritinius straipsnius.

-Kaip pati žiniasklaidos rinka atrodo? Konkrečiai kalbant apie sporto sferą?

-Iš esmės sporto žvaigždžių norėtųsi daugiau turėti, kad būtų visiems pavyzdžių. Pradedant nuo jaunimo ir baigiant žurnalistais. Kuo didesnė paletė būtų sporto žvaigždžių, tuo būtų įdomiau rašyti. Grubiai skaičiuojant, krepšininkų keliolika. Ir olimpiečiai, be abejo. Aukšto kalibro, kurie žinomi Europoje savo sporto šakose irgi nėra tiek daug, kaip norėtųsi. Šalis nedidelė.

-Kaip rengiatės ekskliuzyviniam interviu?

-Priklausomai nuo to ar taip atsispiriama į aktualią temą, visiškai vienoks interviu, kur rūpi išsiaiškinti vieną temą, gali būti vos keli klausimai, gali būti daug. Portretiniai būna didesni su dar daugiau klausimų. Būna kur jungi straipsnyje kelių pašnekovų nuomones. Yra pakitusios formos audio, video. Labai įvairių tekę daryti. Būna, kad pristatai per tą žmogų tam tikrą renginį ar po varžybų perteiki emociją sportininko.

-Ar nėra pastebima lyčių atžvilgiu tendencingų klausimų. Pats savo darbuose ar formuluotumėte kokį klausimą moteriai, kurio neužduotumėte vyrui ir atvirkščiai?

-Nepastebėjau kažkaip. Man visi sportininkai lygūs. Labiau lemia žmogaus asmeninės savybės. Jei koks jautresnis, mėgini švelniau paklausti. Ar jei yra sudėtingesnėje situacijoje, po pralaimėjimo. Ar vyras, ar moteris visiškai skirtumo nejaučiu. Ką pastebiu iš patirties, nežinau, gal kolegėms žurnalistėms šiek tiek nejauku užėti į rūbinę žaidėjų, kai vyksta kalbinimai, tarkime, po Eurolygos rungtynių.

-O bendrai žiūrint į Lietuvos žurnalistikos pavyzdžius ar yra tekę matyti, kai ko nors paklausia žurnalistai moters, ko tikrai neklaustų vyro?

-Gal anksčiau būdavo daugiau. Tai daugiau siejama su moters fiziniu grožiu, anksčiau veikusius stereotipus, jeigu pasižymi fizinėmis savybėmis, pasitaikydavo ten apibūdinimai „simpatiškas, gražuolė“. Pastaraisiais metais nebepastebiu to, bent jau mažiau. Jei lyginčiau Lietuvos žiniasklaidą viso pasaulio kontekste, man kažkaip atrodo, kad mes per vidurį kažkur rikiuojamės. Geriau, nei serbiškos ar turkiškos žiniasklaidos sporto portalai, kur mirga daug nuotraukų visokių, kur pabrėžiami sportininkų žmonių ar sportininkų kūnai. Lietuvos žiniasklaidoje pastebiu vis mažiau. Gal kažkiek dar atsilieka nuo skandinavų, kur daugiau akcentuojama lyčių lygybė. Bet einama ta kryptimi.

-O su kuo susijęs tas pokytis?

-Girdisi daugiau balsų. Moterų aktyvisčių, kurios už tai kovoja. Priverčia susimąstyti. Kiek jau ten giliai kiekvienas apmąsto turbūt asmeninis dalykas, bet aš taip kažkaip stengiuosi įsiklausyti ir pasverti ar tai didelė problema, ar mažesnė. Man atrodo, kad tai mažesnė, nei kad kalbama. Lietuvos tautinis olimpinis komitetas buvo surengęs gal tris seminarus šia tema. Bet kažkaip einant per prizmę sporto žurnalistų. Bet neteko girdėti ar skaityti straipsnių, kur aiškinamasi kodėl moterų sportininkų yra mažiau, negu vyrų. Kodėl trenerių yra mažiau moterų. Ta problema lyg kažkaip pateikiama per sporto žiniasklaidą, nors tai yra viena sporto dalis. Gal ne pati svarbiausia.

-Pateiksiu vieną pavyzdį, kuris šiek tiek iliustruoja situaciją. Komentatorius Nerijus Kesminas per Tokijo olimpinių žaidynių plaukimo varžybas eteryje pamatęs vieną plaukikę prunkštelėjo ir numetė repliką jai. Kilo nepasitenkinimas ir socialiniuose tinkluose. Portalams tai tapo tam tikru turiniu. Kokia Jūsų nuomonė, čia išpūsta problema ar čia ne perdėtai buvo sureaguota pačios visuomenės?

-Mano asmenine nuomone, tai biški perdėta. kažkaip kai pažįstu Nerijų Kesminą, jis neturi tokių stereotipų, kad moteris būtų žemiau, nei vyras. Manau, kad jam išsprūdo ir būtų tą patį pasakęs, jei būtų pamatęs vyrą. Kas, aišku, vėlgi nebūtų gerai sakyti komentatoriui. Bet faktas, kad jeigu figūra nepanaši į plaukiko. Diplomatiškai būtų geriau nesakyti. Suprantu ir jį. Jei reakcija kilo, kad nepanaši į plaukikę, tai nebuvo panaši. Dabar tai buvo gyva komentatoriaus reakcija ir tuo labiau, jis atsiprašė.

-Ar tokia reakcija būtų ir prieš kokį 10 metų po tokio komentaro?

-Turbūt to nebūtų buvę. Pakankamai ryški feminizmo banga besiritanti, pastarąjį dešimtmetį turi tą poveikį. Apie tai kalbėdami, o kartais ir užsipuldami. Be pagrindo tai čia jau kitas klausimas.

-Pačiose olimpinėse žaidynėse Tokijuje organizatoriai atvirai deklaravo, kad pasiekė tą lyčių lygybę. Naikinant rungtis, įvedant kvotas. Ar pastebima, kad yra pokytis, kaip sakoma?

-Man tai kažkaip atrodo, kad iš dalies pritemptas dalykas. Didesnis paveikslas būtų įdomesnis atlikti tyrimą kiek apskritai yra sportuojančių vyrų ir moterų. Olimpinės žaidynės yra vienos sporto varžybos. Kaip futbolo ar krepšinio čempionatas, vyksta tris savaites.

-Žvelgiant į naujienų atranką, kaip dėliojami prioritetai? Ar darote asmenines kokias pastangas siekiant pajavairinti turinį, kad būtų vienodžiau nušviečiama apie vyrų ir moterų sportą?

-Mes gal labiau stengiamės suteikti lygybės kalbant apie sporto šakas, kad nebūtų ir kitos pamirštos. Turbūt, kad žiniasklaidos misija yra svarbu rašyti, kas svarbu žmonėms. Jei tai žvaigždės, klubai, ir rašome apie juos. Krepšiniui daugiausiai dėmesio: daugiausiai sirgalių, biudžetai, varžybos vyksta visą sezoną. Norėtusi dažniau apie sportininkes ryškiausias rašyti, bet jų startai pakankamai reti. Meilutytė turbūt buvo labiausiai nušviečiama per pastarąjį dešimtmetį. Kitos tai Laura Asadauskaitė, Airinė Palšytė ar Milda Valčiukaitė, jos pakankamai retai startuoja dėl specifikos. Natūraliai dėmesio mažiau, nei kokiam „Žalgiriui“, kuris žaidžia 60 rungtynių per metus. Išsiugdomas taip nuolatinis dėmesys. Moterų futbolo klubai nėra išpopuliarinti ir stiprūs, moterų krepšinis – nelabai žaidė tarptautiniuose turnyruose.

Negali užsižaisti skirdamas savo asmeninį laiką ir dėmesį klubui ar sportininkui dėl savo simpatijų, nes dirbi skaitytojui. Skirti dirbtinai didesnę dėmesį kas dar nėra to vertas nežinau ar gerai. Nepadare populiarinimo, sėkmės prasme.

-Apibendrinant, lyčių lygybės pokytis kaip suprantu, manote, kad ateina. Bet probleminami tam tikri atvejai kiek perdėtai?

-Jeigu kalbėtume apie sporto žurnalistes. Kodėl kai kurios redakcijos vyriškos. Iš tiesų, galėtų būti lygus balansus, jei būtų daugiau žurnalisčių. Negalėtum priimti moters vien tam, kad ji yra moteris, visų pirma, reikia turėti talentą, pastangas. Kaip ir sporto žurnalistikoje, taip ir gyvenime, kas įdėjo daugiau pastangų, kieno istorija įdomesnė. Čia pagrindiniai prioritetai. Asmenybių bruožas. Vieni sutirština labiau spalvas, kiti gyvena dar senamadiškomis nuostatomis. Ir leidžia sau tuos bajeriukus, kurie dabar nėra teisingi ar vertingi. Galiausiai, judame visai gera kryptimi, man atrodo.

Informantas Nr. 6, vyras, internetinio portalo atstovas

-Pirmiausia, trumpa istorija kas Jus atvedė iki sporto žurnalistikos?

-Įstojau su keliais žmonėmis, kurie šiek tiek anksčiau jau buvo žurnalistikoje. Mes buvome kursioikai. Po pirmo kurso vasarą daug bendravome, atsirado pozicija ir pasiūlė. Buvo tada krepšinis.net. Ten buvo pirmasis darbas toks, gal pusantrų metų ten dirbau.

-Ar pats sportuojate?

-Užsiiminėjau futbolu kokius 4 metus. Bet ten nebuvo, kad aš labai geras buvau, tik kaip laiko praleidimo laikas. Mini karjerą baigėme, kai baigėme mokyklą. O sporto fanas visais laikais buvau. Visų sporto šakų.

-Kaip vertinate sporto žiniasklaidos rinką?

-Gal nuo rinkos dydžio priklauso, bet reikėtų specializuotis. Nuo redakcijos dydžio priklauso, kiek sporto žurnalistų turi. Jei 5-6, aš, manau, reikėtų. Ar tai krepšinis, futbolas būtų. Jei neleidžia finansiniai gebėjimai, tai nelabai ką ir padarysi. Tenka būti universaliems. Šiaip reikėtų.

-Kokį santykį turite su savo pašnekovais sportininkais? Ar jus pažįstate asmeniškai daug sportininkų, ar ryšys labiau profesinio pobūdžio tik?

-Priklauso nuo sportininko. Kiek teko kalbinti tai yra pavyzdžių kaip sportininkas elgiasi. Kiek man teko susidurti, yra ir tokių, kad labai aiškiai užbrėžia liniją, vos ne reikia kreiptis „jūs“. O kiti kaip tik sako kreiptis vardu iškart. Pats pašnekovas diktuoja kiek prisileidžia.

-Koks požiūris apskritai į sporto žurnalistikos tikslą, paskirtį?

-Kai kuriems atrodo, kad tai tik rezultatų rašymas, įvykių sekimas. Man tai atrodo, kad plačiau reikia. Būna situacijos, kad ir susiję su teismais, reikėtų plačiau žiūrėti į tai.

-Kaip įprastai rengiatės išsamiems, ekskliuzyviniams interviu su sportininkais?

-Rašausi ranka klausimus. Ant lapo ar į sąsiuvinį. Pats tada randu stilistinių klaidų pas save, pasireguluoju. Pasirenki kokią nors informaciją, perverti ankstesnius interviu. Pasižymiu klausimus, kurie yra būtini. Priklauso ką kalbini. Arba nuo sporto šakos, jeigu kažkuria labai domiesi bus kitaip.

-Bendrai žiūrint į Lietuvos žiniasklaidą, ar nėra formuluojami tendencingi klausimai sportininkams, atsižvelgiant į jų lytį?

-Nepastebėjau, nežinau. Kad atkreipčiau kolegų darbuose ką nors akivaizdžiai, ne, nemanau. Viskas gera linkme krypsta.

-Sakote, kad krypsta. Ar yra kažkoks pokytis pastebimas?

-Gal anksčiau buvo, šiek tiek. Priklauso kas klausia, kokia tema. Gal panagrinėjus labiau, rastum.

-Šią vasarą įvyko Tokijo olimpinės žaidynės. Sakoma, kad jos pirmos tokios, kur pasiekta lyčių lygybė. Ką tokio pastebėjote šiuo atžvilgiu? Ar dėl to pasikeitė kaip žurnalistai rašo, pasakoja istorijas apie olimpines žaidynes?

-Aš asmeniškai to nepastebėjau, bet gal tai yra gerai. Taip afišuoti. Žurnalistai, sportininkai atlieka savo darbą. Yra tam tikri profesionalumo standartai ir viskas. Nemačiau ir nenagrinėjau labai.

-Buvo juk visokių ir skandalų. Keitėsi organizacinis komitetas, kai seksistiniu pareiškimu pasisakė vienas vadovas. Yra konkretūs veiksmai ir kaip visuomenė reaguoja. Pokyčių buvo daug, ar tai pastebima?

-Šiek tiek afišuoja, kad pasikeitė vadovas, manau, visi pastebėjo. Aš tai esu kai ką girdėjęs, bet pačiai visuomenei nedaug kas žinoma. Kiek afišuoti, paskelbi.

-Olimpinių žaidynių metu buvo iššaukiančių pavyzdžių kaip visuomenė ir pati žiniasklaida reaguoja į seksizmo apraiškas. Kai komentatorius Nerijus Kesminas vienos plaukikės figūrą palydėjo prunkštelėjimu: *nepanašu į plaukikės figūrą* ir kandžiomis replikomis, toks poelgis buvo traktuojamas kaip neprofesionalus, sulaukė neigiamų reakcijų. Kaip vertinate situaciją: perdėta ar ne?

-Prisikalbėti kaip sakoma lengva. Bet tai yra neprofesionalu. Nerijus Kesminas tikrai čia neteisus. Eteryje, tokiam kontekste tai nėra pateisinama. Neatrodo skaniai. Tuo labiau toks profesionalas. Galėtų apie kitus dalykus pašnekėti kaip pasiekimai, galimybės, varžovės, bet tikrai neafišuoti, kad ten kūnas kažkoks. Vertinčiau kaip klaidą.

-Ar tokia viešosios erdvės reakcija skirtųsi, sakykime prieš dešimtmetį?

-Priklauso. Manau, kad egzistuoja visuomenėje susiskaldymas. Gal kitam neatrodo nieko blogo, gal kaip juokelis. Bet yra laikas, kada galima tą daryti. Čia egzistuoja ir kartų kaitos reikalas. Nelabai skanu. Visokių yra, visokių reikia, kaip sakoma.

-O koks pačio vertinimas dėl lyčių lygybės klausimo. Ar jis aktualus Lietuvos mastu? Kiek į tai atsižvelgi dėlįdamas savo darbus ar pasirenkant temas?

-Niekai neatsižvelgiu, iš tikrųjų. Tai nėra prioritetas. Pagal skaitomumą, žiūrimumą žiūri. Yra sporto šakų, kur labiau dominuoja vyrai, yra tokių, kur labiau dominuoja moterys. Galėtų save daugiau pristatyti tam tikros sporto šakos. Bet darbe pagal tai tikrai nesidėliuju darbus, temas, pašnekovus. Niekada negirdėjau kažko nei iš redaktoriaus.

-O kaip kokybinis aspektas, ar pastebima, kad sportininkai įrėminami į savo lyties aspektus ir pagal tai dėliojamas turinys?

-To nedarau asmeniškai ir to nesuprantu. Kalbant apie kolegas kitus, man tas labai nepatinka. Aš to niekada nedaryčiau. Bet tikrai pamatau pavadinimuose. Kaip išskiriamas sportininkės grožis, pasuka kita linkme temą. Afišuojama ta lyčių grožis, bet aš to niekada nedarau ir mūsų portale to stengiamės nedėti, neskirstyti. Tai vulgaru ir nereikalinga. Galbūt skaitomumą gali pakelti. Aš tą pastebiu, bet neskanu. Ir temos tokios gali sukelti chaosą, diskusijas. Nelabai profesionalu, galima ir be to, tiesiog. Ir būna taip užsuka, kad straipsnis bus apie viena, bet iš tikro visai apie ką kita. Kai bandai paveikti žmones tais žodžiais „gražuolė“, „galingoji“, ar panašiai. Man atrodo prasilenkia su etika. Turi būti kažkokie etikos standartai.

Informantas Nr. 7, moteris, televizijos atstovė

-Kokia Tavo istorija patekimo į sporto žurnalistiką?

-Esu iš tų, kurie buvo kaip sporto fanai, o ne profesionalūs sportininkai. Aš iki kokių 20 metų, iki studijų laikų apskritai neįsivaizdavau, kad tą įmanoma paversti darbu. Mano smegenys to visiškai nesuvokė. Aišku, aš matydavau Laimą Janušonytę, matydavau tuo metu dar Ritą Stankevičiūtę, kai aš studijavau. Tarsi aš matydavau, kad moterys yra, bet man tai atrodė per daug kosmosas. Nemaščiau, kad tai išvis įmanoma. Atrodė, kad esu sporto fanė ir tai yra viskas. O kad gyvenime turėsiu daryti ką nors kitokio. Bet kad tai galima paversti savo darbu, pusę gyvenimo to neįsivaizdavau. Tokia pradžia, jeigu galima sakyti. Negalvojau, kad galiu būti sporto žurnaliste, būdama sporto fane ir neturėdama išsilavinimo sporto žiniasklaidoje.

-O kokios mėgstamiausios sporto šakos?

-Neturiu favoritinių. Jeigu vyksta pasaulio futbolo čempionatas, tai tą mėnesį man atrodo, kad nieko geriau nėra šiame pasaulyje. Su krepšiniu mes gyvename visą sezoną, kadangi krepšinis pas mus yra sportas Nr.1, natūralu, kad turbūt krepšinis man yra įdomiausias. Labai seku Eurolygą ir NBA. Pagal tai kiek valandų aš praleidžiu stebint, krepšinis užima kokį 80 procentų to viso katilo. Turiu širdies sportų, tokių kaip dailusis čiuožimas, lengvoji atletika, plaukimas. Norint turbūt būtų galima daug ką.

-Koks būtų vertinimas sporto žiniasklaidos rinkos. Ar žurnalistai turi laisvę specializuotis, ar tenka būti gana universaliems?

-Žvelgiant į mūsų rinką, turi būti pakankamai universalus, išskyrus, jeigu esi krepšinio žurnalistas. Krepšinio rinka turbūt, kad šiai dienai yra didesnė už visą likusią sporto rinką. Mūsų labai dideli ir galingi krepšinio portalai ir mūsų krepšinio žurnalistai yra pasiekę netgi sakyčiau Amerikos lygį pagal tai kaip jie dirba. Kaip formuluoja klausimus, koks požiūris, vertybės. Krepšinio rinkoje taip, gali specializuotis tik į krepšinį ir to pakaks vietos po saule Lietuvoje. Sunku įsivaizduoti, kad būtum vien lengvosios atletikos žurnalistas ar kokio dailiojo čiuožimo. Kas man gal ir patiktų. Aš tik garsiai svarstau. Arba tada eini į federaciją dirbti atstovu spaudai.

-Kalbant apie santykį su pašnekovais. Dažniausiai tai būna sportininkai arba federacijų žmonės. Koks dažniausiai būna santykis, ar būna, kad su kai kuriais ryšys labiau asmeninis, o su kitais

tenka grynai profesinį atstumą išlaikyti? Koks dažniausiai būna tas santykis ir kaip tai daro įtaką derinimui interviu?

-Aš sutinku, kad kai yra asmeninis ryšys, tai turi ir plusų, ir minusų. Aš iš tų, kur stengiuosi palaikyti atstumą. Tai natūraliai, kadangi mūsų labai mažai, kartais susidraugauji su tais sportininkais. kažko dėl to ir netenki, nes draugas gali paprašyti ko nors nepasakoti. Esu iš tų kur labai mažai draugų turiu tarp sportininkų. Čia yra mano profesija. Autoritetą reikia užsiauginti, žinoma, televizija jį padeda labai auginti. Taip jau yra, vis dar daugeliui žmonių atrodo, kad jei dirbi televizijoje, tai čia kažkoks stebuklas. Ypatingai mažų miestelių žmonėms. Žinoma, garsiems sportininkams tai ne itin prideda. Bet kuo labiau esi matomas, tuo didesnis autoritetas. Kuo didesnis autoritetas, tuo priėjimas prie sportininkų šiek tiek lengvesnis. Iš didžiosios dalies sportininkų dabar jaučiu didelę pagarbą man. Bet taip nebuvo visada. Būdavo man ir labai sunku, kai jie jausdavosi viršesni, juo labiau, kai esi mergina. Galų gale, ir su sportininkais buvo nelengva, ir su sporto žurnalistais, kurie tuo metu buvo jau patyrę ir jie žiūri į tave kaip į kažkokią jauną blondinę, merginą, į kurią abejingai žiūri „ką tu čia veiki, ar tikrai supranti kažką apie sportą?“. Yra tas kelias. Pradžia yra komplikauta ir tą pagarbą užsitarnauti, ir su sportininkais derinti interviu, ypatingai, jeigu tai yra krepšinis. Nes tai yra daugiausiai pinigų uždirbantys sportininkai Lietuvoje. Ne tik finansai, jie įsivaizduoja, kad yra žvaigždės. Gyvena savo burbule. Galbūt kartais aukščiau, nei turėtų būti. Vertybės pas žmogų turėtų būti. Kartais pagalvoji, kad leidžia sau gerokai per daug. Visokių replikų, ko aš tik neprisiklausiau, kai buvau jaunesnė.

-Kaip suprantu, išskiriate kitokį santykį iš sportininkų su krepšininkais. Kuo čia, šiuo atveju, turi lyties aspektas? Galbūt kada ir praverčia?

-Yra du aspektai. Ir praverčia, ir kenkia. Manau, kad kol esi jaunas ir žiūri į tave „kas tu esi tokia“, tai yra du dalykai. Aišku, kad būnant moterimi yra privilegija, kad kažkaip žvilgsnis kitoks į tave. Gal atviresni. Pajaučiau, kad nuoširdesni vyrai sportininkai su moterimis. Kartais ir moterys būna nuoširdesnės, nes jos gerbia tave, kad prasimušei šioje srityje. Pavyzdžiui, mixed zonoje (interviu zona po rungtynių – aut.past.) po pasaulio krepšinio čempionato rungtynių, visi sustoję į vieną eilę, vieni pripuola prie vieno, kiti prie kito. Natūraliai, matau, kad jeigu aš viens ant vieno pasigaunu sportininką, tai jis yra gerokai atviresnis, nei su krūva kur penki žurnalistai, kurie kalbina kitoje vietoje. Bet čia irgi ne tik dėl to, kad moteris, bet ir autoritetas, čia susipina.

-Kalbant apie krepšinį, tai vienas toks žanras yra interviu po rungtynių rūbinėje.

-Man yra tekę tų patirčių, tu blogai jautiesi. Taip neturėtų būti, bet tai ne tik Lietuvoje vyksta, tai visame pasaulyje. Įsibrauti į vyrišką rūbinę, jie kažkaip. Man yra tekę daug replikų išgirsti, kai dar sporto halėje, tais laikais vykdavo Kauno „Žalgirio“ rungtynės. Ta rūbinė tokia mažytė, aišku, tie laikai dar buvo...Kai kas juk keičiasi. Reikia pripažinti, kad tobulėjame kaip žmonės, kaip tauta. Kiekvieną kartą būdavo. Tuo metu aš vienintelė buvau sporto halėje mergina, čia 2009-2011 metais. Ir varydavo lauk, ir nenorėdavo kalbėti. Tie žvilgsniai, menkinantys. Tikrai buvo laikas, kai pasakiau sau, kad neisiu aš į tą rūbinę. Kodėl man eiti ten, kur nesijaučiu gerbiama absoliučiai. Su Vilniaus „Rytu“ būdavo tas pats. Ta Babrausko, Jomanto karta, tai eik tu sau. Ko aš tik neišgirsdavau. Iki šiol žinau, kad egzistuoja tie dalykai kaip jei Kauno „Žalgiris“ neįsileidžia žurnalisčių, jei atskrendi į išvykos rungtynes. Ir tavo komandoje yra mergina. Nesvarbu, jei ir 3 ryto atskrisi, tavęs neįleis į autobusą. Ir turėsi savais būdais ieškoti kaip nuvykti į viešbutį. Čia yra prietarai, futbole lygiai tas pats.

-O situacija keičiasi?

-Dėl autobusų tikrai žinau, kad niekas nesikeičia, niekas į autobusą moterų neįleidžia.

-Dabar grįžtant į tokį labiau filosofinį, koks yra apskritai žurnalistikos tikslas?

-Pranešti naujieną, supažindinti tautą su to žmogaus istorija. Nedaugelio toks tikslas yra, bet mano ir įkvėpti kitus sportininkus, žmones. Yra pozityvių, ir neigiamų dalykų. Bet tai nėra politika. Dažnai tai yra įkvėpimas man.

-Prakalbome apie „mixed zoną“, kai interviu asmeniškai su sportininku. Kaip dažniausiai rengiesi tokiems interviu, kaip renki informaciją?

-Jeigu nori gero interviu, svarbiausia yra pasiruošimas. Gali ir improvizuoti, jei esi labai charizmatiškas. Bet pasiruošimas privalomas. „Google“ visagalys, tiesiog domiesi tuo žmogumi. Išgyvenimais, patirtimis. Kadangi rinkta maža, tai dažnai daug ką žinai apie konkretų sportininką.

-Mane dominantis aspektas yra žurnalistų požiūris į sportininkų reprezentaciją, pateikimą. Ar bendrai žvelgiant į Lietuvos žiniasklaidą nėra pastebimi tam tikri tendencingi klausimai? Sportininkams, lyčių atžvilgiu.

-Aišku, kad yra. Iki šiol. Turime tą žaizdą gydyti. Džiaugiuosi bent jau dėl to, kad nebeliko tų antraščių seksistinių. Ko aš nepripažįstu pati. Ir pati esu parašiusi ne vieną. Tarkime, ten „gražuolė, ilgakoję tenisininkė“. Ir eteryje turbūt pirmaisiais savo metais Šarapovą esu vadynusi gražuole. Bet ne, kiek dabar tenka stebėti antraštes labai yra privengiama. To tokio „vėžio“ nusikratėme, bet tas seksizmas taip...

Negali būti. Negali būti ir klausimų. Bet kai esu moteris, uždavinėjant klausimus automatiškai neatstovaujame vyrus. Automatiškai svarbu kaip vyrai žiūri į tai ir užduoda klausimus. Manau, kad moterys yra atsargesnės. Yra pagarba vyrui, ir moteriai. Stengiamės juos paversti lygiais.

-O ar darai asmenines kokias pastangas, kad išvengtum tų klišių?

-Išprusimo reikalas čia. Aš esu tą dariusi, nes gal buvau dar vaikas galvelėje. Neturėjau žinių. Nelabai įsivaizdavau kas yra tas seksizmas. Nesigilinau visai į tas problemas. Natūralu, kad užlipau ant to grėblio pati. Po to mačiau, gilinausi, kad yra keliamos šios problemos Lietuvoje. Sporto žiniasklaidos federacijos.

-Šią vasarą įvyko Tokijo olimpinės žaidynės. Sakoma, kad jos pirmos tokios, kur pasiekta lyčių lygybė. Ką tokio pastebėjote šiuo atžvilgiu? Ar dėl to pasikeitė kaip žurnalistai rašo, pasakoja istorijas apie olimpines žaidynes?

-Turbūt, kad dar vis sunkiai. Ar mes tikrai labai kalbame apie šias problemas. Kaip kalbame, rašome. Aš pasigendu, kad būtų garsiau apie tai kalbama. Galėtų gal vienytis ir pačios sportininkės. Gal jos turėtų imtis iniciatyvos. Mes koncentruojamės į save, kas atrodo populiariausia, skaitomiausia, žiūrimiausia. Televizijoje vaizdas svarbus, kuo jis geresnis. Ar mes televizijoje dirbant privalome lyčių lygybę eskaluoti. Man pačiai trūksta tų pokalbių. Nelabai žinau situacijos, apie tai su sportininkėmis nesikalbu.

-Tai koks tas bendras visuomenės fonas, dar nepribrendęs pokyčiams? Ar jų nereikia?

-Požiūris nepribrendęs. Dirbtinai daug kas daroma. Iš Amerikos atėjęs tas dalykas. Bet taip yra pasiekiami rezultatai. Reikia imtis garsaus kalbėjimo, mokymų organizavimo, „summitai“ kai vyksta. Aš kai buvau Amerikoje, tą pajaučiau. Kad mes skiriamės, dar nepribrendę kaip tauta. Jei pačios sportininkės kalbėtų garsiai, daugiau galimybių atsirastų. Gal aš klystu, bet didžiausią lygybę atrodo pasiekė lauko tenisas. Bet kiek kovojo. Dar buvo „tweet‘as“ apie geriausią visų laikų krepšininę, kuri tiek pat NBA sezonų žaidžia kaip LeBronas Jamesas, turi tiek pat MVP titulų iškovojo. Per sezoną uždirba 200 tūkstančių, kai Jamesas 34 milijonus.

-Olimpinių žaidynių metu buvo iššaukiančių pavyzdžių kaip visuomenė ir pati žiniasklaida reaguoja į seksizmo apraiškas. Kai komentatorius Nerijus Kesminas vienos plaukikės figūrą palydėjo prunkštelėjimu: *nepanašu į plaukikės figūrą* ir kandžiomis replikomis, toks poelgis buvo traktuojamas kaip neprofesionalus, sulaukė neigiamų reakcijų. Kaip vertinate situaciją: perdėta ar ne?

-Parodo, kad visuomenė keičiasi, nes tikrai kilo skandalas. Buvo žmonių, kurie sako, kad to negali būti. Bet vėlgi, tokie mes lietuviai esame. Dėl to ant to grėblio ir užlipame. Labai neskubėčiau teisti Kesmino. Taip, negalima taip daryti, tikiu, kad jis nenorėjo įžeisti. Reikia laiko. Gerai, kad jis buvo iškeltas toks klausimas. Gal prieš 10 metų net nebūtų niekas išdrįsęs pasakyti kaip čia komentatorius galėjo pasisakyti taip. Su komentatoriais visko būdavo. Yra pasaulio čiuožėja, buvusi Amerikos čempionė, tokia princesiškos išvaizdos. Ji susirgo depresija, priaugo daug svorio ir vis tiek ėjo čiuožti. Ji vis tiek suprato, kad Amerikoje tai priims, tad gali tą daryti vis tiek. O mes kaip tauta dar nesubrendę.

-Prieš dešimtmetį būtų nuleista juokais?

-Tikrai taip. Jau prieš 10 metų buvau šioje rinkoje. Atsimenu, kad nebuvo keliami tokie klausimai. Kita vertus, gal ir gerai, kad taip įvyko. Matome, kad vyksta pokyčiai.

-Patys Tokyo2020 organizatoriai dėl seksistinių pasisakymų atleido du darbuotojus savo, kaip ši situacija vertinama?

-Atrodytų perdėta, bet tas pats galioja dabar ir kitiems judėjimams kaip „Black Lives Matter“, tiesiog dabar mes taip gyvename. Dabar viskas yra labai sujautrinta. Mes dabar tokiaime laike gyvename.

-Lietuvoje yra įvairių iniciatyvų gerinti situaciją sporte lyčių lygybės aspektu, ar jos pasiteisina?

-Reikia pripažinti, kad per mažą poveikį, turėtų daryti didesnę. Bet nieko nedaryti irgi būtų neteisinga. Reikia žengti žingsnius po truputį. Bet viskas liečia ir pinigus, atlyginimus. Jeigu nieko nedarysi, tai nieko mes nepasieksime.

-Kiekybiniu aspektu objektyviai lygybės naujienose nepasiektume, bet kaip dėl kokybinio aspekto. Ar dedi kokias asmenines pastangas, kad būtų situacija pagerinta, savo iniciatyva?

-Turiu pasidžiaugti tuo, kad yra mano sprendimas, ne redaktorių, jeigu pirmu numeriu noriu parodyti apie moterų kovą nors laimėjimą. Man nereikia eiti kovoti. Jeigu aš manau, kad taip reikia, niekas man nepasiginčys. Yra buvę, bet žinau, kad apie moterų istoriją esu rodžiusi pirmu numeriu kaip gerą pavyzdį. Bet aš neskirstau pagal lytis. Pagal pasiekimą, tos pergalės ar istorijos svorį. Sporto žiniose nėra taip, kad jei tai apie moterį, tai būtinai paskutiniu numeriu. Taip nėra. Kai žinau, kad verta, aš stengiuosi pateikti tą labai įdomiai. Galbūt man taip pavyks prisidėti prie to. Breiko šokėja, kad ir. Jai vos 13 metų, bet gavo daug dėmesio, jos istoriją kalbėti. Visos geriausios sportininkės gauna dėmesio, kiek jos yra vertos. Pasistengiu padaryti tiek, kiek aš galiu. Jei tai gera istorija, aš tikrai įsidėsiu.

Informantas Nr. 8, vyras, internetinio portalo atstovas

-Koks kelias buvo iki sporto žurnalistikos?

-Baigiau archeologijos studijas, bet dirbau rūbininku naktiniame klube. Išsiunčiau rašinį į Delfi Piliečio skiltį apie tą darbą, mane pastebėjo. Kažkas užmatė ir paprašė mane rašyti tekstus, taip pradėjau po truputį rašyti, nors pradėjau nuo pramogų žurnalistikos. Aktualijose irgi dirbau iki sporto.

-O pats santykis su sportu?

-Patirtis su sportu jaučiasi dabar labiausiai, nes atradau nišą, kur su kovotojais galiu daug bendrauti ir rašyti. Su jais nuo 11 metų iki pilnamenystės bendravau, nes užsiiminėjau karatė. Esu daugkartinis Lietuvos čempionas. Kai dėl sveikatos nebegalėjau sportuoti visada sakiau, kad liksiu šalia tatamio. Pažadą tęsiu iš dalies. Nėra problemos ir su kitais sportininkais.

-O koks santykis su pašnekovais? Dažnai asmeninis ar tenka dažniau išlaikyti profesinį atstumą?

-Karjeros pradžioje stengiausi per federacijas susirasti sportininkus. Dabar turiu principą, kad su federacijų prezidentais, sekretoriais stengiuosi nebendrauti, nebent man reikia kontakto. Niekada jų nieko neprašau. Kad man neskambinėtų po to, kad va reikia padėti, parašyti. Stengiuosi sportininkus jaukintis ir bendrauti tiesiogiai. Kolegos man yra pripaišę, kad su kai kuriais sportininkais esu draugeliai. Su tuo nesutinku, nes su jais neleidžiu laisvalaikio. Yra vienetai žmonių, apie kuriuos žinau daugiau, nei žurnalistas turėtų žinoti.

-Kaip suprantu, išskiriate dvi kategorijas pašnekovų: federacijų atstovai ir sportininkai. Kurių santykis gali daryti skirtingą poveikį.

-Bendraudamas su federacijos atstovais gali tapti įrankiu paskleisti jiems reikiamą informaciją. Jie be reikalo tau niekada neskambina. Sportininkai. Aš turiu savo misiją ir iš jų darau herojus, kurie gali būti pavyzdžiu kažkam.

-Kaip įprastai rengiatės interviu, kaip renkama informacija?

-Kaip ir sakiau, turiu misiją, kad sportininkai būtų pavyzdžiai jaunesniems. Kad suteiktų vilties žmonėms. Mano interviu užtrunka ilgai. Žvalgybą atlieku kiek įmanoma plačiau. Anksčiau net spausdindavausi pažintinius interviu su sportininkais. Turiu pribraukytų, prirašytų žurnalų kas būtų įdomu paklausti, kas dar nepaliesta. Pavyzdžiui, jei būtų interviu su Asadauskaite (Laura Asadauskaite-Zadneprovskiene – aut. past.), atsiversčiau užrašus ir matyčiau ką naujo galima papasakoti. Aš pats nesu

sporto enciklopedija. Aš rekordų, detalių ir skaičių nepamenu, tai ir interviu metu apie tai nekalbėsiu, tai jau aprašyta. Man svarbu interviu metu iš pašnekovo *ištraukti žmogų*. Mano tikslas yra parodyti sėkmės istorija ir parodyti kitiems, kad ir jie gali tokiais tapti, jei pasinaudos patarimais. Žodžio interviu netgi bijau, tai vadinčiau pokalbiu. Aš turėjau patirtį su broliais Navickais prieš Pekino olimpinės žaidynes (2008 m. – aut. past.), kai skaičiau klausimus iš užrašų ir man jie vis sakė, kad jau į šį klausimą atsakė, supratau, kad kartojuosi ir reikia pačiam žurnalistui pokalbį valdyti. Užrašai nėra gerai. Dabar nepamenu, 13 metų nesu jokio klausimo užsirašęs. Ruošiuosi interviu tiek, kiek turiu bazę apie sportininką.

-Ar nėra formuluojami sportininkams tendencingi klausimai, bendrai žvelgiant į Lietuvos žiniasklaidą?

-Geras klausimas. Kartais galvoju, kad žurnalistai bijo paklausti vyro sportininko apie hobius. Visada moterys sportininkės sulaukia klausimų kaip sekėsi grįžti į sportą po motinystės atostogų. Kartais žiniasklaida... Kaip čia suformulavus, kad nieko neįžeidus...

-Tai tiesiai šviesiai?

-Aš manau, kad žurnalistai dažnai sugeba tyčiom ar netyčiom suformuoti, kad sportas yra ne moterims. Lyg dar vis keistai žiūrime į aukšto meistriškumo sportininkes. Moterų dažniau klausia apie karjeros pabaigą, kai pasigimdo, išteka. Vis dažniau. Kas nors atsitinka gyvenime, visada to klausia. Vyrų kažkaip niekada neklausia, kai gimsta sūnus: „Kaip dabar tavo krepšinininko karjera?“. Niekas neužduoda tokio klausimo. O moterų visada to klausia lyg ji netyčia tam sporte ir yra. Jei pasigimdo, tai viskas. Tavo misija kaip ir įvykdyta, viską reikia mesti. Tai jaučiasi. Dėl klausimų formulavimo sunku vertinti. Klausimo formulotė ne visada matysis straipsnyje.

-O pats kiek skirtingai ruošiatės?

-Turbūt nesijaučia šito. Su vyrais aš galiu leisti kažką pasakyti jiems grubiau, tik reikia turėti minty mano interviu. Aš juos darydamas atiduodu daug savęs. Čia mano metodika. Tam, kad žmogus ką nors papasakotų apie save, turi daug atiduoti ir savęs. Kai reikia šifruotis interviu, žinau, kad drąsiai dvi minutes galiu prasukti, nes pradžioje aš pasakoju kokius nors reikalus savo. Kartais jeigu tu nori prieskonio, kalbant su vyru įmesti gali barbarizmą ar nusikeikti, jei pažįstu žmogų 5-10 metų. Kartais būna, kai moterys su manimi nesitvardo ir nusikeikia. Bet aš neskirstau. Neseniai turėjau situaciją, kai dariau interviu kavinėje su sportininke ir aš labai pergyvenau ką pagalvos kiti. Kad čia vos ne pasimatymas. Dėl to aš labai jaudinausi, kad galvos va kaip čia dabar tokia graži mergina su tokiu seniu

sėdi. Realiai čia galbūt toks pas mane. Pirmąkart pajaučiau, kad gal senstu, nes pergyvenau ką žmonės kiti pagalvos.

-O čia tik pašmonėje buvo toks pamąstymas?

-Aš tikiuosi, kad iš mano kalbos nesijautė ir pokalbyje tai neatsispindėjo. Sportininkę pažįstu pakankamai seniai, sutariame, tai nebuvo tokio. Tik pagalvoju, kad gali keistai kitiems pasirodyti. Keistai, kai susitinki su 23 metų sportininke, o tau yra 37. Tikrai, jau diedas, palyginus. Prisimenu tik tuos filmus kaip kas nors ką nors nufotografuoja ir po to bulvarinė žiniasklaida parašo, kad susirado naują vyrą. Man toks vaizdinys, kai pasijaučiau senstantis ir net šiek tiek kompleksuojantis. Stadione jei būtume susitikę ar treniruočių salėje, būtų gerai. Dabar kavinėje – kitaip, keistokai. Laukiu šifruotis net tą interviu ir mėginti pastebėti ar klausimus užduodant aš pats kitaip kaip elgiausi. Sportininkams kur tik neteko uždavinėti klausimų, bet kavinėje prieš kokį 10 metų. Čia kaip ir esu važiuavęs į Skrabulio (lengvosios atletikos federacijos prezidento Eimanto Skrabulio – aut. past.) organizuojamus lengvaatlečių apdovanojimus, kur visos lengvaatletės su aukštakulniais, suknelėmis ir tada aš pradėdau *parintis*. Reikia kažkaip ir pačiam solidžiau, pasitempti. Čia tokie psichologiniai dalykai. Kaip ir moterys, patekusios į rūbinę krepšininkų po rungtynių. Aš įsivaizduoju kaip krepšininkai jaučiasi. Rūbinė kaip ir šventas dalykas.

-Šią vasarą įvyko Tokijo olimpinės žaidynės. Sakoma, kad jos pirmos tokios, kur pasiekta lyčių lygybė. Ką tokio pastebėjote šiuo atžvilgiu? Ar dėl to pasikeitė kaip žurnalistai rašo, pasakoja istorijas apie olimpines žaidynes?

-Buvo keista tokia pastaba dar būnant Tokijuje. Visi rašydavo praktiškai tą patį, tie pašnekesiai po finišų. Pastebėjau, kalbant apie lytis, kad kai kurie žurnalistai kalbėdami apie moteris stengėsi rašyti poetiškiau, švelniau, gražiau. Kažin ar sutiktum, jei kas nors parašytų, kad Mindaugas Maldonis laikytų puokštę gėlių po apdovanojimų, ar kas nors rašytų „laikydamas kuklią, bet ypatingai gražią puokštę“. Po Asadauskaitės laimėjimo buvo taip parašyta vieno žurnalisto. Nemanau, kad pats žurnalistas tą būtų parašęs prie Maldonio interviu. Linkstu prie to, kad žurnalistai buvo linkę prisitaikyti. Dėl klausimų formulavimo nežinau kaip kiti. Atrodo, kad buvo bandymas prisitaikyti prie lyties. Gal net keistai tai skamba, bet buvo bandymai pateikti tai tarsi... Žinome, kad visiškai žurnalistikos *old schoolas*, tu ten stengiesi surašyti greitai, nesistengi ko nors ieškoti. Bet prie moterų atsiranda kažkokia poezija, jos nėra prie vyro. Nežinau ar tai susiję su lytimi, gal tu bijai Asadauskaitės ir dėl to bandai gražiai parašyti. Šitas jautėsi. Man Tokijo olimpinėse pasirodė aktualiai iškelta psichologinės būsenos tema, būtent moterų. Apie spaudimą. Vyrai nešneka dažniausiai. To nepastebėjau, kad mes tą tendenciją pagautume. Apie

savo patirtis nenoriu labai daug skleistis, kai iš trijų kalbintų Lietuvos moterų sportininkų dvi per interviu iškart po starto apsisverkė... Galiu palyginti iš savo patirties tik, kad ar tai buvo Robertas Tvorogalas, ar Liveta Jasiūnaitė, praktiškai, mano tonas klausimų buvo ne pačiomis parankiausiomis temomis formuluojami panašiai, išskyrus tai, kad Tvorogalą žinojau kaip prakalbinti, turėjau geresnį ryšį, nei su Liveta. Žinojau daugiau apie pasirengimą, galėjau daugiau žaisti. Dėl klausimų nepatogumo, turbūt lygybės ženklas. Aš tik girdėjau iš kolegų kaip viskas skambėjo, nes ten išvis nėra ką šnekėti apie lytis, ten reikia šnekėti apie tai, kaip kai kurie žurnalistai nuvažiuoja ir nežino kur nuvažiuoja.

-Įdomus pavyzdys dėl moters pergalės aprašymo. Kai mes neturėjome Tokijuje vyro laimėjimo tarp Lietuvos sportininkų, gal mes negalime objektyviai įvertinti kaip jis būtų nušviestas?

-Gali būti. Kitas dalykas, Asadauskaitė nėra netyčiukas, tai žmogus su titulais. Tu neateisi ir negalėsi jai pasakyti, nu, ką. Tie visi titulai.. Nori pateikti gražiai. Nesvarbu medalis ar ne, bet su tam tikrais sportininkais norisi bendrauti kitaip. Jei būtų ji likusi kokia penkta, manau, kad su jos versija būtų lygiai tas pats. Bet vėlgi. Buvo Asadauskaitės sidabras ir kitos penkiakovininkės Gintarės Venčkauskaitės 7 vieta. Didelė konkurencija. Žurnalistai būtų skirtingai kalbinę ir aprašę jas abi. Nors skirtumas tik 5 pozicijos. Ten visa kita tema yra apie žiniasklaidą, nes niekam nebuvo įdomi Venčkauskaitė, kai turėjome Asadauskaitę. Čia buvo tas požiūris, ai septinta, niekas turbūt nerašė labai gražiai, kad „žiūrėjo į savo rankas, į nutrintą pėdą“. Aš improvizuoju. Ir bandė tvardyti ašaras, kurios vos nenuvedė iki medalio. Niekas nebandė perteikti Venčkauskaitės išgyvenimų poetiškai. Ir jos džiaugsmo, nes ji džiaugėsi pasiekimu lygiai kaip Laura, tik kad nėra medalio dar. Man Gintarės iki šiol gaila, nes ji padarė fantastišką dalyką, bet jos niekas oro uoste nepasitiko net. Nei federacija, nei žurnalistai, niekas.

- Olimpiadų žaidynių metu buvo iššaukiančių pavyzdžių kaip visuomenė ir pati žiniasklaida reaguoja į seksizmo apraiškas. Kai komentatorius Nerijus Kesminas vienos plaukikės figūrą palydėjo prunkštelėjimu: *nepanašu į plaukikės figūrą* ir kandžiomis replikomis, toks poelgis buvo traktuojamas kaip neprofesionalus, sulaukė neigiamų reakcijų. Kaip vertinate situaciją: perdėta ar ne?

-Pats komentuoju su Nerijumi ir pats su juo kartais komentuoju. Žinau ko iš jo tikėtis. Dėl lyčių, aš manau, kad nesvarbu ar ten būtų mergina, ar vaikinai. Būtų tas pats išsprūdę ir apie vaikiną. Taip, neetiška, bet tai nesusiję su lytimi. Aš komentuoju kovines sporto šakas. Sakykime, išeina du kovotojai: vienas liesas, o kitas raumeningas. Kovinio sporto komentatoriai, jie gali vertinti. Fiziką, kūno sudėjimą. Visi žino kovą tarp Tysono Fury ir Deontay Wilderio, visi žino, kad Wilderis tikras atletas. Visi supranta, kad fiziškai atrodo Tysonas niekas prieš Wilderį, vat bokso ar UFC komentatoriai gali pasakyti savo

nuomonę, kad prastokai atrodo Fury ir neprilygsta savo fizine forma. Pagal fizinę formą matai koki rezultatą gali pasiekti sportininkas. Čia kovinis sportas. Sakykime, bet kokią kitą, kur reikia išvermės. Jeigu ultramaratonininkas Sania Sorokinas ruošiasi maratonui ir matai kaip pas jį pilvas kabo, tu komentuodamas ir pasakysi, kad esi matęs jį ir geresnės sportinės formos. Tai užkliuvo būtent moterims. Jeigu taip būtų pasakyta apie vaikina, kažin, ar būtų tuo dalintasi. Sportininkai kalba, kad į olimpines žaidynes nuvažiavęs Andrius Gudžius buvo nusipenėjęs ir per daug svorio prisidėjęs, taip komentatoriai bijo tą pasakyti. Pas mus nėra mados gal kiekvieną vertinti. Per daug sujautrinta čia buvo, nes moterims pasirodė tai neetiška. Bet mes apie sportą kalbame, ne kad atėjo žmogus šiaip paplaukioti. Moterys sujautrina kai kuriuos dalykus. Savo nuomonės negalime sakyti apie moters sudėjimą. Turėjau tokią situaciją, kai komentavau UFC kovą su Julija Stoliarenko ir akivaizdžiai mačiau, kad varžovė geriau pasirengusi ir lietuvei nelabai pasisekė, bet to nesakai, nes galvoji, kad kas nors įsižeis. Sujautrinta situacija. Mes bijome ką nors pasakyti apie moteris, nes yra jautriau. Negalime kalbėti apie juodaodžius, kad neprirašytų prie rasizmo. Negalime sakyti ko apie homoseksualius, kad homofobu neišvadintų. Buvo vieno iš kovotojų Lenkijos asociacijoje baltaodžio pravardė „juodasis kažkas“ ir aš galvojau ar man nepripaišys ko nors rasistiško. Susimąstau ar minėti, ar ne, jei dosjė komentuojant matau nurodytą informaciją apie orientaciją lytinę ir nežinau ar šiame kontekste reikia sakyti, kad vėlgi kas nors neįsižeistų. Visi sujautrinti, kad bijai ką nors ir pasakyti, nors tai žmogaus istorija. Tarkime, jei sunkesnės pavardės, „užkrenta“ komentuojant ir bijai apibūdinti žodžiu juodaodis, nes tai reiškia, kad skirstai žmones pagal spalvas. Na bet ar jis nėra juodaodis? Yra, bet nieko su tuo nepadarysi.

-Ar asmenines pastangas kokias dedate, kad būtų įvairesnės temos nušviečiamos lyčių atžvilgiu?

-Yra. Mane kažkada užkabino, kai dirbau LRT. Jie turi planą 50/50, kad televizijoje reportažai būtų ne tik sporte, bet pašnekovai būtų po lygiai moterų ir vyrų. Tai ir apie „Panoramos“ laidą. Aš pasisiūliau šį skaičiavimą daryti. Mums reikėjo prieš pradėdant stengtis laikytis šito, paskaičiuoti reikėjo santykį, buvo 76 proc. vyrų prieš 24 proc. moterų. Visur praktiškai vyrai, nebent moterų krepšinio rinktinė, bet ir tai vyras treneris jei komentuoja, tai irgi prisiskaičiuoja vardiklis prie vyrų. Tiesą pasakius, LRT nedirbu daugiau, nei dvejus metus, bet iki šiol stengiuosi to laikytis. Nepatogu, kad dažniausiai rašau apie kovinį sportą. Merginų čia turime, bokse turime tris, kikbokse visi vaikinai. Kai aš matau, kad vyrų „iki kaklo“, aš atsižaidžiu su kitomis sporto šakomis. Žaidžiu savo statistikoje su lengvąja atletika, penkiakove, irklavimu. Keliauju per kitas sporto šakas. Stengiuosi laikytis pagal tą nišą, kurioje dirbu. Tą darau. Turėčiau paminėti ir labai blogą pavyzdį, kai tik pradėjau dirbti sportas.lt. Aurelija Tamašauskaitė laimėjo Europos jaunimo šiuolaikinės penkiakovės čempionatą ir redaktoriai įdėjo jos nuotraukas prie straipsnio kur ji pusnuogė. Buvo svetima, bet ir sava gėda, nes tai ta vieta kur dirbi. Man pagailo, net

neklasiau ką sportininkė galvoja, bet man atrodo, kad aš parašiau. Nusprendžiau, kad turiu „atidirbti“. Jei mes taip paslydome, darėme „normalų“ interviu, su „normaliomis“ nuotraukomis. Ji man atsiuntė. Pasirodo turi ir kitokių, ne tik tų kur rado redaktoriai „Instagrame“. Man atrodo tas straipsnis kur sukėlė tą bangelę dar vis yra su tomis nuotraukomis.

-Per vizualumą būna dažnai tie ryškūs lyties įrėminimai, ar ne?

-Paprastas pavyzdys. Rašai straipsnį ir reikia nuotraukų. Fotografai dažnai neleidžia iš čempionatų naudoti jų nuotraukų. Tada ieškai iliustracijų, tarkime, užėjus pas Dianą Zagainovą. Kai kuriems nuotraukos tokios gali pasirodyti pernelyg iššaukiančios ar seksualios. Bet ji vis tiek pozuoja, nors ir sportiškai apsirengusi. Ne straipsniui iliustruoti. Turinio neturėjimas kartais būna problema. Ne visos redakcijos turi fotografų. Kaip mūsų, pavyzdžiui, neturime fotografų.

Informantas Nr. 9, vyras, internetinio portalo atstovas

-Koks buvo Tavo kelias iki sporto žurnalistikos?

-Mano kelias tiesiai iš profesionalaus sporto į sporto žurnalistiką. Daug tokių nebus.

-Galbūt tai daro įtaką santykiui su pašnekovais?

-Būna, būna. Sportininkai patys kitaip reaguoja, kai žino, kad kalbasi su buvusiu sportininku.

-Ar tai daro įtaką priėjimui prie sportininko?

-Gyvenime gal 3 ar 4 kartus buvo, kai žurnalistui paprastam būtų to nesakęs ar būtų priėmęs kitaip tą klausimą. O čia perklausia, ai, pats sportavote, tai maždaug pats supranti ką nori pasakyti. Labiau atsiveria.

-Kaip vertini sporto žiniasklaidos rinką?

-Visada esu tos nuomonės, kad pas mus sportas visuomenėje užima santykinai žemą vietą. Liečia ne tik sportininkus, bet ir sporto žiniasklaidą. Žaidė šveicarai su Lietuvos futbolo rinktine. Lietuvos rinktinės spaudos konferencijoje matome daugiau užsienio žurnalistų, nei Lietuvos. Pas mus visuomenėje nustumtas sportas gerokai žemiau, nei turėtų būti. Sporto forume Seime Algirdas Sysas išsakė mintį, kad sportas yra likutinio biudžeto finansavimo dalykas. Dažnu atveju, sporto žiniasklaida irgi patenka po tuo pačiu. Universalūs dauguma žurnalistų yra. Atmetus krepšinio portalus. Ant vienos rankos pirštų galima suskaičiuoti žurnalistus, kurie specializuojasi tam tikroje sporto šakoje. Vieną dieną rašysi apie krepšinį, kitą regbį, o savaitę užbaigsi ledo rituliu.

-Pats kaip rengiatės ekskliuzyviams interviu?

-Stengiuosi kuo daugiau perskaityti interviu, kad turėčiau kontekstą. Kad žinotum, jei kas nors pasakė kokią įdomią mintį prieš kokį 10 metų ar prieš metus. Gali perklausti. Kuo daugiau namų darbų reikia pasidaryti. Mėgstu pakalbinti visiškos praeities žmones. Turėjau pokalbį su žiemos sporto trenere, kuri iš esmės pratreniravo visą sovietmetį. Su tokiais būna ir sunkiau, nes ir informacijos sunkiau susirasti.

-Ar nėra klausimai kartais formuluojami tendencingai, atsižvelgiant į jų lytį?

-Gal prieš 5 ar 10 metų tokią tendenciją būtų galima išvelgti, bet jeigu imsime pastaruosius keletą metų, tas skirstymas lyčių. Vyrams apie šeimą dažniausiai neužduosi, aš sakyčiau, to vis yra mažiau. Bent jau iš mano artimos aplinkos, to yra sumažėję.

-Pats kiek skirtingai ruošiatės?

-Pats niekada nesusimąstau ar tas klausimas nuskambės vyrui ar moteriai kažkaip kitaip. Iš esmės net neturiu tokio vieno klausimo, kuris būtų skirtas tik vyrams, o kitas – tik moterims. Ruošdamasis interviu net nesusimąstau.

-Šią vasarą įvyko Tokijo olimpinės žaidynės. Sakoma, kad jos pirmos tokios, kur pasiekta lyčių lygybė. Ką tokio pastebėjote šiuo atžvilgiu? Ar dėl to pasikeitė kaip žurnalistai rašo, pasakoja istorijas apie olimpines žaidynes?

-Taip, dėmesį būtų krepšinis suvalgęs. Nematau labai neigiamų tendencijų, kad štai mes būtinai pakalbinsime lengvaatletę moterį, vien dėl to, kad ji moteris. Viskas natūraliai, pagal įvykius, pagal tai, kas startuoja. O ne pagal tai kokia lytis yra tų sportininkų. Netgi dėliojantis planus nežiūrime vyras ar moteris. O dėl darymo dirbtinio tos lyčių lygybės, nežinau, asmeniškai nematau tame nieko blogo. Dėl to vyrai nenukentės tikrai.

- Olimpinių žaidynių metu buvo iššaukiančių pavyzdžių kaip visuomenė ir pati žiniasklaida reaguoja į seksizmo apraiškas. Kai komentatorius Nerijus Kesminas vienos plaukikės figūrą palydėjo prunkštelėjmu: *nepanašu į plaukikės figūrą* ir kandžiomis replikomis, toks poelgis buvo traktuojamas kaip neprofesionalus, sulaukė neigiamų reakcijų. Kaip vertinate situaciją: perdėta ar ne?

-Taip kaip nuskambėjo tokia frazė ir kokiame kontekste, ji susilaukė atitinkamo atsako. Jeigu tai būtų ne tiesioginis eteris, o, tarkime, įrašas *feisbuke* su nuomone, manau, kad būtų mažiau dėmesio. Mano galva, reikėtų vengti tokių dalykų komentatoriui. Kad ir koks kontekstas bebūtų.

-Tokios reakcijos susilauktume ir prieš 10 metų?

-Manau, kad Kesminas būtų sulaukęs daugiau palaikymo, nei tokių neigiamų reakcijų, tai čia faktas. Pamažu *išlipame* iš tų *kaimietišku bajerių*. Ateityje turėtų būti dar mažiau

-Kaip vertini įvairias iniciatyvas stengiantis gerinti situaciją nušviečiant apie moteris sportininkes kokybiniu aspektu?

-Prisimenu tuos kelis atvejus, kai Lietuvos sportininkės laimėjimas buvo iliustruojamas jos nuotraukomis iš paplūdimio. Neslėpsiu, buvo anksčiau tokių atvejų. Pastarieji pandeminiai metai kažko labai panašaus neteko matyti. Bet yra tų atvejų. Primena geltonosios spaudos straipsnius, kur atsiranda ar tai kokios Europos futbolo čempionato futbolininkų žmonos „karščiausios“, dar yra tokių dalykų. Kai kurie portalai

tą daro. Turbūt nelabai mes įsivaizduojame, kad padarytų Europos moterų krepšinio čempionato krepšininkų „karščiausių“ vyrų dešimtukus. Nežinau, kas turėtų nutikti, kad toks išlįstų. Per olimpines žaidynes atkreipiau dėmesį į amžiaus diskriminaciją. Kai kurie portalai, tarkime, apie riedlenčių sportą ir olimpines čempiones, kurios yra 12-13 metų tiesiai šviesiai vadina „vaikų darželiu“. Čia buvo visiška amžiaus diskriminacija ir man nemalonus pavyzdys.

-Bet ir pagal didesnę amžių, juk būna kompromituojančių klausimų ir matant, kad pagal pasą jau neva karjeros saulėlydis?

-Amžiaus cenzo diapazonas vis didėja sporte. Ar nebus, kad amžiaus diskriminacija ateityje išstums lyčių diskriminaciją? Ir čia turėsime daugiausiai problemų. Tikrai buvo pavyzdys Lietuvoje, kai laimėjo paauglė riedlenčių sporto antraštė buvo apie vaikų darželį. Bandoma skaitomumą surinkti, kažkiek ir žurnalisto nekompetencija ir redakcijos aplaidumas. Riedlenčių sportas juk nėra sekamas ir taip mėginama pritraukti dėmesį. Bet vaikų darželiu vadinti čempionę... Čia sporto šakos specifika. Bet apie Rūtą Meilutytę mes kažkodėl to nerašėme. Čia gali būti nauja banga, kur su naujesnėmis sporto šakomis. Paryžiuje bus breikas juk. Gali išlįsti tokių dalykų. Lyčių diskriminaciją gali pakeisti diskriminacija dėl amžiaus.

-Ar savo darbotvarkėje, parenkant temas, ar dedi pastangas pajvairinti tiek sporto šakas, tiek vyrų, moterų sportas? Ar asmeninės iniciatyvos pasiteisina, ar tam erdvės nėra?

-LRT yra išskirtiniai, nes visuomeninis transliuotojas. Mūsų nespaudžia komerciniai dalykai, kad reikia rašyti tik apie tai, kas skaitoma. Paruošiamė tokių temų apie tokias sporto šakas, kurių kiti taip nedarytų. Pripažinsiu, kad skaitomumo nebūna per daugiausiai, bet galime leisti sau tokią prabangą ir galime sugaišti taip laiką ruošiant apie tai. Lietuvos sporto žiniasklaidoje daug įvykių ir neturime tiek daug žurnalistų. Stengiamės labiau žiūrėti ne į vyrus/moteris, o kad pakalbinti tuos, kurių niekas įprastai nekalbintų. Turėjome 100 žvaigždžių projektą, kur buvo 10 auksinių žvaigždžių. Į tą dešimtuką pateko nevienodo ryškumo žvaigždės. Kalbinome ir jojikę, ir gimnastus, ir buriuotojas, automobilių sporto atstovai. Tradiciniai ir taip gauna dėmesio. Yra tam tikra problema. Kai kuriose sporto šakose vyrams skiriama daugiau dėmesio, nei moterims. Bet štai šiuolaikinėje penkiakovėje natūraliai viskas sukasi aplink moteris. Krepšinyje – 90 procentų apie vyrus. Dėl titulinių nuotraukų prisimenu, kad kone visi paplūdimio tinklinio tekstai iliustruojami moterimis. Pagavau save šiuo atveju, kad paroduodavau. Jeigu bendrai apie vyrus ir moteris, tai pats asmeniškai dėdavau viename tekstą moterų, kitame – vaikinių nuotrauką. Šitas pavyzdys man labiausiai įstrigo, buvo keliamas klausimas dėl atvaizdavimo. Tikrai nėra

man sunku ir į tai atkreipiau dėmesį. Talibanas Afganistane moterims uždraudė sportuoti, tai palyginus kokias mes čia problemas sprendžiame Lietuvoje... Jau tikrai ne trečioji pasaulio šalis mes.

Informantas Nr. 10, moteris, televizijos ir internetinio portalo atstovė

-Koks pačios kelias į sporto žurnalistiką?

-Nuo vaikystės labai domėjausi sportu, žiūrėjau olimpines žaidynes, pasaulio, Europos futbolo čempionatus. Nuo mokyklos norėjau studijuoti žurnalistiką, kad man labai patiko sportas, supratau, kad ši sritis man būtų geriausia. Sukelia daug emocijų, galiu apsiverkti per rungtynes, įsigilinu į tas istorijas.

-Pačios santykis koks su sportu?

-Profesionaliai tai ne. Laisvalaikiu eidavau į sporto klubą, bet čia vėliau, jau kai pradėjau dirbti. Dirbant šioje srityje man pradėjo patikti pačiai.

-Kaip pati vertini sporto žiniasklaidos rinką? Turi žurnalistai kur specializuotis ar nėra pakankamai erdvės?

-Tikrai yra maža rinka, deja, negalima specializuotis kaip kolegos BBC, CNN ar už Atlanto. Mums dirbant gana neseniai, atsirado tų žurnalistų, kurie specializuojasi, kaip krepšinio žurnalistai. Dabar tai pasikeitė, bet tai dėl to, kad atsirado poreikis nušviesti apie krepšinį. Niekas nenori tiek investuoti į sporto žiniasklaidą. Jos reikia, yra skaitoma ir populiori, bet nėra pirmoje vietoje. Nėra sporto laidų su profesionaliais sportininkais, yra rekreacinio pobūdžio apie sveikatą, bet nekyla poreikis turėti laidą apie sportą. Kalbant apie televizijas.

-Bendravimas su sportininkais ir federacijų atstovais yra kasdienybė. Koks yra santykis? Ar tas ryšys labiau asmenišką, ar pavyksta išlaikyti tik profesinį atstumą?

-Čia yra svarbus dalykas. Manau, kad reikia kurti tą ryšį kažkiek, kad jie atpažintų tave kaip važiuoji į kokią trečią čempionatą. Kad kalbinai anksčiau, o dabar vėl. Bet kad ne taptum draugais. To niekada nedarau. Su bet kuo tai rizikingas kelias. Visada bus tas blogas sezonas, tarkime, krepšininko ir aš kaip žurnalistė nebijau paminėti neigiamų dalykų ar temų. Tai paminėčiau tai, jei tai svarbu. Jei tai mano draugas būtų, turbūt nenorėčiau to rašyti ir tai mane apribotų. Jokių draugysčių nei su sportininkais, nei su federacijų atstovais.

-Ar nėra trūkumų, kai žurnalistai specializuojasi tam tikroje srityje, ar neatsiranda konfliktų, kai mėginama nutylėti kokią nors informaciją?

-Kai specializuojasi, sukuri tvirtesnį ryšį su tos srities pašnekovais. Tie patys krepšinio žurnalistai, kurie yra žiauriai geri, bet, aišku, jie dažniausiai gauna informaciją iš krepšinio agentų, kurie yra suinteresuoti. Jeigu gali duoti dideles istorijas, galbūt kitą kartą prašys apie savo klientą parašyti labiau. Šitą pastebiu. Tai vyksta ir Amerikoje, nėra tik Lietuvos problema. Pas mus tik dabar ir ateina, kai atsirado toks gilesnis požiūris. Nieko nėra nemokamo. Nori išlaikyti objektyvumą, bet tuo pačiu nori gauti užuominą dėl išskirtinės istorijos, tai čia pavojinga.

-Kaip įprastai rengiatės interviu?

-Per pandemiją buvo daug nuotolinių interviu. Kai dirbau portale, dažniausiai ir būdavo nuotoliniai. Televizijoje reikia jau dažniausiai susitikti. Tai smagiau, bet, aišku, užima daugiau laiko. Kai ilgai dirbi, pats jau prisimeni informaciją apie sportininkus.

-Ar nėra kai kurie klausimai formuluojami tendencingai? Sakykime, pagal pašnekovo lytį?

-Manau, kad to yra vis mažiau. Nepamenu, kad būtų koks labai seksistinis klausimas. Aišku, esu jų girdėjusi. Mane aišku labai sunervina, bet tuo pačiu suprantu, kad tiesiog yra tokia karta. Galbūt dar nėra išmoktos visos pamokos. Turėtų žurnalistai toliau evoliucionuoti ir išvis nebeliks tokių klausimų. Aišku, žiūriu kaip reaguoja pati sportininkė. Jei labai aiškiai nubrėžia ribas, tai nieko. Bet kartais atrodo, kad dažniausiai apie gražuoles sportininkes kuriamas stereotipas. Kai kurioms patinka būti pozicionuojamoms iš tos pusės, tą irgi pastebėjau. Jos neįsisižeidžia, o jei norėtų, kad iš tos perspektyvos nežiūrėtų, tai jos ir galėtų tą padaryti. Tik ne visos to ir nori. Keistas dalykas, kurį pastebėjau, bet pati to kampo niekada neimčiau.

-Kaip tik norėjau ir klausti o kiek pati skirtingai ruošiesi interviu? Ar vengi tų klišių? Kaip pavyzdžiui, vertini kai Asadauskaitę su medaliu pasitiko ir plakatu „Miss Tokyo“?

-Čia tai nesąmonė, tikrai. Miss pasaulis, tokia asociacija. Kitas klausimas ar Asadauskaitei nepatiko? Nes ji irgi tikriausiai iš tų, kuri nemato dar čia didelės problemos.

- Šią vasarą įvyko Tokijo olimpinės žaidynės. Sakoma, kad jos pirmos tokios, kur pasiekta lyčių lygybė. Ką tokio pastebėjote šiuo atžvilgiu? Ar dėl to pasikeitė kaip žurnalistai rašo, pasakoja istorijas apie olimpines žaidynes?

-Tikrai užsienio žiniasklaidoje buvo akcentuojamas šitas aspektas lyčių lygybės. Pas mus tai tik mano straipsnis buvo. Didelio akcento nebuvo. Tos lygybės visiškai pasiekti taip ir nepavyko. Čia didelis disonansas, juk Japonijoje yra didelė atskirtis ir moterys yra prastoje galios pozicijoje, lyginant su vyrais.

Jie tikėjosi, kad olimpinės žaidynės irgi su ta idėja lyčių lygybės, kad padės ir pačiai šaliai, bet nelabai padėjo kiek žinau. Aišku, kad čia buvo lozungai, kaip ir su kiekvienomis žaidynėmis. Buvo ir gerų sprendimų kaip mišrios estafetės, per tai gerinti lygybę. O skandalai pačių organizatorių parodo kaip bandoma kažką pakeisti ir kaip yra deklaruojama. Dabar juk socialinių tinklų amžius, tereikia viską iškomunikuoti teisingai, bet nebūtinai tai atneša kažkokius pokyčius.

-Pati buvai Tokijuje, ar pastebėjai, kad tie pokyčiai jaučiasi?

-Užsienio žiniasklaidoje buvo daugiau keliamas klausimas. Kad išryškėtų skandalai su japonų organizatoriais. Kalbėta buvo ir apie tai, kad moterims nebuvo leista vežtis vaikus, turėjo padaryti, kad būtų leista. Kėlė tuos klausimus žurnalistai. Visada olimpinėse žaidynėse būna svarbu ne tik sportas, bet ir istorijos aplink jas. Dėl koronaviruso pandemijos kažką daugiau buvo sunku, tiesiog tokia potėmė. Tai gal dėl to lyčių lygybės klausimas irgi gavo daugiau dėmesio.

- Olimpiinių žaidynių metu buvo iššaukiančių pavyzdžių kaip visuomenė ir pati žiniasklaida reaguoja į seksizmo apraiškas. Kai komentatorius Nerijus Kesminas vienos plaukikės figūrą palydėjo prunkštelėjimu: *nepanašu į plaukikės figūrą* ir kandžiomis replikomis, toks poelgis buvo traktuojamas kaip neprofesionalus, sulaukė neigiamų reakcijų. Kaip vertinate situaciją: perdėta ar ne?

- Parodo, kad jau nebegali sakyti tokių komentarų. Manau, kad komentatorius taip daugiau nebedarys, tuo jau kažkas gero pasiekta. Čia buvo nepasirengimas, kai esi nepasirengęs, tai ir išeina tokie komentarai. Dažniausiai būtų iš vyrų komentatorių, moterys komentatorės to niekada nepadarytų. Čia problema, kad kone visada komentatoriai yra vyrai ir ne visada šiuolaikiški.

-Ar ši problema būtų kitaip traktuojama prieš kokį 10 metų?

-Prieš 10 metų manau, kad tiesiog niekas nekeltų šitos temos, nebūtų atgarsio. Gal kam pasirodytų keista, bet niekas nerašytų tekstų.

-Yra įvairių iniciatyvų siekiant pagerinti lyčių lygybės situaciją sporte. Taip pat ir reprezentacijoje. Yra rekomendacijos diegiamos redakcijoms, ar jos pasiteisina?

-Kažkiek gal priverčia susimąstyti, kai parodo statistika visišką nelygybę ir atvaizdavimo skirtumus tarp vyrų ir moterų sportininkų. Dabar dauguma sporto žurnalistų yra jauni, šiuolaikiški, sportavę ir tą palaiko. Tiesiog, viskas susideda į skaitomumą, žiūrimumą ir ko reikia paklausai. Visi atsimuša į tai, kad bus tikrai „Žalgiris“, boksas ar dar kas labai populiarus. Moterų sporto tiesiog taip nežiūrės ir neskaitys. Tai

yra verslas. Mes LRT turime misiją atvaizduoti kuo įvairiau, o visa kita yra verslas. Ne dėl to, kad dirbantys žmonės nenori padėti, jie juk pirmiausia yra darbuotojai ir turi savo darbą atlikti taip, kad būtų skaitoma ir žiūrima. Laisva rinka diktuoja. Tie dalykai primena ir norisi stengtis. Kai Asadauskaitė ir Meilutytė skynė pergales, jos daugiausiai dėmesio ir gaudavo. Mes esame pergalių šalis. Bus rezultatas, bus ir matomumas. Dirbtinai jo kurti nėra natūralu, kaip sakau yra reitingai. Turėtume stengtis kažkiek didinti.

-O kokybiniu aspektu atvaizdavimas ar keičiasi?

-Daug geresnė situacija, nei prieš 10 metų. Dėl skaitomumo... Portale esu dirbusi ir žinau, kad visada jei uždedi iliustracijai gražią sportininkę, kad tikrai daugiau skaitys, žiūrės. Į tai susiveda. Turi būti labai profesionalus, kad tokių triukų nedarytum, bet taip daro visi, ir užsienyje. Manau, kad stengiasi, bet kartais paslysta. Atrodo, kad kai trūksta skaičių ar skaitomumo, tai ir atsiranda tokios istorijos. Kur net nėra sportininkės, bet kur nors „Instagrame“ kelia. Tai yra tam, kad pakeltų skaičius ir ta seksizmo sąskaita, realiai.

-Ar yra erdvės darbe iniciatyvoms, jei jauti, kad istorija verta pasakojimo, ar dedi asmenines pastangas? Yra tekę girdėti, kad nauja redakcinė politika LRT yra, kur protokoluojama, kad būtų kuo daugiau pašnekovų įvairuojančių lyčių atžvilgiu?

-Yra LRT projektas 50/50. Visose žiniuose skaičiuoja pašnekovų lytis, kas mėnesį. Aš skaičiuoju tai sporto žinioms. Projektas priverčia susimąstyti, nes, aišku, visada būna daugiau vyrų. Visose temose. Kai dirbi, pagalvoji, kad gal čia galima dėti moters *sinechroną* ir panašiai. Ši iniciatyva gera, bet negali dirbtinai ir nenatūraliai kažko daryti. Pas mus LRT tai svarbu ir misija, vizija. Moterų sportui stengiamės duoti dėmesio. Būna kėlimas tikslų metinių ir visiems sporto žurnalistams stengiamasi kelti tikslą daugiau ir apie moteris kalbėti.

-Papasakok daugiau apie tą skaičiavimą pašnekovų?

-Tai šiuo metu su sporto skyriumi darau aš. Šiaip užknisa. Darau sporto žinių suvestinę ir reikia nusiųsti atsakingai LRT atstovei, kuri suveda jau visą statistiką.

-Kokios tendencijos atsispindi? Ar pastangos redakcinės politikos daro pokytį?

-Nežiūrėjau tokio pokyčio kaip buvo pradžioje ir dabar, bet būna panašiai. 60 procentų vyrų ir 40 moterų. Čia kai geras mėnuo, nes būna 70 prie 30. Vis dar dominuoja vyrai. Vis tiek daugiau pranešama apie

vyrų sportą, bet tai sunkiai išvengiama. Kartais tikrai galima dar labiau pasistengti, bet vis tiek yra visai neblogai, sakyčiau. Pasižiūrėjus kitų žinias tai labai retai būna moterų. Dar sakyčiau, kad pas mus būna.

-Pati sritis yra irgi labiau vyriška, kur dominuoja vyrai darbuotojai. Ar vyrai kitaip žiūri į lyčių lygybės klausimą nušviečiant apie įvairias sporto šakas?

-Dirbau ankstesniame darbe tik su vyrais, su 6. Čia 7 metai buvo. Čia tik dabartiniame darbe yra daugiau moterų. Irgi yra keistas pasikeitimas, bet tų moterų sporto žurnalistikoje sakyčiau sumažėjo, nes kai pradėjau, buvo kelios kur nebedirba. Ir visos, kurios dirba yra televizijoje. Dar yra viena krepšinis.net. To trūksta, bet žurnalistai žiūri kaip tu dirbi, kaip stengiesi. Man nebuvo problemų, kaip tik didelis palaikymas.

-O kaip tos patirtys, tarkime, rūbinės, po Eurolygos rungtynių? Tai norma, ar būna klišinių istorijų?

-Į rūbinę ne kartąėjusi, bet neturėjau problemų. Čia toks stereotipas, juk jie ten iškart neišsirengia.

Informantas Nr. 11, vyras, internetinio portalo atstovas

-Koks pačio kelias į sporto žurnalistiką?

-Tai tikrai nebuvo mokyklos svajonė dirbti sporto žurnalistu. Apskritai, žurnalistika atsirado pas mane gyvenime netikėtai šiek tiek. Iš to nežinojimo gal kur pasukti. Pradėjau studijuoti germanistiką, baigiau, įstojau į Vytauto Didžiojo universiteto komunikacijos ir informacijos magistrą. Ten prasidėjo mano žurnalistinis kelias, baiginėjant studijas dirbau šaulių sąjungos žurnale „Trimitas“. Buvo toks variantas, kad aš vis dėl to pasuksiu į kariuomenę ir tą žurnalistiką panaudosiu kaip viešuosius ryšius, bet pasukau į sportą, nes „Lietuvos žiniose“ dirbo pažįstamas ir su juo susirašiau, pasakė pamėginti. Pirmasis interviu buvo su Kazlausku. Pamėginau, sakė gerai, ateik. Persikrausčiau į Vilnių ir pradėjau taip dirbti sporto žurnalistu. Kodėl sportas? Sportas užėmė didelę dalį mano gyvenimo. Nuo pat mažens sporto šokius šokau. Paskui buvo visokie kultūrizmai, karatė ir visokie krepšiniai. Daug labai malimosi po sportą buvo ir tai man labai artima. Nedvejojau, kad aš ten liksiu.

-Kaip vertintum šioje srityje besisukiojantis apskritai sporto žiniasklaidos rinką Lietuvoje? Ar žurnalistai turi erdvės specializuotis, ar turi būti gana universalūs?

-Rinka labai siaura. Išmanančių ir galinčių rašyti apie konkrečią sporto šaką tikrai nėra daug. Tendencija yra, kad išmanyti reikia viską, bet yra privalumas, jeigu esi labiau pasikaustęs konkrečioje sporto šakoje ar tai būtų krepšinis, ar futbolas. Populiariausias, aišku, krepšinis. Aš pasirinkau savo favorite lengvąją atletiką ir mane tai žavi. Krepšinio tikrai yra nemažai. Labiau gilinuosi ir ryšių turiu lengvojoje atletikoje.

-Kaip tik užsiminėte apie ryšius. Įdomu būtų pakalbėti apie tai, kokį santykį turite su savo pašnekovais sportininkais? Ar dažniau tai yra asmeninis ryšys, ar pavyksta išlaikyti tą profesinį atstumą? Kaip žinia, ta rinka, kaip sakėte, yra gana siaura ir tie patys žmonės visur sukiojasi.

-Ryšys kuriasi. Be abejo, kad kalbant vis su tais pačiais žmonėmis atsiranda ir kažkoks atpažinimas. Žinojimas kiek galbūt gali būti atviras, nuoširdus, nes tai labai jaučiasi. Jeigu kalbuosi su žmogumi, kuris mane pažįsta, su kuriuo esu jau bendravęs, jis tampa atviresnis, nuoširdesnis. Galbūt kokią naujieną pasako, kurios dar nebuvo viešumoje. Čia dividendai, kuriuos gauni ilgai dirbdamas. Kai sukiesi toje virtuvėje ilgai ir gali sau leisti tokius atviresnius, gilesnius ryšius su sportininkais. Bet tas ryšys vienas yra su funkcionieriais sporto, tai kitas. Kalbinant dažnai tenka imtis profesionalumo, kad argumentų pateikti, galbūt paprieštarauti kažkur. Kokią pasiūlyti provokaciją, kad žmogus pasakytų tą tiesiai šviesiai, o ne per aplinkui eitų. Taip skirtingai, sakyčiau, yra. Jeigu konkretinti sporto šakomis, aiški labai

vieta yra su krepšiniu. Su krepšininkais Lietuvoje sudėtinga yra kalbėtis ir prisikalbinti. Tas žvaigždes atviram ir nuoširdžiam pokalbiui. Daug lengviau ir atviriau, paprasčiau galima susitarti su kitų sporto šakų atstovais.

-O kokie trūkumai, kai yra geras santykis ir nesinori sugadinti santykio? Nekenkia objektyvumui?

-Tikrai objektyvumas mažėja, bet mes irgi šiek tiek priremti prie sienos, nes tų žvaigždžių pas mus yra mažai ir norėdamas gauti medžiagą arba norint išsaugoti gerą santykį su sportininku, turėtų būti kažkokia stipri naujiena, kad peržengtum tą ribą ir nepaisant gero ryšio, pasakyti, kad ne. Gal tai būtų dopingas ir neteisingi metodai, kuriais gali pasiekti rezultatų. Čia būtų ribų riba. Čia jau draugystes reikėtų pamiršti. Ką aš pastebiu, yra teisingai pasakyta, kad ryšys šiek tiek apriboja žurnalisto galimybes pateikti ir galbūt neigiamą informaciją arba tokią informaciją, kuri ne visai baltoje šviesoje.

-Bendrai žiūrint į Lietuvos žiniasklaidą ar neatrodo, kad kai kurie klausimai interviu metu yra formuluojami tendencingai, atsižvelgiant į jų lytį? Ar vis dar yra kokių gajų pavyzdžių?

-Perverčiau galvoje, nu, kad ne. Nėra to stereotipinio skirstymo, manau, pagal klausimus. Klausimai daugiau ar mažiau formuluojami vienodai. Tikrai nėra didelio skirtumo. Matau skirtumą atvaizduojant iliustracijomis. Tarkime, jei apie sportininkę, tai atskleidžiamas jos išorinis, atleistiškas grožis labiau. Daugiau dėmesio tai lyčiai skiriama, bet klausimuose aš to nepastebėjau.

-Lyginant tendencijas per pastarąjį dešimtmetį ar kas nors keitėsi?

-Labai keitėsi. Anksčiau labai daug pasitaikydavo tokių „TOP 10 seksualiausių pasaulio sportininkų“, nors taip pat galėtų būti apie vyrus, bet jų nebūdavo kažkodėl tai. Vėlgi, apie sportininkų vyrų antrąsias puses. Ypač jeigu žinomas asmuo, tai ta tendencija tikrai buvo. Pamažu matau, kad iš sporto nueina tokios temos į pramogų sritį. Į rubrikas „Veidai“ ar dar kur. Galbūt jie jau labiau užsiima šituo. Ką aš pastebiu, labai tas ryškus yra rusų žiniasklaidoje. Kiek stebiu anglai, vokiečiai, rusai kaip jie pateikia, tai pas rusus labai ryškus seksualinis momentas, pabrėžiant, jei tai moteris, reikia akcentuoti jos karštumą, žavesį. Netgi „SportExpress“ kokiam nors „twitter'yje“ meta įrašus su tekstu „Pažiūrėkite, kokia Jefimova, kaip savo naujausiame įrašė parodė savo nuostabų užpakaliuką“. Va taip tiesiogiai drebia be jokių skrupulų. Bandau įsivaizduoti kaip mes galėtume Lietuvoje panašaus ko nors sulaukti. Šiuo metu tikrai to neįsivaizduoju. Man atrodo, kad mes keliais laipteliais jau palypėjome nuo šito. Nevertiname

sportininkės per moters lytiškumą, kaip seksualinio simbolio prizmę. Mes jau vertiname sportininkę kaip sportininkę. Kaip profesionalę.

-O kodėl toks pokytis pastebimas?

-Manau, kad tai išprusimo klausimas. Atėjo į žiniasklaidą žmonės, kurie supranta, kad tai yra tik vienadienių „click'ų“ vaikymasis. Nėra nei taktiški, nei pagarbūs, nei tų pačių sportininkų atžvilgiu.

-Yra tokie faktoriai objektyvūs, kad niekada nebus 50 procentų naujienų apie moteris ir 50 procentų apie vyrus. Čia kiekybinis aspektas, bet man įdomus kokybinis aspektas kaip yra atvaizduojami sportininkai. Vis tik tais ar asmeninių pastangų dedate, kad pajvairintumėte ir dažniau apie moteris parašytumėte. Kartais gal nuo istorijos pateikimo priklauso jos vertė ar verta ją dėti?

-Tų asmeninių pastangų reikia, nes moterų žvaigždžių dar mažiau yra. Gana sudėtinga tų istorijų rasti, kur galėtum pateikti žmonėms. Turime tų žvaigždučių, bet reikia aktualijos tada, nuo kažko atsispirti. Aš sutinku, kad tai yra gana sunku moterims sportininkėms prasimušti, kad atsidurtų žiniasklaidoje. Tie stereotipai yra gajūs, nes futbolas, moterų futbolas. Du skirtingi dalykai. Nėra populiaru. Taip pat kaip ir krepšinis. Moterų ir vyrų krepšinis. Tą parodo mūsų visuomenė kiek renkasi į Lietuvos rungtynes vyrų sirgaliai arenose ir kiek į moterų. Sakyčiau, čia yra visuomenės dalykai. Žiniasklaida orientuojasi į tai, kas yra skaitoma ir įdomu visiems. Vyrų nukonkuruoja moteris. Kažkas turi nutikti tikrai svarbaus, kad patektų į tą dėmesio centrą. Yra tų šviesulių kaip Justė Jocytė kur naujienos apie ją buvo tiesiog „valgomos su medumi“. Sekė žmonės ir norėjo daugiau apie ją sužinoti. Toks išskirtinis perlas, išskirtinė istorija, kuri padeda išlipti į paviršių.

-Naujienas ir paklausą diktuoja tai, kas įdomu auditorijai. Apie Justę Jocytę užsiminėte, bet gal panašiai galėtų turėti potencialo ir į AC Milaną patekusi jaunoji futbolininkė?

-Labai skirtingai žmonės reaguoja. Galbūt nuo istorijos pateikimo priklauso, kokia žiniasklaidos priemonė. Ar visos žiniasklaidos priemonės pateikia vienu metu. Tada tas dėmesys labiau pritraukiamas yra konkrečiam asmeniui. Jeigu ji ateina, kažkur pasirodo. Pavadinimas ne itin užkabina. Kažkokia sportininkė, kurios niekas nematė, kažkur žaidžia... Turi kažkoks būti kabliukas, kuris užkabintų visuomenę. Labai sunku rasti tą kabliuką ir daugeliu atveju, tokios naujienos su srautu nueina tiesiog žemyn.

-Tokijo olimpinėse žaidynėse buvo sakoma, kad pasiekta visiška lyčių lygybė. Ar pavyko ką pastebėti šiuo atžvilgiu?

-Kas domisi tais dalykais, kam rūpi lyčių lygybė tai tikrai užfiksavo. Buvo tų žinių ir žinučių, naujienų. Pats kai buvau Tokijoje labai neskiačiau užsienio žiniasklaidos, bet kiek akis užkliuvo, manau, kad tikrai kas norėjo, tas pastebėjo. Sakyčiau, kad visi žurnalistai į lyčių lygybę pradeda sąmoningai atkreipti dėmesį.

-Atsiranda ir diskriminacija kitais atžvilgiais, sako, ir dėl amžiaus. Apskritai, labai pasikeitė olimpinių žaidynių veidas?

-Tarptautinis olimpinis komitetas sąmoningai pasirinko tas jaunas sporto šakas, kur jauni sportininkai. Padarė, kad ir jaunimui būtų įdomu stebėti olimpines žaidynes, ne tik vyresniems žmonėms. Kaip riedlentės, buriavimas ir visa kita. Aš manau, kad čia įžvelgti skirstymo tarp jaunas ir senas nereikėtų.

Informantas Nr. 12, moteris, internetinio portalo atstovė

-Kokia pačios istorija patekimo į sporto žurnalistiką?

-Patekau ganėtinai anksti. Jau 10 metų sueina šį rudenį, kas pasiskaičius yra labai daug. Tiesą pasakius, atsitiktinai per vieną žmogų, kuris dirba žiniasklaidoje, tik kitoje srityje. Užsiminiau jai, kad aš gal noriu stoti į žurnalistiką ir kaip tik pasakė, kad aš čia kažką rašau mažame portale ir jau išeinu dirbti kitur. Rekomendavo man ateiti. Jei tau nebūtina užsidirbti, tiesiog rinkti patirtį ir gali metus kitus laisvalaikiu parašinėti, įgysi patirties. Pasižiūrėsi kas tai yra. Aš nuėjau ir ten pabuvau ne taip ilgai, kol baigiau mokyklą ten ir buvau pusantrų metų. Padirbau krepšinio mokykloje ir taip išėjo, kad žmogaus užsiminimo dėka gavosi, kad pabandžiau, patiko ir taip ir neišėjau.

-Kaip apskritai vertini žiniasklaidos rinką Lietuvoje? Kalbant ne apie tik krepšinio žiniasklaidos portalus. Ar pakankamai universaliems tenka būti?

-Nepaisant to, kad aš prieš 10 metų atėjau, žmonių, kurie būtų už mane jaunesni ir ateidinėtų vis jaunesni, kaip aš kai atėjau baisiai jauna, baiginėdama mokyklą, dabar kartos gal truputėlį keičiasi. Čia nėra ta profesija, kuri būtų labai patraukli jaunimui. Reikia pradėti ir rašyti dirbti už labai mažai. Jaunimas nori iškart gerų pinigų ir rezultatų. Iš tų žmonių, kurie dirba ilgiau, galėtų papasakoti, kaip atėjo dirbti ankstyvo amžiaus būdami, ten kokių 17-18 metų. Tokių pavyzdžių mažėja. Rinka su kuo mes pradėjome dirbti prieš tuos 10 metų, tai menkai kas pasikeitė kas dirba krepšinio žurnalistikoje. Merginų net pamažėjo. Naujų vienas kitas variantas. Dėl lyčių jei tai aš nesistebiu. Tiesiog daugiau vaikinių sportu domisi ir užsiima. Čia nėra ta sritis kur žmonės po lygiai domėtusi. Man tai yra suprantama, suvokiama.

-Profesionalumo lygis, kalbant apie nišinius krepšinio portalus, dabar daug įvairių naujų turinio formų kaip *podcastai*. Kai kurie išeina ir į plačiuosius vandenis, tarptautinę rinką. Kaip matai pokytį pastaraisiais metais?

-Nori žiniasklaida įtraukti tą žmogų, nes išrankesni skaitytojai darosi. Reikia žiūrėti į užsienio patirtį. Dėl krepšinio pusės, kertinis dalykas buvo Šaro (Šarūno Jasikevičiaus – aut. past.) atėjimas. Didelę kartelę visiems užkėlė, ir žurnalistams. Tu nebegali paklausti apie nieką, nes gausi atsakymą atgal tokį, kad mažai nebus. Turi galvoti ką sakai, ką rašai, turi pasidomėti. Nori nenori, kaip senais laikais būdavo Grigo konferencijos, kur žurnalistai gali užpulti ir aiškinti kaip dirbti, tai šiais laikais to nebus. Šaro atėjimas, jei jo nebūtų „Žalgiryje“, jis nebūtų toks buvęs. Abejoju ar žiniasklaidoje būtų atsiradęs įprotis

važinėti į išvykos rungtynes ar pan. Tik dėl to atsirado. Užkelta kartelė ir žaidėjams, ir žiniasklaidai. Vargu jeigu ne Šaras, ar būtų toks postūmis ir žiniaskladoje.

-Koki santykį turi su pašnekovais sportininkais?

-Derinti reikia su krepšininkais nebent per klubą, jei tokia yra jų politika. Čia toks formalumas. Toks dalykas, kad vis tiek per tiek metų didžiąją dalį pažįsti. Yra kas jau baigė karjerą per tiek metų kiek aš dirbu. Su dauguma bendrauju asmeniškai, jei reikia papildomai atsiklausti, tai aš galiu parašyti ir atsiklausti. Dėl to ryšio, nepasakyčiau, kad kas labai skeptiškai žiūrėtų ar nenoriai. Pora kartų buvo tokių, kai replikų sulaukiau. Per tiek metų tai nelaikau reikšmingu įvykiu. Su dauguma turiu pakankamai normalų santykį. Buvo, kai gražino teismais, nes kažką parašiau. Itin gerus draugiškus santykius turiu su keliais, taip, per darbą susipažinome. Bet čia vienetai, stengiuosi nesivelti. Jei susidraugauji su žmogumi tai gerai, bet gali ir pakenkti darbui. Lietuviškas mentalitetas yra toks, kad labai įsižeidžia jei, neduok dieve, kažką parašysi, nors tai profesiniai dalykai, priima asmeniškai. Būna situacijų, kad kolegos stebisi kaip taip gerai sutariu su koku pašnekovu. Stengiuosi palaikyti normalų ryšį, kad nebūtų taip, kad čia vienas kito nepažįstame, pakalbame interviu ir atseit vienas kito nepažįstame.

-O kai yra labai geras santykis, gali pakenkti žurnalistiniam objektyvumui?

-Man nebūna. Man nei šalta, nei šilta. Galiu ir prieš žmogų rašyti, neišpėjus, jei jis įsižeis, tai čia jo. Čia yra darbas, o ten kažkoks bendravimas. Bet žinau kam yra buvę, kas podcastuose pastoviai kalba, kur turi didesnę tikimybę įžeisti ką nors, būna žinau tokių atvejų. Manau, kad įsižeidė trumpam irgi. Keista, kai sportininkai įsižeidžia dėl to, ką žiniasklaida rašo. Gal nesupranta kokia ta profesija mūsų. Keista, kai nenoriai bendrauja su žiniasklaida. Atrodo jiems lyg priešas, kurio reikia išvengti. O tai iš ko tu, žmogau, pinigus gauni, jei ne iš žinomumo? Nesupranta žmonės, kad negali vengti ir vengimas bus žalingas.

-Kaip įvardytum portalą pastangas nušviesti ir apie moterų krepšinį? Ar jos natūraliai susidėlioja?

-Apie moterų rinktinę visada rašydavome. Pati ir su Jocyte, Štreimikyte šnekėjusi. Aš taip pasakysiu. Pastangų papildomų reklamuojant papildomai moterų krepšinį, nu taip neina. Kad papildomai parašysi ar kažką įdėsi, taip neveikia šita schema. Iki šiol federacijos atstovai būdavo užmesdavo, kad žiniasklaida čia nenori populiarinti, dėti savo pastangų. Populiarumas bus varganai žemas. Jo, įdomu, rinktinė moterų taip. Bet dėl paprastesnių kokių dalykų... Nenori skandinti irgi savo turinio įdedant žinutes, kurios pora šimtų paspaudimų ar ten tūkstančio sulauks. Jei tokius pradėsi dėti... Kas iš to? Dėl vaizdo įdėsi, bet tai

nereikš, kad stengiesi populiarinti ar kad populiarumas pašoks. Nemanau. Papildomai filmuoti, jei nėra temų neverta. Čia tas pats kas apie Regionų krepšinio lygą pradėti rašyti daug. Ne iš čia tas populiarumo didinimas ateiti turėtų.

-Kaip matytum šios problemos sprendimą?

-Aš manau, kad kai nėra rezultatų, rašyk ką nori, dėk ką nori, nebus naudos jokios. Nepagerės. Žmonės mėgsta pas mus pergales ir gerus rezultatus. Neturime nei komandos Eurolygoje moterų, nei dar kur aukštame lygyje, čia tas pats, kas paėmus bet kokią sporto šaką. Rezultatų nėra – nedomins. Pas mus yra mada. kažkas laimi olimpiadoje medalį, tada mada yra plaukimas. Nebelaimi – mada baigiasi.

-Kiekybinio aspekto neįmanoma pasiekti vienodo ir tai objektyvūs kriterijai lemia, bet mane dominantis yra kokybinis aspektas. Kaip sportininkai atvaizduojami? Ar nėra formuluojami tendencingi klausimai sportininkams, atsižvelgiant į jų lytį?

-Esu susidūrusi, kad ir vyrų kartais paklausia, jei yra gimęs vaikas, kaip sekasi, kaip išsimiega. Gal ne taip daug, bet būna kartais. Kai Milakniui (Artūriui Milakniui – aut. past.), Jankūnui (Pauliui Jankūnui – aut. past.) gimė vaikas, tai tikrai sulaukė šia tema klausimų. Aš manau, kad tendencingų klausimų yra, bet čia ne žiniasklaidos, o visuomenės lūkestis. Bendrai toks požiūris, kad jei moteris, tai reikia būtinai jų apie vaikus kažką klausinėti. Ta prasme, jeigu paimtum jaunesnes sportininkes olimpinėse žaidynėse, manau, kad jos sulaukia klausimų kada planuoja turėti vaikų ir taip iškristi iš formos? Čia tiesiog manau visuomenės problema, kad akcentas yra ant motinystės, kaip neatsiejamos žmogaus gyvenimo dalies, bet tik moters kažkodėl. Man tas nepriimtina ir erzina. Esu tokios nuomonės, kad tai dviejų žmonių lygiavertis reikalas. Nėra, kad čia tik moteriai turėtų būti tema minima. Iš principo ji neturėtų būti minima. Tu gali užduoti klausimus apie sportinę formą žmogaus, jeigu tai yra susiję su gimdymu, bet šiaip akcentuoti tuos dalykus. Nežinau, man atrodo turėtų būti truputį atskiri niuansai. Juk tai yra sportininkas. Apie asmeninį gyvenimą ar santuoką neklausinėji pirmoje vietoje. Tai kodėl apie rūpestį, laiko derinimą dėl vaikų turėtum klausti. Pasitaiko, sutinku. Matau kaip sporto šakose kitose, dėl tų pačių tinklininkų aprangų, kad jos per daug apsirengusios. Čia toks absurdas. Atrodo, kad moterų sporte tik vizualiai bandoma pateikti. Čia kad neduok dieve, to neprarasti. Aš atsimenu ankstesniais laikais su krepšininkėmis būdavo ten „gražiausių krepšininkų TOP10“. Suprantu kodėl tai yra daroma, vyriška auditorija. Jie skaitomumą surinks. Bet kodėl jeigu tai moterys, merginos, reikia išvaizdą akcentuoti? Ne ant rezultato akcentas... Jeigu pagimdo, tai aptarinėjama, kad greitai „į formą“ atėjo. Pasižiūrėkite į įspūdingas linijas. Man yra truputėlį per daug. Kita vertus, aš suprantu kodėl tai yra daroma. Čia prioriteto

dalykas. Manau, kad Lietuvoje dar nėra blogiausia situacija, apskritai, sporto žurnalistika yra pakankamai profesionali Europos kontekste.

-Užsiminei apie TOP10, yra buvę ir tokių kaip „gražiausių futbolininkų žmonos“. Turbūt apie žmonių vyrus to nebūtų?

-Vis tiek moterų auditorijos futbolo tema nelabai pritrauksi. Nėra ta sritis, kuria jos labai domėtusi. Nelabai aš įsivaizduoju, gal moterims būtų įdomu futbolininkų vyrų TOP10, aš gal irgi atsiversčiau pažiūrėti.

-Kaip siejasi atvaizdavimo dalykas? Su visuomenės lūkesčiais? Ar keičiasi atvaizdavimo įpročiai sportininkų?

-Manau, mažiau seksistinio atvaizdavimo principo. Čia ne tik su žiniasklaida susiję, yra buvę daug reklamų su moterimis vos ne nuogomis ankčiau. Po to prasidėjo Lygių galimybių kontrolės tarnybos įsikišimas, tokį *baną* uždėjo tokiems reikalams, kad moteris negali būti pateikiama kaip daiktas. Truputėlį tas pateikimas pasikeitė ir kartu visa žiniasklaida. Visos tendencijos kinta, feminizmo idėjos, kai apie moteris kalbama kaip apie lygias, vienodas galimybes. Akivaizdu, kad tokie dalykai greitai nepasikeis, bet Europoje ir visame pasaulyje vis daugiau apie tai kalbama. Tiesmukai jau taip nepateikinės niekas, kaip kad būdavo kokių 10 metų atgal. Kai gali nuogą užpakalį įkelti ir nebus jokio pasipiktinimo didelio. Gal ir žmonės pradėjo kalbėti, kas jiems nepatinka. Beje ir internetas, jei kas nepatiks, iškart „Instagramė“ ar „Facebook“ įrašą kas įkels. Ir pamatys visi labai greitai.

-Kalbant apie visuomenės nuotaikas, pateikiu pavyzdį tokį. Tokijo olimpinių žaidynių metu komentatorius Nerijus Kesminas plaukimo varžybų metu išėjus plaukikei ji buvo palydėta prunkštelėjimu ir komentaru, kad nepanašu į plaukikės figūrą. Tai sukėlė, kaip ir minėjai, tose erdvėse socialinėse savotišką šumą. O žiniasklaida perspausdino.

-Akivaizdu kodėl žiniasklaida perspausdina. Nes labai visi gerai suskaitė. Dėl pasakymų apie figūrą, jų tikrai būna labai dažnai. Koks Orelikas kai ne formoje buvo išbėgęs ant parketo, tikrai replikuodavo komentatoriai ir yra kitų žaidėjų. Labai daug galima būtų surasti pavyzdžių. Jie tų replikų gaus ir niekada gyvenime niekas neįsijęs. Aš suprantu, kad yra tam tikri stereotipai kaip tam tikros sporto šakos sportininkai turėtų atrodyti. Replika apie plaukikę, taip, jos galėjo nebūti. Galima sau pasilaikyti.

-O ką pati reakcija rodo apie visuomenės nuotaikas?

-Apie vyrus tikrai būna dar riebesnių replikų ir dar ne tokių. Man tas didelis eskalavimas, jeigu būtų apie vyrą taip pasakę, nebūtų tokios reakcijos šimtu procentų. Būna ir dar blogesnių ir skambesnių. Tiesiog moterų tema jautriai yra priimamas toks komentaras. Man tik nelogiškai gaunasi, kad apie vyrą taip galima, o kai apie moterį taip, tai teisiama. Keista man.

-Ar tai nepereina į tokį įsielektrinimą, kai atrodo suklupti gali lygioje vietoje?

-Man tai yra perdėta tema, kad kiekviename apibūdinime reikia galvoti ar žmogaus neįžeisi. Pagal odos spalvą, tautybę, pagal ką tu nori. Atrodo, kad dabar jei žmogus norės įsižeisti, tai bet kokį apibūdinimą jam pasakyk, jeigu jam nepatiks. Man čia yra žiauriai perdėtas dalykas. Tas jautrumas ypatingai dėl odos spalvos. Yra šviesiaodžiai, yra tamsiaodžiai, ką man dabar daryti. Kodėl šviesiaodė negalėtų įsižeisti, jei mane taip pavadino? Kažkaip labai tas jautrumas. Žmonės šiais laikais labai lengvai randa dėl ko įsižeisti. Atrodo, turi kažkaip numanyti kas tą žmogų gali įžeisti. Ir neakcentuoti. Man nepatinka toks dalykas tokio išjautrėjimo. Klausiau kaip tik interviu vieną kur kalbėjo apie tai, kad žmonės šiais laikais į tą humorą atrodo nebemoka reaguoti, dėl kiekvieno dalyko gali įsižeisti. Priima labai rimtai. Atrodo, kai nieko blogo nenorėdamas pasakyti, nieko blogo neturi omeny, bet žmonės jautriai priima į širdį, kai to nereikėtų daryti.

-Tokijo olimpinėse žaidynėse organizatoriai deklaravo pastangas siekti lyčių lygybės, ėmėsi veiksmų naikinant rungtis kai kurias, daugiau mišrių estafečių įvedant į programą. Kad būtų kuo tolygesnis atvaizdavimas ir vyrų, ir moterų. Ar šie pokyčiai matomi, žurnalistai kitaip dirba? Ar pandemijos, žaidynių be sirgalių fone nepasijautė?

-Nepasijautė niekaip. Kai kurios sporto šakos yra tokios, kur jei žiūri vyrų, nebūtinai žiūrėsi ir moterų. Pati nežiūriu moterų krepšinio, man neįdomu. Tai nėra aukščiausio lygio žaidimas. Taip, pats aukščiausias dar dar, bet žemesnio... Čia gal ugdymo problema, kad nėra daug dėmesio tam populiarumui skiriama, bet man neįdomu. Daug klaidų, nesuprantamų dalykų kodėl taip daroma. Yra tokių sporto šakų, kur lygiavertiškai įdomu žiūrėti, kaip vyrų ir moterų plaukimas. Kovos menų sporto šakose įdomiau vyrai kaip kalasi. Iš tos fizinės, fiziologinės pusės. Štai lengvoji atletika irgi vyrų ir moterų įdomu. Tokiose sporto šakose kaip futbolas ar krepšinis propaguok nepropagavęs, tų skirtumų tarp vyrų ir moterų lygio vis tiek bus.

-Ar jaučiasi, kad skirtingai deda pastangas vyrai ir moterys žurnalistai?

-Pasisakant apie moteris lengviau pasimauti ir pasisakyti seksistiškai. Kartais daro lytis žurnalisto įtaką. Mes irgi pasikalbėdavome apie tuos TOP10 krepšininkes. Sakydavau kolegoms, kad gal nedarome, čia nelabai skaniai atrodo. Suprantu kodėl tai daroma. To topo jau nebėra. Išėję iš mados. Man vyrai bandydavo įrodyti kodėl tai svarbu. Moterys visada žiūrės iš kitos perspektyvos, suprasdamos, kad joms nebūtų taip malonu, kai jas pateikia kaip daiktą kokį. Vyrai labai dažnai to nesupranta, atrodo, prisigalvojimai kažkokie. Bet kas per daug tas nesveika. Sportininkės ir taip gauna to dėmesio, replikų užtektinai ir dar papildomai eskaluoti jų lytį, išvaizdą ir taip toliau, nėra tokios būtinybės. Čia tokia rinka, kur aš manau, taip, moterys bando paaiškinti vyrams žurnalistams, kad reiktų taip. Vyrai gal ir supranta, bet noras parinkti „klikus“ ankstesniais laikais paimdavo viršų. Dabar jau tikrai manau, per pastaruosius penkerius metus, ta mada pasikeitė. Vyrai, žinodami, kad visuomenė irgi jau labiau engs, mažiau per tą seksizmo prizmę pateikinėja.

Summary

This master's thesis is titled "Her figure does not look like a swimmers": Lithuanian sports journalists principles and attitude about the representation of female athletes." Quantative equality covering both men and women sports in the media will never be 50/50 because of objective issues. Sport has naturally shaped agenda – men are dominating in sports and the vast majority of audience are masculine. Therefore, the main object in this master's thesis is the qualitative representation of athletes, which occurs in any news report or article. The researches have shown that media representations of sport pointed to the dominance of gender as a framing device. Most of them are related to stereotyped gender roles that are highlighted when creating a story for an article, tendentious questions during interviews that are exclusively related to the interviewee gender. Quite frequently the feminine issues are highlighted by the visual representation – their beauty is emphasized and their professionalism is hidden in the second plot. How is this reflected in Lithuanian sport journalism? The relevance of this topic is with contextual information of Tokyo 2020 Olympic games in which organisators were highlighting their efforts to reach the gender equality for the first time in history. Defining a niche that has not been researched yet, the the main thesis question that arises is: what is the Lithuanian sports journalists approach about women representation in sports media and how is it related to their work?

The main goal of this thesis is to find out what approach do Lithuanian sports journalists have about the representation of women in sports journalism and how it is related to the principles of their work – the content created for their media. To achieve this goal, the following tasks were included: constructing a theoretical framework that explains the factors how athletes are portrayed in the media. The basics of framing and agenda setting theories are named. Research is made of semi-structured in-depth interviews with 12 Lithuanian sports journalists. The results are presented within three consecutive aspects: the representation of athletes in Lithuania, the attitude of and how personal attitudes are related to their work principles.

One of the main theoretical basis in this thesis is about the key techniques that have long been employed to the media to suggest appropriate femininity, written by Emma H. Wensing ir Toni Bruce. Also the theoretical framework includes mass communication effects such as agenda setting and framing. The research results after semi-structured in-depth interviews with Lithuanian sports journalists have shown that there have been significant changes in the portrayal of athletes. Though, the situation regarding gender equality in sport in Lithuania is assessed as very good comparing to the experience of other countries. Manifestations of sexism or stereotypical depictions have significantly reduced,

especially in conveying the gender dimension of women through illustrations. Also, athletes still face the stereotypical gender agenda regarding to standards of body. Athletes still face gendered trends with questions regarding the motherhood etc. Though, it seems that the society's approach have hardly changed and any bitter remarks about can provoke negative public reactions – this contributes in a way to the control and work of the journalists themselves, who need to be more careful while searching for the epithets to cover their story. It is noticeable that not only the issue of gender is sensitive, but also racial and sexual views - the naming of an athlete's race live on air can be treated as racism by society as well.

Furthermore, it is noticeable that nowadays there is a clear difference between professional sports journalism, where the stories of athletes are told from a technical point of view, and the *boulevard* press-type topics are exclusively distinguished by the headlines of entertainment journalism. So, there seem to be a huge qualitative change regarding the sports journalism. There are cases where the epithets are picked not only about to highlight the story of an athlete, but also, for example, framing the story of victory by telling it even with poetic motives. Thus, journalists themselves also see some kind of an impact of the gender on the content they create. After the research, two typologies of editorial politics in Lithuania have been distinguished, which are especially clearly reflected in sports journalism. This is the public service broadcaster and commercial media. It is pointed out that much more attention is paid to the qualitative depiction of athletes and the implementation of principles in the media of the public broadcaster for objective reasons – there are even initiatives to maintain interviewees difference in any kind of report by gender. The commercial media does not always avoid the populist portrayals of the athletes.

Further researches in this sphere could be in-depth interviews with athletes just to know what are their approaches about the relationship with media and their own or their colleagues representation experiences. This thesis may be interesting for researchers who are interested in media's tendencies, those who are making researches about gender representation in media. Also this topic could be important for sports journalists, sports federations and other organizations which are related to this sphere.